

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Doc. Mgr. Ing. Milan Hrdý, Ph.D.

Analýza dýchacích systémů a jejich možné aplikace v ČR

Rigorózní práce

Vedoucí rigorózní práce: Doc. JUDr. Martin Trefko, Ph.D.

Pracovní právo a právo sociálního zabezpečení

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 11. 4. 2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že předloženou rigorózní práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Milan Hrdý

Podkování:

Chtěl bych tímto podkovat svému konzultantovi doc. JUDr. Martinovi Trefkovi, Ph.D. za jeho vstřícnost, poskytnuté rady a pomoc při řešení této rigorózní práce.

Obsah

Úvodí	6
1. D chodové zabezpečení a d chodové systémy z teoretického hlediska.	10
1.1. D chodové zabezpečení v kontextu práva sociálního zabezpečení	10
1.2. D chodové zabezpečení v kontextu práva sociálního zabezpečení EU	14
1.3. D chodové systémy a modely z pohledu právní teorie	17
1.4. D chodové systémy a modely v jednotlivých zemích	24
2. D chodové reformy z hlediska teoretického i praktického	35
2.1. D chodové reformy a jejich druhy	35
2.2. D chodové reformy ve vybraných zemích	40
2.3. Zhodnocení d chodových reforem v návaznosti na teoretická východiska.	49
3. Systém d chodového zabezpečení v R	52
3.1. Stručný vývoj d chodového zabezpečení v SR, SSR a R	52
3.2. Charakteristika d chodového zabezpečení v R	55
3.3. Malá a velká d chodová reforma v R	59
4. Budoucnost d chodového zabezpečení v R a jeho zabezpečení	70
4.1. Analýza d chodového zabezpečení v R	70
4.2. Návrh konkrétních úprav d chodového zabezpečení v R	77
Záv	83
Seznam poufíté literatury	91
Seznam poufítých zkratek a vysv tlivek	97
Abstrakt v eském jazyce	98
Abstract v anglickém jazyce	99
Shrnutí	100

Resumé v anglickém jazyceí ..í í .101

Seznam klíčových slov v českém i anglickém jazyceí í í í í í í í í í í ..í í 102

Úvod

Moderní demokratická společnost by měla zabezpečit dostojnou stáří svých občanů. Tato skutečnost vyplývá nejen z úcty ke stáří, ale obecně z úcty k člověku i lidskému flivotu jako takovému. Z právního hlediska se jedná o praktické zabezpečení solidarity mladých se starými, které patří společně se solidaritou zdravých s nemocnými k základním pilířům moderní společnosti. K zabezpečení dostojnou stáří je pak nezbytné tento obecný a uznávaný princip zakotvit právně a realizovat na bázi ekonomické schůdnosti a efektivnosti. Je tedy nutné vytvořit právní systém, na základě kterého se bude dostojnou zabezpečení ve stáří realizovat, přičemž parametry tohoto systému je nutné nastavit tak, aby byl systém ekonomicky únosný a aby dokázal zabezpečit dostatečné prostředky k vyplácení důchodů a tím zabezpečit dostojný flivot ve stáří, případně dostojný flivot v případě invalidity. Již v minulosti byly určité pokusy o systematické zabezpečení občanů ve stáří, zejména na bázi rodového i rodinného, například tzv. švejmeinek¹, nebo na bázi zabezpečení určitých profesních skupin, například pro státní zaměstnance, například pokladny hornických bratrstev apod. Ve Francii byl vytvořen za vlády Ludvíka XIV systém povinného pojištění pro francouzské námořníky, v českých zemích za vlády Marie Terezie pak například penzijní norma pro vdovy a sirotky po zaměstnancích, za vlády jejího syna Josefa II pak dokonce penzijní norma pro samotné zaměstnance². Základ organizovaného systému důchodového zabezpečení, ze kterého vycházely následně i moderní systémy důchodového zabezpečení v Evropě, byl Bismarkův důchodový systém na konci 19. století v Německu. Není od věci poukázat na základní parametr tohoto systému, který spočíval v době nároku na starobní důchod, která se v podstatě rovnal průměrnému vku doflití. Tohoto předchůdce nám známého novodobého důchodového systému mohl vyufflit pouze ten, který tuto vkovou hranici dosáhl. Pokud bychom měli tuto záleflitost aplikovat na dnešní poměry, bylo by možné vyplácet starobní důchod v české Republice mflm afl od 74,4 roku a u flen afl od 80,6 roku³, což je pochopitelně

---

¹ Toto slovo je odvozeno ze slova vymínit si, tj. například staří rodiče při předávání svého statku synovi nebo dceři si vymínili, kolik budou dostávat naturálií, tj. například obilí, masa, vajec apod.

² Chvátalová, I. aj. Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 290 s.

³ Češi se dožijí o 7 let více než před 20 lety, Češky o 5 let. Dostupné z WWW: <http://zpravy.idnes.cz/cesi-se-dozi-ji-o-sedm-let-vice-nez-pred-20-lety-cesky-o-pet-pj3-domaci.aspx?c=A110801_165736_domaci_jw>.

z dnešního pohledu naprosto nemyslitelné. Dochodové zabezpečení se následně rozvíjelo na začátku dvacátého století, kdy docházelo postupně k dochodovému pojištění jednotlivých skupin obyvatelstva s dle různých předevšim na státní zaměstnání.

V dnešní podobě se začalo dochodové zabezpečení realizovat zejména po druhé světové válce. Rozsah dochodového systému a jeho širší důsledky závisela na výslovnosti a zejména pak ekonomické prosperitě příslušné země. Základním principem, na kterém byl dochodový systém založen, byl princip solidarity mladých se starými, při němž financování bylo zabezpečeno tzv. příspěvkovým systémem, kdy občané v produktivním věku odvádějí pojistné, ze kterého bylo hrazeno vyplácení dochodu. Zpočátku byla funkcí tohoto systému zajistit na relativně velkým počtem lidí v produktivním věku a relativně nízkým průměrným věkem dožití. Postupem času však dochází k prodloužení průměrného věku dožití a naopak ke snížení počtu lidí v produktivním věku.

Z toho důvodu dochází v posledních letech, v některých zemích i v posledních desetiletích, ke snaze provádět určité dochodové reformy, které by na tento nepříznivý vývoj dokázaly zareagovat. Jedná se zejména o snahu změnit tzv. příspěvkový systém mezigenerační solidarity na systém fondový, ve kterém by lidé v produktivním věku nespolehnali pouze na to, že jim v dochodovém věku bude vyplácena penze budoucími lidmi v produktivním věku, ale ve kterém by si sami ve svém aktivním věku spořili a dochod by jim byl částečně vyplácen právě z jejich vlastních úspor. Penzijní reformy probíhaly v různých zemích v různých výslovných částech světa, mnohdy s odlišnými výsledky. Právě z těchto úspěšných i neúspěšných reforem je možné si vzít poučení při realizaci případných reforem v České republice. Důležitě pro úspěšné fungování příspěvkového dochodového systému je nejen zvolení správného modelu, ale také nastavení příslušných parametrů tohoto modelu. Zejména se jedná o věk odchodu do starobního dochodu, dále pak o minimální dobu pojištění, o poměr základního dochodu pro všechny a o tzv. míru zásluhovosti vyjádřenou předevšim průměrným výdělkem pojištěnce za příslušné období. Existuje tedy celá řada teoretických modelů financování dochodu ve světě různé modely a přístupy k prováděným reformám, které je třeba analyzovat a získané poznatky pak aplikovat na posouzení českého dochodového systému a jeho možných reforem. Tyto výše uvedené skutečnosti pak vedou k vymezení cíle rigorózní práce.

Cílem této rigorózní práce bude provést podrobnou analýzu jednotlivých d chodových systém z hlediska teoretického i z hlediska praktického fungování ve vybraných zemích a také analýzu dosud provedených d chodových reforem ve vybraných zemích v etn R, které by pak m ly vyústit v doporu ení, jakým zp sobem by mohl fungovat d chodový systém v eské republice v etn návrhu moflných reforem.

Pro napln ní tohoto cíle budou vyuffity p edev-ím metody popisu a analýzy dosavadního stavu, metodika komparace neboli srovnání p íslu-ných systém i reforem a v záv ru pak metody syntézy získaných poznatk do p íslu-ných záv r a doporu ení p edev-ím pro podmínky eské republiky.

Práce bude rozd lena do ty základních ástí, p í emfl v rámci první ásti budou analyzovány jednotlivé d chodové systémy a modely a jejich základní principy v etn výhod a nevýhod t chto jednotlivých systém a teoretické p edpoklady a poznatky pak budou p edstaveny v rámci d chodových systém ve vybraných zemích.

Druhá ást pak bude v nována otázkám d chodových reforem a jejich základních model a to jednak v rovin teoretické a následn pak budou analyzovány zku-enosti z d chodových reforem v jednotlivých vybraných zemích. Jednat se bude nejen o reformy systémové, ale také o reformy parametrické, které spo ívají v nastavení jednotlivých klí ových parametr v rámci p íslu-ného d chodového systému. Praktické zku-enosti budou erpány p edev-ím z oblasti zemí st ední a východní Evropy, které si pro-ly obdobnou transformací, jako je tomu v p ípad eské republiky a proto mají tyto zku-enosti podstatn v t-í význam, nefl praktické poznatky z dal-ích zemí, a jifl zemí rozvinutých nebo zemí rozvíjejících se. P edev-ím chyby a nedostatky, ke kterým v rámci t chto reforem p ípadn dochází, budou jist zajímavým poznatkem, který bude uplatn n v rámci návrh na budoucí vývoj p ípadných dal-ích d chodových reforem v eské republice.

Ve t etí ásti pak bude charakterizován d chodový systém v eské republice v etn jeho dosavadního vývoje a v etn dosavadních reforem, které byly doposud v eské republice provedeny. Popsán bude nejen systém fungování d chodového zabezpe ení v R, ale také nastavení jednotlivých klí ových parametr , které jsou významné pro fungování d chodového systému v jakékoliv zemi. tvrtá ást pak bude

zaměřena na analýzu vývoje penzijního systému v České republice do budoucna včetně možných návrhů a možných scénářů vývoje důchodového systému v České republice. Výsledkem by měly být konkrétní návrhy týkající se fungování důchodového systému v ČR a to jak na úrovni příspěvkového systému vzniklého kombinací jednotlivých pilířů důchodového systému, tak i na úrovni nastavení jednotlivých již dříve zmíněných klíčových parametrů důchodového systému, jako například věku odchodu do důchodu nebo minimální doby pojištění, i stupně míry solidarity a zásluhovosti.

1. D chodové zabezpečení a d chodové systémy z teoretického hlediska

1.1. D chodové zabezpečení v kontextu práva sociálního zabezpečení

Právo sociálního zabezpečení představuje soubor právních předpisů upravujících hmotné zabezpečení a služby, které poskytuje stát oprávněným osobám, kteří v důsledku příslušné sociální události nemohou být výdělníci, v důsledku čehož hrozí tímto osobám sociální vyloučení⁴.

Mezi základní sociální události, které mohou člověka postihnout, patří vedle nemoci, smrti, ztráty hotovství a mateřství, nedostatečný příjem, nezaopatřenost dítěte, pracovní neschopnost, také invalidita a dosažení určitého věku. Negativním následkem těchto sociálních událostí může být v příslušném sociálním systému, který může být na základě vzniku příslušné sociální události buď na tzv. pojistném základě, nebo na tzv. základě nepojistném. Nepojistný základ umocňuje určit příslušnou sociální událost pouze na základě jejího vzniku, přičemž se zde jedná například o sociální služby, o dávky v hmotné nouzi a také o dávky osobám se zdravotním postižením. D chodový systém, který bude řešen v této práci, je založen na principu pojistném, kdy se pro vyplácení příslušného d chodu předpokládá předem vymezená a stanovená doba pojištění.

Právo sociálního zabezpečení, do kterého patří i d chodové pojištění, má podobu jako jiné právní oblasti vymezeny příslušné právní vztahy v etn subjekt a objekt těchto právních vztahů. Tyto právní vztahy se mohou lišit z různých hledisek, přičemž jedno hledisko, týkající se vzájemných práv a povinností v právním vztahu již bylo uvedeno, tj. právní vztahy, kde se uplatňuje pojistný princip a kde se uplatňuje tzv. princip zabezpečovací, což souvisí s výše uvedeným nepojistným základem. V případě zabezpečovacího principu neexistuje mezi právy a povinnostmi subjektů těchto vztahů vzájemná podmínkost z hlediska financování⁵. Dále lze říci, jak již bylo

---

⁴ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s.

⁵ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 65.

rovněž dříve naznačeno, z povahy sociální události⁶. Jedná se pak o právní vztahy vznikající v rámci příslušného druhu pojistní, mezi které patří kromě zdravotního a pracovního pojištění také pojištění zdravotní, nemocenské a také případně úrazové. Podobně jako i v jiných právních odvětvích, v rámci vztahů práva sociálního zabezpečení rozlišíme právní vztahy základní a právní vztahy odvozené. Právní vztahy základní zakládají základní práva a povinnosti v oblasti sociálního zabezpečení. Zejména vymezují pojistný vztah a vztah zaopatřovací⁷. Z logiky věci vyplývá, že pojistný vztah bude souviset s příslušným pojištěním a zaopatřovací vztah potom s vyplácením dávek, které jsou podmíněny vznikem příslušné sociální události. Právní vztahy vedlejší pak budou odvozeny od právních vztahů hlavních, přičemž se jedná zejména o právní vztahy sankční povahy vyplývající z nesplnění primární povinnosti. Odborná literatura⁸ mezi tyto vedlejší právní vztahy vskládá též procesní vztahy sociálního zabezpečení.

Jak již bylo dříve uvedeno, právní vztahy sociálního zabezpečení mají také příslušný objekt právních vztahů, za který je považováno *šprávné relevantní chování subjektů v tomto vztahu*⁹. Subjekty pak realizují toto chování například tím, že požádají o starobní důchod, nebo například plní povinnost odvádět důchodové pojištění. Vedle objektu právních vztahů se v právní teorii rovněž vymezuje příslušný podmínek tohoto právních vztahů. Tímto podmíněním v případě práva sociálního zabezpečení je konkrétní *šdávkové plnění*, které se rozlišuje na dávky a služby¹⁰. V oblasti důchodového pojištění se jedná o dávky peněžité ve formě starobního, invalidního, vdovského a sirotického důchodu.

V rámci právních vztahů sociálního zabezpečení vystupují příslušné subjekty, které mají v těchto vztazích příslušná práva a povinnosti. Oproti klasickému systému soukromého práva zde vystupují dva základní subjekty, prvním subjektem je nositel

---

⁶ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 64.

⁷ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 65.

⁸ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 65.

⁹ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 65.

¹⁰ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 69.

sociálního zabezpečení a druhým pak oprávněný (v rámci zabezpečovacího systému) nebo pojištěnec (v rámci pojistného systému)¹¹. Nositelem sociálního zabezpečení je příslušný orgán, který spravuje danou oblast sociálního zabezpečení, například v České republice správa sociálního zabezpečení. Pro příslušný subjekt právních vztahů sociálního zabezpečení je nezbytná způsobnost k právním úkonům. Jednotlivé typy sociálního pojištění pak mohou mít dále vymezenou tuto způsobnost k právním úkonům. Například ve zkoumané oblasti důchodového pojištění se jedná o obecnou a speciální úpravu¹² způsobnosti k právním úkonům. Obecná způsobnost k právním úkonům vzniká dosažením zletilosti a jako příklad úpravy speciální je možné uvést povinnost ukončení kolektivní docházky při uplatnění nároku na invalidní důchod¹³.

Důchodové zabezpečení, jakofito součástí systému sociálního pojištění vychází z obecného systému základních lidských práv a svobod, která doznala konkrétních rysů především po druhé světové válce. Základem se stala všeobecná deklarace lidských práv vyhlášená Valným shromážděním OSN v roce 1948. Tato deklarace mimo jiné hovoří o právu na zabezpečení ve stáří v případě ztráty výdělečné schopnosti. Velmi důležitou roli sehrála také Úmluva o minimální normě sociálního zabezpečení¹⁴.

Vedle úmluv a deklarací celosvětových hrají významnou roli i deklarace a úmluvy evropské, především za zmínku stojí zejména Evropská sociální charta a Evropský zákoník sociálního zabezpečení¹⁵. V rámci Evropy pak hraje rozhodující roli právo EU, které zabezpečuje dodržování základních principů sociálního práva. Tyto principy jsou zajištěny především v rámci základních smluv EU, tj. v rámci primárního práva EU, ale také i v rámci práva sekundárního ve formě přímo aplikovatelných nařízení nebo

---

¹¹ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 66.

¹² Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 68.
C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 68.

¹³ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 68.
C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 68.

¹⁴ V ČR obsažena ve Sbírce zákonů jako Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání úmluvy o minimální normě sociálního zabezpečení pod č. 461/1991 Sb. V části páté tohoto dokumentu je vymezena sociální událost „přežití stanoveného věku“, za kterou je dle článku 26 tohoto sdělení považována hranice 65 let, která může být příslušnými státními orgány upravena podle pracovní schopnosti starších osob v dané zemi. V části deváté tohoto dokumentu je řešena otázka invalidity a část desátá pak řeší ztrátu živitele rodiny.

¹⁵ V ČR je vyhlášen ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 90/2001 Sb.

sm rnic. Cílem je p edev-ím zabezpe ení minimálních standard sociálního zabezpe ení, což se pochopiteln týká i zabezpe ení d chodového. Vedlej-ím produktem by m la být rovn fl harmonizace jednotlivých systém sociálního zabezpe ení v rámci EU, což v-ak p íli- neplatí práv pro oblast d chodového zabezpe ení, nebo jednotlivé zem mají rozdílné d chodové systémy, pokud se týká model t chto systém i nastavení jednotlivých parametr . Za ur itý úsp ch je možné považovat zabezpe ení uznání d chodového poji-t ní placeného v jednotlivých zemích EU a také s ítání jednotlivých dob d chodového poji-t ní v rámci lenských zemí EU. Rovn fl za výrazn j-í harmonizaci v rámci práva sociálního zabezpe ení v rámci EU je možné považovat zaji-t ní rovného postavení muž a žen v systému sociálního práva EU.

V rámci eské republiky vychází sociální zabezpe ení v etn d chodového zabezpe ení ze základních ústavních princip a Listiny základních práv a svobod¹⁶. Listina základních práv a svobod obsahuje rovn fl ustanovení o tom, že jednotlivé konkrétní nároky v oblasti sociálního poji-t ní jsou e-ny v rámci speciálních zákon ¹⁷ p ípadn n kterých podzákonných právních p edpis . V rámci t chto zákon a právních p edpis jsou jifl nastaveny p íslu-né parametry celého systému i konkrétní údaje týkající se jak nap . povinného poji-t ní, tak nárok na výplatu pojistných dávek.

---

¹⁶ Zde je možné zmínit zejména článek 30 této listiny, kde je uvedeno, že mezi základní práva patří“právo na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří“nebo „právo na přiměřené hmotné zabezpečení při nezpůsobilosti k práci nebo při ztrátě živitele“.

¹⁷ Např. Zákon o důchodovém pojištění č. 155/1995, ve znění příslušných zákonů a zákonného opatření senátu.

1.2. D chodové zabezpečení v kontextu práva sociálního zabezpečení EU

Vzhledem k členství České republiky v EU není možná z hlediska teoretického základu práce opominout právo sociálního zabezpečení EU. Jak již bylo dříve uvedeno, základní prameny práva sociálního zabezpečení máme nalézt jak v právu primárním, tak pochopitelně i v právu sekundárním ve formě právních nařízení a směrnic. Sociální politika EU patří mezi tzv. sdílené pravomoci států EU a to ve smyslu čl. 4 Smlouvy o fungování EU¹⁸. Snahou Evropské unie je provádět koordinaci sociální politiky v jednotlivých zemích EU, přičemž právo sociálního zabezpečení EU je realizováno především na základě vnitrostátních pramenů práva. Hlavní principy koordinace patří zejména zákaz diskriminace¹⁹, asimilace skutečností²⁰, sítání dob²¹, zachování nabytých práv²², aplikace práva jednoho členského státu²³. Zákaz diskriminace představuje především rovné postavení mužů a žen a také rovné postavení migrujících pracovníků bez ohledu na to, z jaké členské země pocházejí. Klíčovými prvky provádění koordinace sociálního zabezpečení je právní zakotvení spolupráce a technické podpory mezi jednotlivými institucemi jednotlivých států EU, Evropskou komisí a jejími dalšími orgány²⁴. Instituce mezi sebou komunikují buď přímo, nebo prostřednictvím styčných míst, která jsou uvedena v tzv. šMaster Directory na webových stránkách²⁵. Pro d chodové pojištění je v České republice styčným důstojníkem Česká správa sociálního zabezpečení. Z hlediska d chodového zabezpečení má význam především sítání dob d chodového pojištění v jednotlivých zemích EU, zachování nabytých práv a také aplikace práva jednoho státu. Dleřitou skutečností pro výplatu starobního i invalidního d chodu je opatření²⁶, které stanoví, že je neřádoucí, aby náklady spojené s výplatou starobního nebo invalidního d chodu

¹⁸ Článek 151 Smlouvy o fungování EU říká, že „cílem sociální politiky je podpora zaměstnanosti, zlepšování životních a pracovních podmínek, tak aby docházelo k vyrovnávání těchto podmínek a přitom byla udržena jejich zvýšená úroveň a přiměřená sociální ochrana, sociální dialog a boj proti vyloučení“.

¹⁹ Nařízení EU č. 883/2004, čl. 4.

²⁰ Nařízení EU č. 883/2004, čl. 5.

²¹ Nařízení EU č. 883/2004, čl. 6.

²² Nařízení EU č. 883/2004, čl. 7.

²³ Nařízení EU č. 883/2004, čl. 11 an.

²⁴ Nařízení EU č. 883/2004 a Prováděcí nařízení č. 987/2009.

²⁵ Chváralová, I. aj. Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 290 s., s. 267.

²⁶ Nařízení EU č. 1408/71.

musel nést pouze ten stát EU, kde p íslu-ná osoba dosáhla požadovaného v ku odchodu do d chodu nebo se stala invalidní. Nicmén vý-e d chodu je po ítána podle pravidel tohoto státu EU. Uplat ována je pak zde tzv. pom rná penzijní metoda²⁷, kdy se na nákladech vypláceného d chodu podílí v pom rné ásti státy, kde byla p íslu-ná osoba poji-t na. Tím je o-et ena nespravedlnost, která by vznikala tím, fle by p íjemcem poji-t ní byl jeden stát EU a náklady na výplatu d chod by musel nést jiný stát, kde p edchozí poji-t ní bylo odvád no jen na minimální úrovni. Av-ak i š áste ná penzijní metoda s sebou p íná-í ur íté výjimky a komplikace. Pro jejich objasn ní je t eba si uv domít, fle v rámci EU existují dva r zné p ístupy (schémata) pro d chodové a invalidní dávky. Jedná se o p ístupy (schémata) A a B²⁸. P ístup (schéma) B je roz-í en j-í a vychází z p ímého vztahu mezi délkou d chodového poji-t ní a vý-í d chodu. Alespo jeden typ p ístupu (schématu) u p íslu-ného poji-t nce posta í k tomu, aby byla v jeho p ípad aplikována špom rná penzijní metoda. Typ (schéma) A je založena na principu materializace rizika a nezávisí na délce poji-t ní²⁹. Oprávn ná osoba má nárok na pojistnou dávku ihned, jakmile nastala p íslu-ná sociální událost, i kdyfl doba poji-t ní je jen minimální. Typ (schéma) A je realizováno ve vybraných zemích EU p edev-ím pro invalidní a vdovské d chody. Jedná se o Nizozemí, Francii, Tpan lsko, Velkou Británií a Irsko a Belgií³⁰. Pokud je oprávn ná osoba poji-t na výhradn v typu (schématu) A, je za náklady vypláceného d chodu zodpov dný stát EU, který p íslu-ný d chod vyplácí³¹.

Mezi d ležitá opat ení EU pat í také opat ení týkající se tzv. šsoub hu dávek³². Tato pravidlo spo ívá p edev-ím v tom, fle pokud bude mít oprávn ná osoba nárok na více dávek, nem fle dostat tyto dávky v plné vý-í. Legislativa rozli-uje soub h dávek stejného druhu a soub h dávek r zného druhu nebo r zného p íjmu³³. Relativn

---

²⁷ Pennings, F. Introduction to European Social Security law. 3. Edition. Netherland: Kluwer Law International, 2001, 347 pp., p. 149.

²⁸ Pennings, F. Introduction to European Social Security law. 3. Edition. Netherland: Kluwer Law International, 2001, 347 pp., p. 150.

²⁹ Pennings, F. Introduction to European Social Security law. 3. Edition. Netherland: Kluwer Law International, 2001, 347 pp., p. 150.

³⁰ Pennings, F. Introduction to European Social Security law. 3. Edition. Netherland: Kluwer Law International, 2001, 347 pp., p. 150.

³¹ Nařízení EU č. 1408/71, článek 39, odstavec 1.

³² Nařízení EU č. 1248/92, které má za cíl regulovat aplikaci národních pravidel proti překrývajícím se výhodám (dávám).

³³ Nařízení EU č. 1248/92, článek 46 a, 46b a 46c.

nejméně účinnost mají tato opatření v případě souhu dávek stejného druhu³⁴, kde je možné tato opatření realizovat pouze v případě, že odchody jsou realizovány pouze v rámci typu (schématu) A nebo v případě, že částka dávky (odchodu) je určena na základě úvratného období pověřovaného za ukončení mezi datem, kdy riziko je zhmotněno a pozdějším datem, tj. v případě typu (schématu) s pomyslnou dobou, například s náhradní dobou pojištění³⁵.

Z výše uvedeného vyplývá, že i když právo odchodové zabezpečení z důvodu rozdílnosti příslušných právních úprav v jednotlivých zemích EU je nejméně koordinovanou oblastí sociálního pojištění, i zde existují poměrně silné regulující a integrační prvky, které se snaží odchodové zabezpečení v jednotlivých zemích EU korigovat a upravovat.

---

³⁴ Nařízení EU č. 1248/92, článek 46b.

³⁵ Pennings, F. Introduction to European Social Security law. 3. Edition. Netherland: Kluwer Law International, 2001, 347 pp., p. 164.

1.3. D chodové modely a systémy z pohledu právní teorie

Pokud chceme analyzovat jednotlivé d chodové systémy a modely, bude nejprve vhodné vymezit základní členění d chodů. Na úvod je možné zmínit skutečnost, že v teorii práva sociálního zabezpečení se mimo jiné diskutuje o používání pojmu *šd chodů a špenzeů*. Vícemén zvlášť pojem d chod, který je pojmem kontinuálním a také českým a představuje *šopakující se peněžní plnění sloufící k úste němu odstranění d sledk sociální situace vymezené zákonem*³⁶. Slovo špenziční se však v české legislativě rovněž vyskytuje³⁷ a vyvolává se k odlišení povinného d chodového spojení a penzijního dobrovolného příspěvků. Slovo penzijní je spíše zastaralé a bylo používáno dříve, např. penzionovaný soudce, generál apod. Na druhé straně však ani pojem d chodový není bezproblémový, protože vedle právního pojetí je třeba pracovat i s pojetím ekonomickým, které vymezuje povětšinou pojem d chod podstatně obecněji, a v obecné ekonomické teorii v nejširším pojetí považujeme za pojem d chod pojem příspěvek, např. hovoříme o zdanění d chodů a myslíme tím zdanění příspěvků.

D chody výše právně vydefinované dělíme na tzv. d chody primární a d chody nepřímé, přičemž mezi primární d chody řadíme d chod starobní a invalidní a mezi nepřímé d chody pak d chody vdovské a d chody sirotčí³⁸. V dřívější době docházelo také k členění d chodů na d chody základní a odvozené, avšak v současnosti se již od tohoto členění již upouští³⁹ a klíčovými parametry zůstávají šdoba příspěvků a dále pak částka, ze které se výše d chodu vypočítává.

Při klasifikaci vlastních d chodových systémů vycházíme zejména ze dvou základních kritérií. Klíčovými kritériem je způsob financování příslušného d chodového systému a jako další kritérium se objevuje v odborné literatuře⁴⁰ také členění podle provozovatele d chodového systému na veřejný a soukromý systém. Toto členění je

---

³⁶ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 145.

³⁷ Např. zákon č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření.

³⁸ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 145.

³⁹ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 145.

⁴⁰ Např. Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reformy). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf>

v-ak áste n obsařeno v rámci len ní podle zp sobu financování, protoře i tam se e-í, zda se jedná o p ípadné d chodové fondy státní i soukromé.

Zp sob financování d chodových systém e-í p edev-ím zp sob, jakým jsou získávány pen fní prost edky do tohoto systému a zp sob, jak jsou vypo ítány p íslu-né d chody a jak jsou vypláceny. D chodové systémy se lení v základním pojetí na d chodové systémy:

1. Pr b flný systém (Pay-as-you-go).
2. Fondový systém.

Pr b flný systém vychází z principu mezigenera ní solidarity, ve kterém ob ané v produktivním v ku p ípívají, bu sami, nebo i prost ednictvím svých zam stnavatel , do d chodového systému a z t chto vybraných pen z jsou pak financovány d chody stávajících d chodc , p í emfl se p edpokládá, ře d chody t chto ob an p í dosaření d chodového v ku i v p ípad invalidity budou op t financovány z pen z nové mlad-í generace. V naprosto ideálním p ípad by m lo být vypláceno na d chodech to, co se vybere, cofl ov-em je v praxi tém vylou eno a to zejména v sou asné dob , kdy dochází k prodluřování pr m rného v ku dořítí a na druhé stran pak k výrazn j-ímu poklesu natality zejména ve vysp lých zemí. Základní výhodou tohoto systému je skute nost, ře nem ře dojít k jeho krachu i k jeho defraudaci. Nespornou výhodou tohoto systému je také fakt, ře je dostupný pro nízkou p íjmové skupiny a podporuje tak efektivní boj proti chudob ⁴¹. V rámci tohoto systému také více p evládá princip solidarity p ed principem zásluhovosti, a proto není p íli-výhodný pro skupiny ob an s vy-ími p íjmy⁴². Základní nevýhodou tohoto systému je stárnutí populace a jeho nar stající deficit. Tento deficit je pak t eba ur ítým zp sobem e-it, nap . úpravou p íslu-ných parametr d chodového systému ó viz dále, nebo pak dotováním tohoto systému z jiných zdroj .

Fondový systém je charakteristický vytvá ením speciálních fond , a jifl na bázi fondu státního nebo fond soukromých, do kterých si poji-t nci spo í a z p íslu-né naspo ené ástky jsou jim pak vypláceny d chody. Fondový systém se dále m ře lenit

⁴¹ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojiřtění a řeská důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 16.

⁴² Hrdý, M. Koncepce důchodového pojiřtění a řeská důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 16.

podle toho, zda spojení do fondu je povinné nebo dobrovolné. Další len ní je pak len ní na fond státní a fond soukromý. Fondy státní a soukromé fondy povinné představují tzv. druhý pilíř dchodového systému, zatímco dobrovolné fondové spojení, tzv. dobrovolné penzijní příspěvkové spojení představuje třetí pilíř dchodového systému. Prvním pilířem je pak průběžný dchodový systém. Kombinace jednotlivých pilířů pak bude hrát klíčovou roli při sestavování jednotlivých dchodových modelů. Výhodou fondového systému je bezesporu skutečnost, že každý občan může do značné míry ovlivnit, jak velký starobní a invalidní dchod bude mít, nebo tato výše bude mimo jiné závislá zejména na výši pojistných příspěvků a na zvoleném dchodovém plánu. Další výhodou tohoto systému je relativně menší závislost na demografickém a ekonomickém vývoji v dané zemi. Penzijní fondy jsou také významným zdrojem na financování investic, nebo patří mezi tzv. institucionální investory, kteří mohou pomáhat k financování veřejných i podnikatelských aktivit⁴³. Nic na tom není ani skutečnost, že penzijní společnosti jsou ve většině zemí značně omezeny v těchto investičních aktivitách z důvodu eliminace investic příliš rizikových. Výhodou mohou být i ve své době oblíbené zaměstnanecké penzijní fondy, které představují pro podnik významný zdroj financování. Nevýhodou tohoto způsobu financování je relativní nedostupnost pro skupiny s nízkými příjmy a také skutečnost, že přímým způsobem ze systému průběžného do systému fondového jsou zapotřebí překlennovací prostředky na došné financování obou systémů. Klíčovou nevýhodou však zůstává možnost vytunelování a defraudace finančních prostředků ze soukromých fondů a případný způsob odchodu od šástečného fondového systému zpět k průběžnému, jak se to nyní děje například v České republice.

Pokud máme k dispozici jednotlivé dchodové systémy, je možné vytvářet příspěvkové dchodové modely, podle kterých mohou následně fungovat dchodové zabezpečení v jednotlivých zemích. Tyto modely budou představovat kombinaci jednotlivých dchodových systémů včetně dchodových pilířů. Je možné rozlišovat mezi dchodovými modely, které vychází buď pouze z průběžného systému, nebo ze systému fondového. Tyto systémy jsou však dnes ve své době již poměrně ojedinělé. V drtivé většině případů se jedná o model, který kombinuje průběžný a fondový systém,

---

⁴³ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 17.

přímě se rozlišuje především kombinace průběžného systému a dobrovolného fondového systému, nebo pak o kombinaci průběžného systému, systému povinného fondového a případně dobrovolného fondového. Na které jiné odborné publikace⁴⁴ pracují i s dalšími řešeními a to například na ryze průběžný systém, plně fondový systém, částečně fondový systém a national funding. National funding představuje kombinaci výhod průběžného a fondového systému, kdy každý účastník má v rámci tohoto systému svůj vlastní zdánlivý účet, na který se mu přepisují jím odvedené příspěvky a jejich zhodnocení. Výsledkem v tomto systému je přímým hypotetickým úsporám a nepřímým průběžným odváděným částkám⁴⁵. Jedná se pochopitelně pouze o úspory hypotetické, nebo reálné příjmy pojistného jsou obratem vypláceny na důchodech stávajícím důchodcům.

Právní a finanční teorie představuje rovněž některé modely důchodového zabezpečení, například model Světové banky, model Mezinárodní organizace práce ILO, model OECD, Panevropský důchodový model.

Model Světové banky vychází ze tří pilířů a to z tzv. prvního, možná lépe by bylo vymezit z nultého pilíře, z průběžného prvního pilíře systému a z příspěvků definovaných fondových penzijních plánů spravovaných soukromými fondy⁴⁶. Průběžný pilíř i fondový pilíř by měly být financovány z příspěvků zaměstnavatelů, zaměstnanců i OSV s rozložením mezi oba pilíře. Zajímavý je již dříve zmíněný nultý pilíř, který by měl být pojistkou proti chudobě a měl by být financován z průběžných daňových výnosů a měl by podléhat testu udržitelnosti⁴⁷.

---

⁴⁴ Např. Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reformy). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf>

⁴⁵ Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reformy). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf>

⁴⁶ Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reformy). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf>

⁴⁷ Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reformy). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf>

Model Mezinárodní organizace práce ILO je velmi podobný systému prosazovanému Světovou bankou s tím rozdílem, že ve fondovém pilíři tento model spíše prosazuje státem organizovaný a garantovaný fond⁴⁸.

Panevropský důchodový model je modelem, který by v ideálním případě mohl být aplikován na celoevropské úrovni, což se ale ukázalo jako velmi nerealistické, nebo se nepodařilo v minulosti v Evropě sjednotit ani v případě odchodu do důchodu, natož parametry dále. Tento důchodový model se opírá o tři pilíře, dva veřejné v rámci systému veřejného a jeden doplnkový soukromý na bázi etického dobrovolného pilíře⁴⁹. První veřejný pilíř by byl představován pojistným pilířem na bázi příspěvků definovaného systému NDC (Notional Defined Contribution), který je například ve Švédsku, Lotyšsku, Itálii nebo na bázi příspěvků definovaného bodového systému, který funguje například v Německu a Francii⁵⁰. Každopádně v obou případech se jedná o systém na bázi zásluhovosti a výše starobního důchodu by pak byla plně závislá na výši pojistného odvedeného do tohoto systému. Naopak druhý veřejný pilíř by byl veřejným sociálním pilířem a byl by na bázi solidárnosti a jeho výše by byla závislá na daných podmínkách stejné, případně zdrojem tohoto systému by byl státní rozpočet⁵¹.

Pokud bychom chtěli hlouběji proniknout do systému penzijního zabezpečení, je třeba konstatovat, že existují různé sociální a správní modely důchodového pojištění a spojení. Mezi nejzákladnější správní modely patří Model veřejné správy, Klasický správní model životního pojištění, Model zaměstnanecké penzijní správy, Model soukromé penzijní správy, Správní model dobrovolného osobního penzijního spojení⁵².

---

⁴⁸ Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reformy). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf>

⁴⁹ V ČR je propagátorem tohoto systému prof. Vostatek z Vysoké školy finanční a správní – viz. např. Panevropský penzijní systém: zajímavá alternativa pro důchodovou reformu. [cit. 2016. 01.19]. Dostupné z WWW: <<http://www.penze.cz/duchody/204366-panevropsky-penzijni-system-zajimava-alternativa-pro-duchodovou-reformu>>.

⁵⁰ Panevropský penzijní systém: zajímavá alternativa pro důchodovou reformu. [cit. 2016. 01.19].

Dostupné z WWW: <http://www.penze.cz/duchody/204366-panevropsky-penzijni-system-zajimava-alternativa-pro-duchodovou-reformu>.

⁵¹ Panevropský penzijní systém: zajímavá alternativa pro důchodovou reformu. [cit. 2016. 01.19].

Dostupné z WWW: <http://www.penze.cz/duchody/204366-panevropsky-penzijni-system-zajimava-alternativa-pro-duchodovou-reformu>. V ČR možné srovnat se základní výměrou důchodu, která by ale byla podstatně vyšší, než je současná hodnota 2 440 Kč.

⁵² Vostatek, J. Sociální a správní modely důchodového pojištění. Centrum pro ekonomické studie a analýzy (CESTA). Working Paper 2/2015. [cit. 2016. 01.19]. Dostupné z WWW: <http://www.vsfs.cz/prilohy/vostatek_wp_2_socialni_a_spravni_modely_.pdf>.

Tyto modely jsou však víceméně jednotlivými systémy a pilíři, tak jak byly již dříve prezentovány.

Mezi základní sociální modely patří Liberální sociální model, Neoliberální sociální model, Konzervativní sociální model a Sociálně-demokratický sociální model. Vychází se zde ze skutečnosti, že každý z penzijních modelů má svoji sociálně-politickou koncepci.

Liberální sociální model odmítá jakékoliv státní zásahy, nezahrnuje veřejné ani zaměstnanecké penze a nemotivuje obyvatele k penzijnímu spoření⁵³ a stává se samostatným nepovažuje za problém. Tento přístup je pochopitelný v praxi jednotlivých zemí nerealizovatelný.

Neoliberální sociální model naopak chce ponechat řešení problematiky starobních důchodů soukromému sektoru, který je z principu efektivnější než sektor veřejný⁵⁴. Tento model se stal vzorem například pro Chile – viz dále.

Konzervativní sociální model je charakteristický sociální stratifikací a klíčovým se stává segmentované sociální pojištění s výrazným zapojením zaměstnavatelů a rozlištěním jednotlivých profesních skupin⁵⁵. Penzijní systémy by měly být dle sledných odděleny od státního rozpočtu.

Sociálně-demokratický sociální model je charakterizovaný systémem univerzality a jednotných sociálních dávek se základním jednotným důchodem. Orientace je především na státní úroveň⁵⁶.

I když jsou k dispozici výše uvedené modely vycházející z jednotlivých přístupů obecné ekonomické teorie k otázce sociálního zabezpečení vůbec, je téměř jisté, že při

---

⁵³ Vostatek, J. Sociální a správní modely důchodového pojištění. Centrum pro ekonomické studie a analýzy (CESTA). Working Paper 2/2015. [cit. 2016. 01.19]. Dostupné z WWW: < http://www.vsfs.cz/prilohy/vostatek_wp_2_socialni_a_spravni_modely_.pdf>.

⁵⁴ Vostatek, J. Sociální a správní modely důchodového pojištění. Centrum pro ekonomické studie a analýzy (CESTA). Working Paper 2/2015. [cit. 2016. 01.19]. Dostupné z WWW: < http://www.vsfs.cz/prilohy/vostatek_wp_2_socialni_a_spravni_modely_.pdf>.

⁵⁵ Vostatek, J. Sociální a správní modely důchodového pojištění. Centrum pro ekonomické studie a analýzy (CESTA). Working Paper 2/2015. [cit. 2016. 01.19]. Dostupné z WWW: < http://www.vsfs.cz/prilohy/vostatek_wp_2_socialni_a_spravni_modely_.pdf>.

⁵⁶ Vostatek, J. Sociální a správní modely důchodového pojištění. Centrum pro ekonomické studie a analýzy (CESTA). Working Paper 2/2015. [cit. 2016. 01.19]. Dostupné z WWW: < http://www.vsfs.cz/prilohy/vostatek_wp_2_socialni_a_spravni_modely_.pdf>.

praktické realizaci jednotlivých odchodových systémů v průmyslných zemích bude nezbytně nutné kombinovat jednotlivé prvky těchto teoretických přístupů i se zohledněním aktuální situace v jednotlivých především vyspělých zemích, které se potýkají se stárnoucí populací, která je vážným ekonomickým problémem nejen v oblasti odchodového zabezpečení, ale také i z hlediska trvale udržitelného rozvoje včetně zabezpečení kvalifikovaných pracovních sil pro jednotlivá odvětví.

1.4. D chodové systémy a modely v jednotlivých zemích

V předchozí podkapitole byly představeny jednotlivé systémy a modely důchodového zabezpečení a nyní je možné stručně charakterizovat tyto systémy a modely fungování v jednotlivých zemích. Nejprve bude vhodné se zaměřit na vybrané země EU a poté i na země mimo EU. Pro účely analýzy důchodových systémů je možné rozdělit země EU na země, které se opírají o průběhový systém financování případně kombinovaný s dobrovolným penzijním příspěvkem a na země, které mají jak průběhový systém financování, tak systém fondový, povinný i dobrovolný. Ve druhém případě se tedy jedná o země, které vyúsťují všechny tři pilíře důchodového systému. Mezi tyto země patří Německo, Rakousko, Portugalsko, Irsko, Finsko, Dánsko, Švédsko, Francie, Velká Británie, Itálie, Belgie, Nizozemí, Lucembursko, Malta, Nizozemí, Španělsko, Kypr⁵⁷ a v podstatě všechny země střední a východní Evropy, tj. Litva, Estonsko, Lotyšsko, Polsko, Rumunsko, Bulharsko, Slovensko i Česká republika, která však druhý povinný fondový pilíř nemá. Rozdíl mezi jednotlivými zeměmi však spočívá v míře úspěšnosti práv zavádění druhého povinného fondového pilíře. Více o této míře úspěšnosti bude pojednáno v kapitole týkající se problematiky důchodových reforem. Jednotlivé modely, které jsou vesměs založeny na bázi modelů se všemi třemi pilíři, se od sebe budou lišit především úspěšností vyúsťování třetího a druhého pilíře a také pochopitelně nastavenými jednotlivými parametry průběhových důchodových systémů, ve kterých se zaměříme zejména na výkald odchodu do důchodu a na otázku míry solidarity a zásluhovosti, případně na výši odvodů na důchodové příspěvky.

V kald odchodu do důchodu se pohybuje u většiny zemí EU na úrovni průměrně 65 let a dochází k vyrovnávání věku odchodu do důchodu mužů i žen, přičemž tuto tendenci je možné považovat za celosvětovou, kdy zejména v posledním desetiletí dochází k tomuto vyrovnávání. Jako příklad je možné uvést například Velkou Británii, kde věk odchodu do důchodu činí u mužů 65 let a u žen dochází k postupnému přechodu na úroveň 65 let mezi léty 2010-2020⁵⁸. Obdobná situace je i v Německu, kde věk odchodu

---

⁵⁷ Důchodové systémy. Dostupné z WWW: <<http://kmotrandobek.jex.cz/menu/duchody/duchodove-systemy-v-eu>>

⁵⁸ Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reforem). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW: <http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf>

do důchodu u mužů činí 65 let a u žen by měl dosáhnout v kované hranice v roce 2018⁵⁹. Věk odchodu do důchodu je 65 let pro oba pohlaví také v Nizozemsku, na Maltě, ve Švédsku a Dánsku, kde dokonce došlo k málokdy vídanému snížení věku odchodu do důchodu z 67 na 65 let⁶⁰. Extrémně nízký věk odchodu do důchodu má Francie a to na úrovni 60 let, přičemž Francie je mimo jiné charakteristická tím, že zde existuje relativně velké množství penzijních plánů a fondový systém má poměrně velkou tradici⁶¹. Avšak i zde se plánuje posun této relativně nízké –edesátileté hranice. V některých zemích, například v Rumunsku i Bulharsku je věk odchodu do důchodu stanoven na úrovni 65 let pro muže a 60 let pro ženy⁶², což je v podstatě systém, který dlouho fungoval v Německu a to dokonce i před sjednocením v bývalé NDR.

Pokud se týká míry solidarity a zásluhovosti, rozlišují se tzv. systémy flat rate důchodu neboli paušální důchody a peníze spojené s výdělkem neboli Earnings-Related důchod⁶³. Někdy se hovoří v rámci prvního principu také o tzv. šuntém principu, který vyžaduje určitou základní výměru důchodu, se kterou může požádat každý, komu vznikl nárok na starobní důchod a její výše nezávisí na velikosti odvodů do systému pojištění tohoto jednotlivce⁶⁴. Káždopádně prakticky v každém modelu důchodového zabezpečení se vyskytují oba složky, avšak v jiných poměrech. Flat Rate důchody se vyskytují ve 25 z 29 zemí OECD, zatímco Earnings-Related důchody se vyskytují prakticky ve všech zemích OECD⁶⁵. Flat Rate důchody jsou založeny na různých bázích, přičemž v zemích EU se vyskytují nejastji:

1. Flat-Rate důchody poskytované z výnosů penzijního pojištění.

---

⁵⁹ Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reform). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf>

⁶⁰ Důchodové systémy. Dostupné z WWW: <<http://kmoťdrobek.jex.cz/menu/duchody/duchodove-systemy-v-eu>>

⁶¹ Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reform). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf>

⁶² Důchodové systémy. Dostupné z WWW: <<http://kmoťdrobek.jex.cz/menu/duchody/duchodove-systemy-v-eu>>

⁶³ Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reform). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf>

⁶⁴ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 15.

⁶⁵ Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reform). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf>

2. Flat-Rate důchody financované z jiných veřejných zdrojů, například z daní.

3. Flat-Rate důchody na bázi sociální penze.

Flat-Rate důchody poskytované z výnosů penzijního příspěvku jsou vlastně již dříve zmíněným nulovým případem, kdy důchod vymaněný konkrétnímu občanu obsahuje paušální část pro všechny stejnou a dále pak část na bázi zásluhovosti. Typickým představitelem těchto důchodů v Evropě jsou Norsko, Švédsko, Finsko, Nizozemí a Velká Británie. Rovněž v ČR existuje tento druh důchodu⁶⁶.

Flat-Rate důchody financované z jiných zdrojů, nejčastěji z daní, se vyskytují například v Dánsku. V souvislosti s touto zemí není od věci zmínit, že dánský důchodový model byl vyhodnocen společností Mercer jako nejúspěšnější důchodový systém na světě v roce 2012⁶⁷.

Sociální důchod je naopak spíše vymezen jako určitá minimální sociální dávka, která je vyplácena občanům, kteří nesplnili podmínky pro vyplácení důchodu, avšak již dosáhli důchodového věku. Výplata těchto dávek je oddělena od vlastního důchodového systému a je obvykle financována z daní. Tento tzv. sociální důchod má zaveden v téměř všech zemích EU.

Další záležitostí, která by měla být podrobena analýze, je otázka rozvinutosti a vysplosti případného druhého (fondového povinného) i třetího (fondového dobrovolného) pilíře. Nejrozvinutější je druhý pilíř především v Dánsku, Francii, Velké Británii, Švédsku, v Irsku a v Portugalsku a v Itálii, kde je poměrně na vzestupu⁶⁸. Nejméně rozvinutý je druhý pilíř v Rakousku, Maňarsku, Lucembursku a prakticky ve všech členských zemích EU ze střední a východní Evropy, kde víceméně skomírá.

Třetí dobrovolný pilíř mají zavedeny prakticky všechny země EU, přičemž velmi rozvinutý je tento pilíř především v Belgii a v Dánsku a v Nizozemí⁶⁹. Naopak třetí pilíř

---

⁶⁶ Nárok na základní výměru důchodu má v ČR každý, kdo splňuje podmínky pro vyplácení důchodů a to sice ve výši 9 % z průměrné měsíční mzdy – viz §33, odst. 1, zákona č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁷ Gola, P. Dánský penzijní systém je nejlepší. Investujeme, 2012. Dostupné na WWW: <http://www.investujeme.cz/dansky-penzijni-system-je-nejlepsi>

⁶⁸ Důchodové systémy. Dostupné z WWW: < <http://kmotrdrobek.jex.cz/menu/duchody/duchodove-systemy-v-eu>>.

⁶⁹ V Belgii spoří více než 70 % občanů v produktivním věku, v Dánsku dokonce přes 80 %, v Nizozemí přes 90 % – viz Důchodové systémy. Dostupné z WWW: < <http://kmotrdrobek.jex.cz/menu/duchody/duchodove-systemy-v-eu>>.

je p ekvapiv jen málo rozvinut v Rakousku, ve Třan lsku v Lucembursku a relativn málo lidí spo í i v N mecku, které má jinak celkem vyvážený a relativn úsp –ný penzijní systém s vysokým prvkem podílu zásluhovosti na celkové vý-i d chodu. Zem st ední a východní Evropy stojí n kde mezi ob ma extrémý a je t eba íci, fle po et lidí zapojených do t etího pilí e postupn roste.

Dal-ím d lefitým údajem týkajícím se posuzování úrovn jednotlivých d chodových systém a model jednotlivých zemí je vý-e odvod do systému d chodového zabezpe ení. Je celkem z ejmé, fle tyto pojistné odvody budou placeny zam stnanci, zam stnavateli a OSV , p ípadn na bázi dobrovolnosti a to zejména osobami bez zdanitelných p íjm . Otázkou k analýze je tedy spí-e vý-e t chto odvod a to zejména vý-e procentních bod odvod v sou tu odvod zam stnance a zam stnavatele. Tuto situaci m fleme ve vybraných zemích EU demonstrovat sestupn v rámci následující tabulky:

Tabulka . 1 ó P ehled vybraných zemí EU podle vý-e odvod d chodového poji-t ní⁷⁰

Zem	Vý-e odvod zam stnance i zam stnavatele celkem
Belgie	37,94 %
Velká Británie	max. 37,9 %, min. 25,7 %
Nizozemí	35,85 %
Portugalsko	34,75 %
Itálie	32,07 %
Rumunsko	31,50 %
ecko	30,00 %
řpan lsko	28,03 %
Loty-sko	27,10 %
Litva	26,00 %
Slovinsko	24,35 %
Lucembursko	24,00 %
Slovensko	24,00 %
Finsko	23,50% ve ejný a 21,10 % soukromý sektor
Bulharsko	23,00 %
Rakousko	22,80 %
Malta	20,00 %
Polsko	19,52 %
N mecko	18,90 %
řvédsko	18,50 %
Kypr	16,60 %
Irsko	16,00 %

Z vý-e uvedené tabulky je patrné, že rozdíly jsou opravdu vysoké, pokud srovnáme první a poslední zemí v tabulce, je rozdíl více než dvojnásobný. Nelze ani vysledovat jaký v t-í trend í závislosti mezi vý-í odvád ného poji-t ní a výsp lostí

⁷⁰ Vlastní zpracování autora s využitím Důchodové systémy. Dostupné z WWW: <
<http://kmoťrdrobek.jex.cz/menu/duchody/duchodove-systemy-v-eu>>

dané země i mezi výší daného pojistného a regionem, kde se daná země nachází. Situace je důsledkem toho, že své důchodové systémy vytvářejí jednotlivé země EU individuálně – je to podstatně dříve, než začaly velmi silné integrační procesy v rámci EU a výše sazeb, i když podléhají v zásadě určitým změnám, vycházejí povětšinou z těchto dříve nastavených hodnot.

Poslední záležitostí, která bude stát za určitou mírou analýzy, je poměr mezi průměrným důchodem a průměrnou mzdou (průměrné replacement ratio). Tento poměr může být vyjádřen buď v poměru k hrubé, nebo kisté mzdě. Ukazatel je relativně velmi důležitý, neboť jeho nastavení ukazuje, na jaké úrovni mají být důchody oproti hrubé respektive kisté mzdě a od jeho představy v jednotlivých zemích se pak mohou odvozovat parametry další, jako například výše odvodů na pojistném, doba pojistného, poměr zásluhovosti a solidarity apod. Ukazatel replacement ratio v hrubé i kisté podobě ve vybraných zemích EU je možné demonstrovat v následující tabulce:

Tabulka 2.6 P ehled vybraných zemí EU podle vý-e hrubého a istého náhradového pom ru⁷¹

Zem	Hrubý náhradový pom r	istý náhradový pom r
ecko	95,70 %	118,00 %
Nizozemsko	88,10 %	89,00 %
Irsko	89,20 %	95,40 %
Dánsko	79,70 %	82,60 %
Ma arsko	75,80 %	80,00 %
Itálie	64,50 %	88,90 %
Slovensko	62,40 %	66,00 %
Slovensko	57,50 %	63,00 %
Švédsko	58,40 %	74,60 %
Francie	49,10 %	78,80 %
Belgie	42,00 %	66,10 %
N mecko	42,00 %	76,10 %
Velká Británie	31,90 %	55,00 %

Z vý-e uvedené tabulky je patrné, že hrubý náhradový pom r je velmi volatilní a pohybuje se mezi hodnotami 95,7 % a 31,90 %. Tento hrubý náhradový pom r je možné považovat za pom r s podstatn v t-í vypovídací schopností, není je tomu u istého náhradového pom ru, protože tento údaj je zna n zkreslený především vý-í zdan ní v jednotlivých zemích, které se m fle velmi podstatn li-ít. Jist není překvapením vysoký náhradový pom r v ecku, které bylo za velmi t-í drou a vst ícnou d chodovou politiku opakovan kritizováno a také na ni mimo jiné tvrd doplatilo v podob obrovského zadlužení a hrozícího státního bankrotu. I když istý náhradový pom r je problematický z hlediska vý-e zdan ní, má na druhé stran lep-í vypovídací

⁷¹ Vlastní zpracování autora s využitím Důchodové systémy. Dostupné z WWW: <<http://kmotrdrobek.jex.cz/menu/duchody/duchodove-systemy-v-eu>> a Poměr důchod versus průměrný plat aneb Česko kulhá za sousedy. Dostupné z WWW: http://www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/pomer-duchod-v-prumerny-plat-cesko-kulha-za-sousedy_228503.html s využitím dat OECD.

schopnost ohledně reálné životní úrovně lidí, nebo důchody nejsou obvykle zdaněny a tak tento údaj vyjadřuje snížení reálného čistého příjmu. Reálný údaj svádí o tom, že reálné mzdy lidí chodivých nejsou stejným příjmem, protože daň z hrubého příjmu byla vyčíslena procentuelně snížením důchodu oproti hrubé mzdě.

Pokud se týká hodnocení zemí mimo EU, bude situace určitě podstatně pestřejší a rozdílnější, avšak i zde máme výběr některých typických představitelů příslušných důchodových modelů. Ve většině vyspělých zemí jsou důchodové modely založeny na všech třech pilířích, tj. na prubežném fondovém systému, na povinném fondovém systému i na dobrovolném fondovém systému. Flat-Rate penze se objevují například v Austrálii, v Kanadě a na Novém Zélandu⁷², přičemž tyto penze jsou zde financovány nejprve z neděchodových zdrojů. Ve Švýcarsku existuje tzv. nulový pilíř rovné penze v rámci pilíře prvního⁷³. Velmi specifický důchodový model byl v Chile, kde byl téměř výhradně druhý pilíř povinného fondu, avšak i zde přispívaly určité složky obyvatel, například policisté a vojáci v omezeném prubežném systému, což však samo o sobě svádí o tom, že pokud zejména zaměstnanci silových složek nejsou ve fondovém systému, že k nim samotná politická reprezentace nemá zcela důvěru. Ukázalo se, že tento systém byl výhodný pouze pro vysoko příjmové skupiny, takže bylo nutné přistoupit k určitým reformám, které by měly zajistit jakýsi minimální důchod⁷⁴. Čína, Indonésie, Indie, zavedly ve stejný penzijní fond ve stejný, tj. druhý pilíř na státní bázi⁷⁵.

Pro porovnání s evropskými zeměmi máme rovněž připravit tabulku s uvedením údajů týkajících se odvodů souhrnných zaměstnanců a zaměstnavatelů a dále pak hrubého náhradového poměru.

---

⁷² Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reformy). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW:

<http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf>

⁷³ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 15.

⁷⁴ Zíka, M. Důchodová reforma: o úspěších v Chile, aneb je průběžný systém potřebný? Peníze.cz, 2006, Dostupné na internetu: <<http://www.penize.cz/inflace/18408- Duchodova-reforma-o-uspesich-v-chile-aneb-je-prubezny-system-potrebný>>.

⁷⁵ Gola, P. Asijské důchody? Spoléhat na sebe. Dostupné na internetu: <<http://www.investujeme.cz/asijske- Duchody-spolehat-se-na-sebe/>>.

Tabulka 3.3 Pohled vybraných zemí mimo EU podle výše hrubého a náhradového poměru a odvodů na pojištění⁷⁶

Zem	Odvodů na pojištění	Hrubý náhradový poměr
Kanada	10,10 %	44,40 %
USA	12,40 %	39,40 %
Japonsko	17,35 %	30,00 %
Švýcarsko	8,40 %	20,00 %
ostatní	28,00 %	35,00 %

K výše uvedené tabulce je možné ještě doplnit informaci, že například v Číně 20 % odvádí zaměstnavatel do průběžného systému a zaměstnanec si odvádí 8 % do povinného fondového systému. Jako doprovodný program zde funguje také jakási podniková anuita, kde zaměstnavatel může do druhé poloviny příspěvků zaměstnanci 4 % z celkových mzdových nákladů⁷⁷. Důležitou roli hraje též věk odchodu do důchodu, který činí například v USA 67 let, kdy byl prodloužen z nedávné hodnoty 65 let⁷⁸. Pokud jsme zmínili dobu odchodu do důchodu v USA, můžeme zmínit i další země, například v Austrálii je věk odchodu do důchodu 65 let a postupně se navyšuje až na věk 67 let v roce 2017, v Japonsku 65 let pro muže i ženy, totéž platí v Kanadě i v Mexiku, v Koreji je tento věk odchodu do důchodu pouze pro muže, ale i u žen se postupně prodlužuje z 60 na 65 let, což je hranice, která by měla být dosažena v roce 2033⁷⁹. Ve Švýcarsku odchází muži do důchodu v 65 letech, ženy pak v 64 letech, v Turecku muži v 60 letech, ženy pak v 58 letech, v Izraeli pak muži v 67, ženy budou odcházet v roce

⁷⁶ Vlastní zpracování autora s využitím Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reformy). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW: http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf, dále s využitím Poměr důchod versus průměrný plat aneb Česko kulhá za sousedy. Dostupné z WWW: http://www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/pomer-duchod-v-prumerny-plat-cesko-kulha-za-sousedy_228503.html s využitím dat OECD.

⁷⁷ EBBERS, Haico; HAGENDIJK, Rudolf; SMORENBERG, Harry. China's Pension System. Dostupné z WWW: http://www.mn.nl/pls/portal/docs/PAGE/MN_CORPORATE_2011/CONTENT_MN/PDF_BIJLAGEN/PAPERS_EN_RAPPORTEN/POSITION%20PAPER%20CHINA%27S%20PENSION%20SYSTEM.PDF.

⁷⁸ Chovancová, H. Důchodové systémy ve vybraných zemích. Diplomová práce, Fakulta ekonomická Západočeské university v Plzni.

⁷⁹ Důchodový věk, předčasný důchod, doba pojištění ve světě. Dostupné z WWW: < <http://www.finance.cz/duchody-a-davky/vse-o-duchodech/duchodove-systemy/duchodovy-vek-predcasny-duchod-doba-pojistenie-ve-svete/>

2017 do důchodu v 64 letech⁸⁰. Tyto údaje svědčí o tom, že země mimo EU mají poměrně stejný výskok odchodu do důchodu a řeší obdobný problém jako země EU, tj. prodloužení průměrného věku dožití, na což reagují i prodloužením výskoku odchodu do důchodu.

Poněkud odlišná je situace ohledně hrubých náhradových poměrů, které jsou výrazně nižší, než je tomu v Evropě a to je třeba ještě dodat, že byly zkoumány země mimo EU relativně vyspělé. Pokud bychom se podívali na země méně vyspělé, byl by tento rozdíl určitě ještě o něco větší. Když jich byly zmíněny další země méně ekonomicky rozvinuté, jistě zajímavou informací je, že v Peru existuje model s kombinací příspěvkového systému a systému fondového, na který se začalo přecházet v průběhu devadesátých let minulého století, přičemž příspěvková sazba do fondů je 11,6 % a je plně hrazená pouze zaměstnancem⁸¹. Naopak v Kolumbii je příspěvková sazba, která činila 13,5 %, hrazená ze 75 % zaměstnavatelem a 25 % zaměstnanci. V Mexiku existuje systém příspěvkových orientovaných fondů, které jsou soukromé i veřejné a příspěvková a příspěvková sazba činí mezi 16,5 a 21 %⁸².

Závěrem je možné konstatovat, že by jsou celosvětové modely fungování důchodového zabezpečení založeny na různých hodnotách dílčích parametrů, jejichž základní principy fungování jsou obdobné. Drtivě většina systémů je založena na těchto pilířích a všechny systémy řeší demografické problémy buď snahou o motivaci občanů k fondovému spoření, ať již povinnému nebo dobrovolnému a také k úpravě výskoku odchodu do důchodu směrem nahoru. Rovněž ve většině zemí se vyrovnává doba odchodu do důchodu mužů a žen.

Je tedy zřejmé, že i země mimo EU mají obdobné problémy a obdobné způsoby řešení svých systémů důchodového zabezpečení jako je tomu v zemích EU. Poměrně funkční systémy mají velmi vyspělé země jako například Austrálie nebo Nový Zéland, což

---

⁸⁰ Důchodový věk, předčasný důchod, doba pojištění ve světě. Dostupné z WWW: < <http://www.finance.cz/duchody-a-davky/vse-o-duchodech/duchodove-systemy/duchodovy-vek-predcasny-duchod-doba-pojistenie-ve-svete/>.

⁸¹ Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reform). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW: http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf.

⁸² Bezděk, V. Penzijní systémy obecně i v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeba reform). Interní materiál ČNB. Dostupné z WWW: http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf.

jen potvrzuje již dříve uvedenou skutečnost, že ekonomická i sociální vysplost průmyslové země má klíčový vliv na důchodové zabezpečení a financování důchodu. Rovněž se potvrzuje, že v k odchodu do důchodu i v těchto zemích osciluje okolo šmagické hranice 65 s možnou tendencí navýšení tohoto věku na úroveň 67 let, jak k tomu došlo například v Izraeli. Ukazuje se rovněž význam podílu zaměstnavatelů na systému důchodového zabezpečení a to zejména v USA, kde příspěvky zaměstnavatelů tvoří velmi podstatnou část důchodového pojištění. Problém pak ale nastává u zaměstnanců, kteří zaměstnavatele často stíhají nebo pracují v rámci MSP, které tuto podporu v takové míře neposkytují.

2. D chodové reformy z teoretického i praktického hlediska

2.1. D chodové reformy a jejich druhy

V předchozí podkapitole byly představeny jednotlivé modely důchodového zabezpečení a jejich financování. Tyto modely se však musí přizpůsobovat novým podmínkám, především pak demografické a ekonomické situaci v dané zemi. Musí být zajištěna udržitelnost jednotlivých systémů, přičemž tato udržitelnost je založena především na demografické struktuře obyvatelstva, zejména na poměru lidí v aktivním věku a lidí ve věku důchodovém a zároveň také na ekonomické výkonnosti příslušné ekonomiky.

Pokud je demografická i ekonomická situace obecně nepříznivá, je třeba přistoupit k určitým změnám důchodového modelu. Nepříznivá demografická situace je dnes prakticky ve všech vyspělých zemích světa a je natolik zásadní, že i ekonomicky výkonné země mají značný problém a nejsou již schopny mnohdy relativně velmi drahý důchodový systém financovat. Je tedy nezbytné přistoupit k nutným reformám, což se v zásadě může dít na základě pouze dílčích úprav jednotlivých parametrů důchodového zabezpečení nebo pak na základě sledné systémové změny v celém modelu důchodového zabezpečení. Podle toho pak rozlišíme důchodové reformy na⁸³:

1. Parametrické reformy.
2. Systémové reformy.
3. Reformy kombinované.

Pokud chceme analyzovat reformy parametrické, musíme nejprve vymezit jednotlivé parametry důchodového zabezpečení a jeho financování. Právě tyto parametry totiž mohou velmi významně ovlivnit příjmy i výdaje celého důchodového systému. Z tohoto důvodu je možné rozlišit tyto parametry na parametry na vstupu a na výstupu tohoto systému. Parametry na vstupu máme především na mysli nastavení podmínek placení důchodového pojištění a již zaměstnanci, zaměstnavatelé nebo OSV i vymezení náhradních dob pojištění. Zvýšení odvodů na pojistném je však velmi politicky citlivá záležitost, která se v praxi příliš neuplatňuje, což je ale možné

---

⁸³ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 18.

-koda. Naopak úprava podmínek na výstupu, tj. podmínek splnění nároku na důchod je daleko astější. Zde se jedná především o nastavení doby odchodu do důchodu, minimální délky doby pojištění v etn náhradních dob pojištění, nastavení poměru zásluhovosti a solidarity při vyplácení důchodu a zejména nastavení výpočtového základu a výše příspěvného procenta z tohoto základu.

Systémové reformy představují změnu modelu financování příspěvného důchodového systému. Jedná se zejména o zavedení povinného fondového důchodového spoření v rámci tzv. druhého pilíře i naopak o jeho zrušení i o zavedení dobrovolného penzijního příspěvků v rámci tzv. třetího pilíře. Za systémovou změnu máme rovněž považovat i změnu poměru zastoupení jednotlivých systémů a pilířů v rámci stávajícího modelu⁸⁴, aniž bychom zaváděli i ubírali jednotlivé pilíře.

Kombinovaná důchodová reforma představuje kombinaci parametrických i systematických změn. Jako příklad je možné uvést zavedení částí fondového systému a zároveň úpravu některých parametrů prvního systému, zejména pak prodloužení doby odchodu do důchodu i zvýšení minimální doby pojištění. Kombinované metody bývají v praxi nejastější, neboť působí nejúspěšněji při řešení problému s financováním důchodových systémů v jednotlivých zemích. Typicky kombinované metody důchodových reforem se vyskytovaly v zemích střední a východní Evropy, kde docházelo k zavádění třetího dobrovolného důchodového pilíře, v některých zemích i pilíře druhého a zároveň i k úpravě některých základních parametrů důchodového zabezpečení, především pak k prodloužení doby odchodu do důchodu a také pak k prodloužení minimální doby pojištění nutné k získání nároku na starobní důchod.

Zatímco parametrické reformy nezatíží tolik fungování ekonomického systému, reformy systémové představují poměrně velkou zátěž. Problém parametrických reforem totiž spoívá spíše v uritém snížení životní úrovně obyvatel v důsledku zhoršení určitého komfortu, na který byly z minulosti zvyklí. Jedná se zejména o nižší výši důchodu vlivem delší doby povinného pojištění, než tomu bylo v minulosti, i případně vyšší odvody do pojistných fondů, i a to zejména, pozdější doba odchodu do důchodu.

---

⁸⁴ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 18.

Pozdějí doba odchodu do důchodu může mít také negativní dopad do sociálního systému, protože lidé, kteří podle dřívějších pravidel měli nárok na odchod do důchodu v určitém věku a nyní budou odcházet déle, končí velmi často v meziobdobí jako nezaměstnaní a státům vznikají další náklady na sociální zabezpečení.

Systémové reformy však představují poměrně velkou ekonomickou zátěž a to zejména v případě, kdy dochází u části populace k přechodu mezi veřejným systémem a fondovým systémem, kdy část odvodů lidí v produktivním věku již nejde do veřejného systému financování v rámci prvního pilíře, ale jde právě do fondů soukromých nebo i do veřejného fondu a tyto lidé si vlastně zároveň spoří na vlastní důchod a zároveň přispívají již méně do veřejného systému. Znamená to, že ve státním rozpočtu vzniká určitý deficit financí pro financování důchodů, který je nezbytně určitým způsobem vykryt. Jednou z možností, která se nabízí řešení tohoto problému, je využití prostředků získaných z privatizace státních firem, což je záležitost, která může být využita především v bývalých socialistických zemích střední a východní Evropy. Další možností je emise nových vládních dluhopisů, což ale znamená zvýšení zadlužení především země. Tento způsob byl například použit při přechodu na druhý pilíř v některých latinsko-amerických zemích. Ekonomicky vyspělé země, relativně bohaté, pak mohou využít případný přebytek státního rozpočtu nebo po určité dobu financovat důchodové zabezpečení nejen z výbuvy pojištění, ale také z dalších veřejných zdrojů, zejména pak z daní a poplatků.

Určitým ekonomickým problémem a dalo by se říci, že i zbytečným, může být také zpoždění druhého pilíře, a jeho významné utlumení, což, jak bude uvedeno v práci dále, se bohužel v některých zemích včetně České republiky děje. Z toho vyplývá, že ke schválení významných systémových reforem v oblasti důchodového zabezpečení by byla vhodná určitá dohoda vládních stran i opozice, a aby měly mít tyto reformní zákony sílu ústavního zákona, tak aby pro jeho schválení bylo zapotřebí většiny hlasujících poslanců i ve dvoukomorovém parlamentu i senátorů. Znamenalo by to především určitou záruku, že schválené a následně zahájené reformy budou mít delší životnost. Je totiž zřejmé, že problém stárnoucí populace a následné podfinancování důchodového zabezpečení může být pouze zásadní a komplexní reforma, která dokáže řešit nastalé problémy komplexně a která bude výsledkem určitého politického konsenzu, tak aby tyto systémové změny měly delší trvání.

Zajímavou otázkou z hlediska teoretického je možnost úpravy parametrů d chodového systému na straně vstupů, tj. zvýšení odvodů d chodového pojistění i prodloužení doby pojistění nebo snížení počtu a rozsahu poloflek představujících náhradní doby pojistění. Zatímco poslední dvě jsou v praxi poměrně aplikovány a v zásadě jejím úkolem je přimět pojistěnce, aby déle pracoval i podnikal, tj. provozoval aktivity zakládající právní povinnost odvádět d chodové pojistění, pokud se týká úpravy sazeb d chodového pojistění směrem nahoru, jedná se o záležitost, která je v praxi realizována jen velmi sporadicky. Nabízí se možnost zvýšení sazeb pojistných odvodů zaměstnavatele a také OSV. Zásadním argumentem pro nezvyšování odvodů ze strany zaměstnavatele je nebezpečí ztráty konkurenceschopnosti zaměstnavatele a to i zejména v mezinárodním měřítku a díky zvýšení nákladů na zaměstnavatele a tím nebezpečí propouštění a zvýšení nezaměstnanosti. S tímto argumentem lze plně souhlasit a proto ani zvyšování odvodů zaměstnavatelem není autorem doporučováno. Naopak relativně možným je zvýšení odvodů OSV a také zvýšení sazeb pojistného u zaměstnanců. Dle osobního názoru autora se jedná pouze o potvrzení a praktickou realizaci principu solidarity mladých se starými. Pokud chceme tento princip zachovat, je zřejmé, že pokud mají v plném pracovním věku d chodovém systému lidé v produktivním věku financovat starobní důchody a ti chodové lidé bude ubývat a naopak starobních důchodů přibývat, pak nezbyvá nic jiného, aby tento menší počet lidí v produktivním věku pro zajištění stejné částky celkového odvodu odváděl na osobu více než dříve. Jedná se však o velmi politicky citlivou záležitost, která je nepopulární a většina politických reprezentací v jednotlivých zemích k ní nechce přistupovat. Daleko více akceptovatelnou a v mnoha zemích prosazovanou politikou a to především k esansko-demokratickými stranami je podpora natality a rodin s dětmi. Tato politika je založena na tom, že v případě, že lidé budou motivováni mít a vychovávat děti, dojde ke zvýšení počtu lidí v produktivním věku a tím i ke zvýšení celkových odvodů na d chodové pojistění a nebude třeba provádět tak drastická opatření ohledně prodloužení věku odchodu do důchodu i ke snižování reálné výše důchodu. V posledních týdnech se rovněž objevují diskuse ohledně navýšení počtu lidí v produktivním věku v souvislosti s migrací a uprchlickou krizí, kdy se předpokládá, že Ti imigranti, kteří by se resocializovali a zapojili se do pracovního procesu, by mohli přinést dodatečné zdroje do systému d chodového zabezpečení a tím by posílili jeho

příjmovou stránku. Je to však otázka více méně diskutabilní, protože toto zapojení nebude jednoduché, jak ukazují aktuální zkušenosti z Německa. V této souvislosti by bylo možné doporučit posílení legislativy v této oblasti a to zejména v otázce udělování politického azylu i následného pracovního povolení a také v otázce zapojení těchto osob do systému důchodového pojištění. Dlužno dodat, že jak zapojení imigrantů do společnosti, tak také podpora natality a rodinné politiky si však vždy vyžaduje dodatečné finanční prostředky a je otázkou, zda budou v této nebo menší ne finanční prostředky potřebné k zavedení povinného fondového systému v rámci druhého důchodového pilíře.

Možnosti a rozsah důchodových reforem je poměrně velmi široký a k tomu, abychom byli schopni posoudit jejich výhodnost či naopak problémovost, je zapotřebí provést analýzu dosavadních důchodových reforem a sumarizovat praktická doporučení z těchto reforem vyplývajících.

2.2. Důchodové reformy ve vybraných zemích

Zkušenosti z důchodových reforem v jednotlivých zemích mohou být velmi významným východiskem pro posuzování vhodnosti jednotlivých přístupů a pro doporučení ohledně případných reformních kroků v České republice. Nejvhodnější bude zahájit analýzu reformy provedené u našich sousedů na Slovensku.

Důchodová reforma byla na Slovensku realizována od roku 2005, kdy byl zaveden model se dvěma typy důchodů, a to sice prubežný (Sociální pojištění), povinný fondový a dobrovolný fondový⁸⁵. Povinnost vstupu byla zavedena pro pojištěnce, kteří vstupovali od 1. 1. 2005 do nového zaměření, pro ostatní byla zavedena tato možnost dobrovolná⁸⁶. Odvod z hrubé mzdy byl stanoven ve výši 9 % z hrubé mzdy do prubežného systému a 9 % do soukromého penzijního fondu⁸⁷. Dobrovolně přelá do druhého fondového pilíře 1,5 mil. z 2,6 mil. lidí⁸⁸. Důchodové správcovské fondy mají povinnost vytvořit tři základní typy důchodových fondů a to sice rezervní s max. 80% zastoupením akcií, vyvážený s max. 50% zastoupením akcií a konzervativní bez akcií jen s dluhopisy a vklady u bank⁸⁹. Jak již bylo uvedeno v teoretické části druhé kapitoly, významnou součástí každé takovéto systémové reformy je zabezpečení přechodného období, kdy dochází k poklesu příjmů v rámci prubežného systému. Na Slovensku tvořily zdroje pro zabezpečení tohoto přechodného období především příjmy z privatizace, emise státních dluhopisů a podobně se také s podobnými příjmy z přebytku státního rozpočtu⁹⁰. Bohužel se v prubežných letech zavedení tohoto modelu objevily velké problémy s financováním prvního prubežného pilíře a objevil se tlak Sociálního pojištění na omezení fondového systému. Tento tlak se vystupoval

⁸⁵ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 20.

⁸⁶ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 20.

⁸⁷ Švarc, D. Důchodová reforma na Slovensku – inspirace pro ČR? Měšec.cz, 2005, [cit. 2016. 01. 15.] Dostupné na internetu: <http://www.mesec.cz/clanky/duchodova-reforma-na-slovensku-inspirace-pro-cr/>.

⁸⁸ Švarc, D. Důchodová reforma na Slovensku – inspirace pro ČR? Měšec.cz, 2005, [cit. 2016. 01. 15.] Dostupné na internetu: <http://www.mesec.cz/clanky/duchodova-reforma-na-slovensku-inspirace-pro-cr/>.

⁸⁹ Švarc, D. Důchodová reforma na Slovensku – inspirace pro ČR? Měšec.cz, 2005, [cit. 2016. 01. 15.] Dostupné na internetu: <http://www.mesec.cz/clanky/duchodova-reforma-na-slovensku-inspirace-pro-cr/>.

⁹⁰ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 20.

s nástupem levicové vlády doc. Fica. Již v rámci prvního volebního období této Ficovy vlády v letech 2006 až 2010 opustilo druhý fondový pilíř 170 000 lidí⁹¹. Byla provedena řada opatření, jako například snížení poplatků do fondu, snížení odvodů do těchto fondů a také se zpřísnily podmínky pro investování do těchto penzijních fondů⁹². Například se uvádí⁹³, že za posledních pět měsíců roku 2012 opustilo druhý fondový pilíř více než 78 000 lidí, přičemž jednalo především o osoby s nízkými nebo průměrnou mzdou, kterým se fondový systém jednoduše nevyplatí. Slovenská opozice, která dlouhodobou reformu dříve realizovala jako vládní koalice, vytýkala Ficovu vládu, že pravým důvodem eliminace fondového systému je získání penzijních prostředků na uzdravení veřejných financí, které nebyly v nejlepší kondici⁹⁴. Kaskádou je současná situace na Slovensku v souvislosti s druhým fondovým pilířem nedobrá a i kdyby slovenská vláda právně druhý fondový pilíř zrušit nehodlala, nabízí od roku 2015 občanům možnost z druhého pilíře vystoupit. Dle názoru slovenského premiéra⁹⁵ se stalo spojení ve druhém pilíři fiaskem a v rámci důchodového fondu druhého pilíře je velké množství lidí, kterým se vůbec nevyplácí z důvodu jejich nízkých příjmů nebo proto, že nemají žádný výměnový základ. Tyto lidé mohou být údajně až jeden milion⁹⁶. Vzhledem k tomu, že v roce 2015 uplynulo více než 10 let od založení druhého pilíře, začaly se v tomto roce již vyplácet z fondového systému první starobní důchody, které jsou však velmi nízké a to údajně i z důvodu vysokých marží, které si soukromé penzijní fondy strhávají⁹⁷. Opozice naopak namítá⁹⁸, že se jedná o velmi malý

---

⁹¹ Penzijní spoření na Slovensku opustilo 60 000 lidí, dohromady již přes 200 000 lidí. HNPeníze, 2013, [cit. 2016.01.15]. Dostupné na WWW: <<http://penize.ihned.cz/penze-pripojisti/c1-59236380-penzijni-sporeni-na-slovensku-opustilo-60-tisic-lidi-dohromady-uz-pres-230-tisic>>.

⁹² Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 20.

⁹³ Penzijní spoření na Slovensku opustilo 60 000 lidí, dohromady již přes 200 000 lidí. HNPeníze, 2013, [cit. 2016.01.15]. Dostupné na WWW: <<http://penize.ihned.cz/penze-pripojisti/c1-59236380-penzijni-sporeni-na-slovensku-opustilo-60-tisic-lidi-dohromady-uz-pres-230-tisic>> .

⁹⁴ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 20.

⁹⁵ Druhý důchodový pilíř je fiaskem, tvrdí slovenský premiér. Dostupné z WWW: http://www.rozhlas.cz/zpravy/ekonomikavevroe/_zprava/druhy-pilir- Duchodoveho-sporeni-je-fiaskem-tvrdi-slovensky-premier--1450801.

⁹⁶ Druhý důchodový pilíř je fiaskem, tvrdí slovenský premiér. Dostupné z WWW: http://www.rozhlas.cz/zpravy/ekonomikavevroe/_zprava/druhy-pilir- Duchodoveho-sporeni-je-fiaskem-tvrdi-slovensky-premier--1450801 .

⁹⁷ Druhý důchodový pilíř je fiaskem, tvrdí slovenský premiér. Dostupné z WWW: http://www.rozhlas.cz/zpravy/ekonomikavevroe/_zprava/druhy-pilir- Duchodoveho-sporeni-je-fiaskem-tvrdi-slovensky-premier--1450801 .

po et ob an , kte í zatím d chody ze soukromých fond dostávají, a proto se nejedná o fládný relevantní vzorek, který by m l být sm rodatným pro posouzení úsp –nosti slovenské d chodové reformy.

Dále se zam íme na dal-í vybrané zem st ední a východní Evropy, kde d chodová reforma jifl prob hla. Kombinované d chodové modely s odvodem ásti d chodového poji-t ní do soukromých penzijních fond v rámci druhého pilí e zavedly krom Slovenska také Polsko, Litva, Chorvatsko, Estonsko, Loty-sko, Rumunsko, Bulharsko, Slovinsko, Estonsko, ale také nap . Ukrajina nebo Rusko.

V Polsku do-lo k zavedení druhého d chodového pilí e v roce 1999, av-ak zna né pen fní prost edky, které byly p esm rovány do druhého pilí e, oslabovaly polské veřejné finance, a proto polská vláda p istoupila ke snížení odvod do t chto fond od roku 2012 o 2,3 %. Toto opat ení v-ak nesta ilo a v roce 2014 do-lo na základ nového penzijního zákona ke zp tnému p esunu 51,1 % aktiv druhého d chodového pilí e do Polské sociální poji- ovny⁹⁹. Za to si polská vláda vyslouflila nejen kritiku OECD¹⁰⁰, nebo tímto zp sobem nelze e-ít problémy ve veřejných financích a podkopávat tak d v ru v reformy, ale dokonce do-lo i k protest m v samotném Polsku, nebo Konfederace Lewiatan, která p edstavuje nejv t-í organizaci zam stnavatel soukromého sektoru v zemi, pofládala polský Ústavní soud, aby posoudil, zda n které aspekty nového penzijního zákona jsou v souladu s ústavou¹⁰¹. Zpochybn na byla p edev-ím legálnost neobvykle rychlého tempa schválení nového zákona, který byl schvalován Sejmem (dolní komorou polského parlamentu) za 4 dny v etn v-ech t í tení a Senátem (horní komorou polského parlamentu) dokonce za krat-í dobu¹⁰². Krom toho povafluje Konfederace Lewiatan za problematické zm ny týkající se povinnosti fond druhého

---

⁹⁸ Druhý důchodový pilíř je fiaskem, tvrdí slovenský premiér. Dostupné z WWW: http://www.rozhlas.cz/zpravy/ekonomikavevrose/_zprava/druhy-pilir-duchodoveho-sporeni-je-fiaskem-tvrdi-slovensky-premier--1450801.

⁹⁹ Krzyzak, K. *Polish employers confederation refers pension law to Constitutional Tribunal*. In: IPE [online] March 2014. [cit. 2014-03-14]. Dostupné z WWW: <<http://www.ipe.com/10001296.article>>

⁸⁹ Williams, J. *Polish pensions raid 'harmed credibility' of future reforms – OECD*. In: IPE [online] 10 March 2014. [cit. 2016-15-01]. Dostupné z WWW: <http://www.ipe.com/10001221.article>

¹⁰¹ Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. Dostupné na WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf>.

¹⁰² Krzyzak, K. *Polish employers confederation refers pension law to Constitutional Tribunal*. In: IPE [online] March 2014. [cit. 2014-03-14]. Dostupné z WWW: <http://www.ipe.com/10001296.article> a Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. Dostupné na WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf>.

pilí e investovat v t-í podíl aktiv do akcií s vy—ím rizikem, cofl by inilo nap . v roce 2015 55 %¹⁰³ a dokonce je tato zm na považována za poru—ení lánku 67 polské ústavy týkající se práva polských ob an na sociální zabezpe ení¹⁰⁴. N které právnické kancelá e dokonce hovo í o vyvlastn ní a organizují hromadné flaloby¹⁰⁵.

V Litv byla zahájena d chodová reforma v roce 2004, kdy do-lo k zavedení druhého d chodového pilí e. Také zde se objevily ur ité problémy s financováním pr b fného prvního pilí e, a proto byly do asn sníženy p ísp vky do druhého pilí e v letech 2009 a 2010 o 2 %¹⁰⁶, cofl se stalo rovn fl v dal-ích pobaltských zemích a to sice v Loty-sku a Estonsku. I p es po áte ní problémy, se kterými bylo nutné se vypo ádat, je mo flné íci, fle d chodová reforma v Loty-sku je relativn úsp -ná a litevské fondy druhého pilí e postupn rostou a nap . v roce 2013 vrostl po et ú astník o 65 300 na celkový po et 1 120 000 ú astník¹⁰⁷ a pochopiteln také do-lo ke zvý-ení aktiv soukromých fond druhého pilí e. Pr m rný výnos soukromých d chodových fond inil 4,28 %¹⁰⁸. K postupnému úsp chu fond druhého pilí e p íspívá jist také relativní r st litevského hospodá ství a zvy-ující se reálná mzda, cofl jen potvrzuje skute nost, fle obecn fondové spo ení se vyplácí lidem se st edními a vy—ími p íjmy.

Rozdílná je situace v zemích bývalé Jugoslávie. D chodová reforma ve Slovinsku je považována za jednu z mála velmi úsp -ných reforem v zemích st ední a východní Evropy, k emufl jist p ísp la také skute nost, fle za zam stnance spo í i do

---

¹⁰³ Krzyzak, K. *Polish employers confederation refers pension law to Constitutional Tribunal*. In: IPE [online] March 2014. [cit. 2014-03-14]. Dostupné z WWW: <http://www.ipe.com/10001296.article> a *Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa*. Dostupné na WWW: http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf.

¹⁰⁴ Krzyzak, K. *Polish employers confederation refers pension law to Constitutional Tribunal*. In: IPE [online] March 2014. [cit. 2014-03-14]. Dostupné z WWW: <http://www.ipe.com/10001296.article> a *Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa*. Dostupné na WWW: http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf.

¹⁰⁵ Krzyzak, K. *Polish employers confederation refers pension law to Constitutional Tribunal*. In: IPE [online] March 2014. [cit. 2014-03-14]. Dostupné z WWW: <http://www.ipe.com/10001296.article> a *Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa*. Dostupné na WWW: http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf.

¹⁰⁶ Schneider, O. *Konec penzijních reforem v Evropě?* IHNEC.cz, 2012, [cit. 2016.01.15]. Dostupné z WWW: <http://schneider.blog.ihned.cz/c1-55981210-konec-penzijnich-reforem-v-evrope>

¹⁰⁷ Krzyzak, K. *Lithuanian second-pillar pension funds enjoy strong 2013*. In: IPE[online]. 15 January 2014. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.ipe.com/lithuanian-second-pillar-pension-funds-enjoy-strong-2013/10000780.fullarticle>.

¹⁰⁸ Krzyzak, K. *Lithuanian second-pillar pension funds enjoy strong 2013*. In: IPE[online]. 15 January 2014. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.ipe.com/lithuanian-second-pillar-pension-funds-enjoy-strong-2013/10000780.fullarticle>.

soukromých fondů podniky, banky, na které ve veřejné instituce¹⁰⁹ a svoji roli zajišťuje i skutečnost, že Slovinsko patří ekonomicky mezi nejvyspělejší země bývalého východního bloku s relativně menším deficitem ve veřejných financích. Naopak problémy s důchodovou reformou se objevují v sousedním Chorvatsku, kde byl druhý fondový důchodový pilíř zaveden v roce 2002 a příspěvek ve výši 5 % z státního rozpočtu¹¹⁰. Ke zhoršení situace však došlo po vstupu Chorvatska do EU, kdy je tato země pod válečným rozpočtovým tlakem a silí úvahy týkající se snížení tohoto příspěvku, neboli v podstatě úvahy týkající se veřejného problému s veřejnými financemi na úkor důchodové reformy.

Výše uvedené informace dokazují, že v zemích střední a východní Evropy sice v drtivé většině zavedly důchodovou reformu a to sice uzákoněním druhého povinného fondového pilíře, avšak ať na úroveň výjimky povětšinou tyto fondy přilíhají – neprosperují a dochází spíše k jejich utlumování, což platí i pro balkánské země Rumunsko a Bulharsko. Nejdále však v této souvislosti šel v Maarsku, kde soukromé fondy zrušili a došlo k jejich úplnému zrušení. Důchodová reforma v Maarsku započala v roce 1998 a do fondů druhého pilíře byly odváděny prostředky ve výši 8 % z mezd, avšak na konci roku 2010 došlo k převodu aktiv tohoto druhého důchodového pilíře do státního rozpočtu a došlo de facto k jejich zrušení¹¹¹.

Důchodová reforma probíhá například také i v Rusku, kde byl zaveden druhý fondový pilíř, přičemž vstup do tohoto pilíře byl omezen na osoby narozené po roce 1967¹¹², přičemž zaměstnanci se mohli rozhodnout, zda do fondů druhého pilíře vstoupí, nebo zda zůstanou v průběžném systému prvního pilíře. Rovněž se předpokládá, že fondy by měly od roku 2016 postupně nabývat formy akciových společností¹¹³, což je ale ve své době velmi včasná věc. Bude postupně vytvářen záruční fond pro případ, že by došlo ke krachu některého ze soukromých fondů. Zajímavostí je, že Rusko provádí důchodovou velkou důchodovou reformu, nikoliv však malou, nebo v k

---

¹⁰⁹ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 20.

¹¹⁰ Krzyzak, K. *Croatian minister threatens contribution freeze for second pillar*. In: IPE [online]. 8 January 2014. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.ipe.com/croatian-minister-threatens-contribution-freeze-for-secondpillar/10000743.article>.

¹¹¹ Schneider, O. Konec penzijních reforem v Evropě? IHNEC.cz, 2012, [cit. 2016.01.15]. Dostupné z WWW: <<http://schneider.blog.ihned.cz/c1-55981210-konec-penzijnich-reforem-v-evrope>>.

¹¹² Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. Dostupné na WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf>

¹¹³ Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. Dostupné na WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf>

odchodu do důchodu zůstává v případě mužů na úrovni sovetských –edesáti let, u žen dokonce na úrovni 55 let¹¹⁴. I zde však bude muset dojít ke změně situace a to zejména z důvodu toho, že ruské hospodářství se potýká s velkými ekonomickými problémy a to zejména vlivem ekonomických sankcí a dále pak také vlivem poklesu cen ropy.

Protože jedním z důležitých faktorů ovlivňujících úspěch důchodové reformy a fungování důchodového systému vůbec je i ekonomická vyspělost dané země, nebude jistě od věci porovnat zkušenosti ze zemí střední a východní Evropy s reformami ve vybraných ekonomicky vyspělých zemích.

V Rakousku, kde nebyly zavedeny soukromé penzijní fondy v rámci druhého důchodového pilíře, došlo k zavedení důchodového útu v rámci prvního pilíře od 1. 1. 2014 a důchody pro osoby narozené po 1. 1. 1955 se vypočítávají výhradně na základě těchto důchodových útů a nikoliv na základě dříve známého paralelního výpočtu z minulosti¹¹⁵.

Podobná situace jako v Rakousku je také v Německu, kde existuje velmi vyspělý důchodový systém založený na prvním pilíři, který má velmi silnou především složku zásluhovosti. Reformy probíhají spíše na úrovni parametrických změn v rámci prvního pilíře. Byly schváleny reformní zákony v roce 2014 týkající se zlepšení dávek v systému důchodového pojištění¹¹⁶. Tato reforma však spíše znamená úpravu některých parametrů a to víceméně ve prospěch pojištěnců, kteří mají například možnost odejít do důchodu dříve a to v 63 letech, pokud mají splněný počet odpracovaných let a také dochází k vyřazení zohlednění počtu vychovaných dětí, kdy se má započítávat do důchodového pojištění rok výchovy dětí navíc. Problém reformy ovšem spoívá ve velkých nákladech, které se odhadují na úrovni 160 mld. EUR¹¹⁷.

---

¹¹⁴ Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. Dostupné na WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf>.

¹¹⁵ Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. Dostupné na WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf>.

¹¹⁶ Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. Dostupné na WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf>.

¹¹⁷ Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. Dostupné na WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf>.

V Portugalsku dochází spíše k parametrickým úpravám, kdy se zvyšuje v k odchodu do důchodu, ze 65 na 66 let¹¹⁸, nebo se zvyšuje odvod pojistní u zaměstnanců ve veřejném sektoru, v Portugalsku z 2,25 % na 3 %, přičemž celkovou úsporu z těchto reformních opatření odhaduje portugalská vláda na úrovni ¹¹⁹.

Obdobné spíše parametrické změny probíhají ve Španělsku, kdy na konci roku 2013 vstoupil v platnost zákon, který zavádí faktor udržitelnosti, který propojuje důchody se střední délkou života¹²⁰. Dochází k opětovné automatické valorizaci důchodů podle výše inflace v daném roce a také od roku 2014 je stanoven strop pro maximální výši státního důchodu na částku 2 554 EUR měsíčně¹²¹.

Reforma v USA bude představovat zavedení dalšího důchodového programu s názvem šmyrák¹²², který bude orientovaný na zaměstnance malých firem a obecně na nízkopříjmové skupiny, které se nemohou zapojit do jiných nabízených zaměstnaneckých programů, které byly vhodné především pro zaměstnance ve veřejném sektoru nebo pro zaměstnance velkých firem. Hlavním problémem v USA je tedy rozdílení po tu obyvatel, kteří mohou dosáhnout na důchodové dávky. Udává se¹²³, že k důchodovým dávkám se dostane 89 % pracovníků ve veřejném sektoru a pouze 64 % pracovníků soukromého sektoru.

Parametrické změny jsou navrhovány také na Novém Zélandu, kde je model penzijního zabezpečení na velmi solidní úrovni s universálním penzijním systémem v rámci průběžného systému a dále pak dobrovolný fondový systém se státní podporou.

---

¹¹⁸ Moss, G. *Portuguese Parliament OKs government's pension reform plans*. In: IPE[online]. 20 February 2014. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.ipe.com/10001013.article>>.

¹¹⁹ Moss, G. *Portuguese Parliament OKs government's pension reform plans*. In: IPE[online]. 20 February 2014. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.ipe.com/10001013.article>>

¹²⁰ Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. Dostupné na WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf>.

¹²¹ Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. Dostupné na WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf>.

¹²² Patric Temple-West, Ross Kerber. *Treasury to pick manager for Obama myRA retirement program*. In: Reuters.com. [online]. Jan 29 2014. [cit. 2016-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.reuters.com/article/2014/01/29/us-usa-obama-retirement-savingsidUSBREA0S0Q020140129>>

¹²³ Patric Temple-West, Ross Kerber. *Treasury to pick manager for Obama myRA retirement program*. In: Reuters.com. [online]. Jan 29 2014. [cit. 2016-01-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.reuters.com/article/2014/01/29/us-usa-obama-retirement-savingsidUSBREA0S0Q020140129>>.

Komise pro finanční gramotnost¹²⁴ a p íjem v d chodu vydala v roce 2013 zprávu, která doporu uje postupnou úpravu v ku odchodu do d chodu v souvislosti s prodlufováním st ední délky flivota a také zm nu zp sobu indexace d chod , která je zatím pouze na úrovni pr m rné vý-e mezd. S touto zálefitostí jsme se jifl mohli setkat ve Týpan lsku a je možné íci, fle se jedná o dal-í, by nep ímý parametr systému d chodového zabezpe ení, tj. ur ení zp sobu p ípadného navy-ování d chod jifl d íve vym ených. Nezvy-ováním této úrovn dochází ke sniflování reální kupní síly stávajících d chod , na druhé stran v-ak m fle dojít k men-ímu tlaku na ve ejné rozpo ty.

Specifickým d chodovým systémem je systém chilský, kde od roku 1981 byl zaveden tém výhradn druhý fondový pilí . Slovo tém je zde uvedeno z d vodu, fle z tohoto systému byli vy ati vojáci a policisté, kte í byli financování z pr b flného systému¹²⁵. Jifl sama o sob tato skute nost budí zna né pochybnosti, nebo práv zam stnanci silových ministerstev jsou špoji-t niõ pr b flným systémem. Zpo átku se tento systém ukázal jako relativn úsp -ný a chilské penzijní fondy svými investicemi rozhybaly chilský kapitálový trh, p í emfl penzijní fondy tvo ily 80 % HDP¹²⁶ a byla podpo ena infrastruktura zem . Je v-ak t eba zd raznit, fle v dob zavedení a rozvoje reformy byla v Chile p íznivá nejen ekonomická situace, ale v Chile byl totalitní reffim, který dokázal p echod do druhého d chodového pilí e silov vynutit. V devadesátých letech bylo Chile dokonce tvrtou nejrychleji rostoucí ekonomikou sv ta výrazným r stem HDP a poklesem inflace¹²⁷. Na p elomu let 2005 a 2006 se v-ak v Chile za íná hovo it o reform , jejímfl cílem postupn bylo postupn zavést univerzální minimální d chod, který by de facto p edstavoval pr b flný první pilí ¹²⁸. Ukázalo se totiž, fle fondový systém je výhodn j-í pouze pro lidi s vy-ími p íjmy a naopak lidé s p íjmy

¹²⁴ New Zealand. *International Update*. February 2014 In: SSA [online]. [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: <http://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/intl_update/2014-02/2014-02.pdf>.

¹²⁵ Zíka, M. Důchodová reforma: o úspěších v Chile, aneb je průběžný systém potřebný? Peníze.cz, 2006, [cit. 2013.02.16]. Dostupné na internetu: <<http://www.penize.cz/inflace/18408- Duchodova-reforma-o-uspesich-v-chile- aneb-je-prubezny-system-potrebný>>.

¹²⁶ Zíka, M. Důchodová reforma: o úspěších v Chile, aneb je průběžný systém potřebný? Peníze.cz, 2006, [cit. 2013.02.16]. Dostupné na internetu: <<http://www.penize.cz/inflace/18408- Duchodova-reforma-o-uspesich-v-chile- aneb-je-prubezny-system-potrebný>>.

¹²⁷ Zíka, M. Důchodová reforma: o úspěších v Chile, aneb je průběžný systém potřebný? Peníze.cz, 2006, [cit. 2013.02.16]. Dostupné na internetu: <<http://www.penize.cz/inflace/18408- Duchodova-reforma-o-uspesich-v-chile- aneb-je-prubezny-system-potrebný>>.

¹²⁸ Zíka, M. Důchodová reforma: o úspěších v Chile, aneb je průběžný systém potřebný? Peníze.cz, 2006, [cit. 2013.02.16]. Dostupné na internetu: <<http://www.penize.cz/inflace/18408- Duchodova-reforma-o-uspesich-v-chile- aneb-je-prubezny-system-potrebný>>.

nifími mají zna né problémy. Stejn tak dochází k problém m, pokud ekonomika jifí tolik neprosperuje, jako prosperovala v minulosti. Pou ení z chilských reforem a chilského d chodového modelu je celkem jednozna né. Potvrzuje se, že povinný systém druhého fondového pilí e je výhodný pouze pro lidi s vyšími p íjmy a že zavád ní a udržení dobré funk nosti tohoto pilí e je možné zejména v ekonomicky prosperujících zemích a v dob pom rní silného ekonomického r stu. Na druhé stran to však neznamena automatické zamítnutí tohoto způsobu financování d chodového systému v p íslu né zemi, nicmén je třeba s touto skute ností p í provád ěných reformách počítat.

2.3. Zhodnocení d chodových reformem v návaznosti na teoretická východiska

Teoretická východiska vymežila tři základní způsoby provedení d chodové reformy a to sice parametrické reformy, reformy systémové a reformy kombinované. V zemích bývalé střední a východní Evropy probíhají spíše reformy kombinované, kdy dochází k úpravám dílčích parametrů, zejména v rámci prvního průběžného pilíře, a také k reformám systémovým, kdy docházelo k zavádění druhého d chodového pilíře a představovaného povinným spojením do soukromých penzijních fondů. V rozvinutých zemích, kde mají povětinou zavedený model d chodového zabezpečení se většinou představeného pouze dvěma d chodovými pilíři, dochází povětinou pouze k parametrickým úpravám, zejména pak k prodloužení věku odchodu do důchodu a také ke změnám způsobu výpočtu penzí včetně prodloužení povinné doby pojištění.

Systémové změny v rámci systému d chodového zabezpečení v zemích střední a východní Evropy spočívaly v zavedení druhého fondového pilíře, přičemž ve všech zemích se předpokládal vznik soukromých fondů a nikoliv fondu státního. Bohužel ačkoliv na malé výjimky se povětinou tato reforma nezdařila, kdybylo druhé průběžné pilíře bylo buď poměrně malý zájem, nebo problémy v systému veřejných financí a propadl v rámci průběžného prvního pilíře vedly k tomu, že od druhého fondového pilíře bylo úplně ustoupeno, nebo byl velmi silně zredukován. Z hlediska právního se jeví jako zásadní chyba skutečnost, že schválení d chodových reformem bylo provedeno povětinou pravicovými vládami, zatímco jejich rušení či omezování bylo následně prováděno vládami levicovými. Je proto nezbytné, aby zákony v oblasti d chodového pojištění měly sílu ústavních zákonů a ke schválení bylo nutné vyčerpat kvórum poslanců nebo senátorů, což je tomu v případě klasických zákonů a nedocházelo tak ke změnám těchto zásadních reformem přiznaných vlád. Dalším problémem je fakt, že k provedení takto zásadních reformem je zapotřebí poměrně velkých příjmových prostředků, které v zemích střední a východní Evropy nebyly příliš k dispozici. Možná mohly být využity příjmy z privatizace či z emise dlouhodobých státních dluhopisů. Rovněž mohla být projevena v určité míře trpělivosti s tím, že postupem času by mohly fondy druhého pilíře získat v určité míře a rovněž prostředky nutné na reformu mohly být získány v rámci delšího časového horizontu. Poučení mohlo být i ze situace ve vyspělých

zemích, kde, pokud soukromé fondy druhého d chodového pilí e existují, jsou pov t-inou jen málo využívány, jak již bylo uvedeno v rámci druhé kapitoly, av-ak nikdo je neru-í a existují dále.

Významným problémem zavád ní druhého fondového pilí e je skute nost, že vstup do tohoto pilí e je výhodný p edev-ím pro osoby s vy-ími p íjmy, což má ale za následek je-t v t-í oslabení prvního pr b fného pilí e, protože pojistné od t chto osob doposud výhradn placené v rámci prvního pr b fného pilí e totiž výrazn jí chybí. Dal-í problematickou otázkou je investí ní politika soukromých fond druhého pilí e. Pokud stát vytvá í tlak na to, aby tyto fondy byly významnými institucionálními investory a mohly investovat do relativn -írokého spektra r zných druh cenných papír , hrozí velké nebezpe í investí ního neúsp chu a v krajním p ípad i krachu t chto fond . Také, jak již bylo d íve uvedeno, je zavád ní a udržitelnost druhého d chodového pilí e vhodné p edev-ím v zemích s prosperující ekonomikou a také v dob relativn vysokého ekonomického r stu. Je t eba si uv domit, že d chodové zabezpe ní pat í mezi základní lidská sociální práva a není možné s nimi jakýmkoliv zp sobem hazardovat a to ani na úkor p ípadných výrazn vy-ích výnos . Naopak jako velmi pozitivní faktor se ukazuje -ír-í zapojení zam stnavatel a to p edev-ím ve form vytvá ení zam stnaneckých fond i p ísp vk zam stnavatel do fond a již povinných v rámci druhého d chodového pilí e nebo v rámci t etího pilí e dobrovolného. Pokud jsme se zmínili o t etím d chodovém pilí i, tj. možné dobrovolném d chodovém p ípoji-t ní, není o n m v rámci r zných druh reforem fládná zásadní zmínka, p ítom práv -ír-í podpora tohoto pilí e ze strany státu by mohla být ú inným nástrojem pro posílení fungování p íslu-ného modelu d chodového zabezpe ní. Lze si totiž velmi dobře p edstavit kombinaci prvního a t etího pilí e, p í emfi siln státem podpo ený t etí pilí by mohl nahradit sniřující se d chody z prvního pr b fného pilí e a zároveň nefunk ní i -patn fungující druhý fondový pilí . Otázkou v-ak je, zda i tento t etí dobrovolný pilí se nestává spí-e dal-ím nástrojem pro vysoce a st edn p íjmové skupiny, p í emfi ne e-í problém d chodového zabezpe ní jako takový.

Ale vra me se k vý-e uvedené -ír-í podpo e ze strany zam stnavatel . Tato podpora v etn p ípadných zam stnaneckých fond se osv d íla v mnoha vysp lých zemích sv ta, nap . v Nizozemsku, Dánsku, v USA, ale také nap . ve Slovinsku a je jist

hodná následování. Pochopitelně ani zaměstnanecké fondy nejsou samosprávné, protože jak ukazují již dříve zmíněné zkušenosti z USA, je třeba také ošetřit chody osob, které jsou zaměstnány u malých firem, které pochopitelně žádné penzijní fondy provozovat nemohou, nebo se jedná o osoby s nízkými příjmy státními dávkami i jako zaměstnavatele.

3. Systém důchodového zabezpečení v České republice

3.1. Stručný vývoj důchodového zabezpečení v SR, SSR a R

Důchodové zabezpečení na území bývalého Československa bylo vždy na poměrně vysoké úrovni. Československo po roce 1918 zdědilo právní řád bývalého Rakouska-Uherska, který byl v oblasti sociálního zabezpečení na tehdejší dobu poměrně na vysoké úrovni. Ještě v době existence Rakouska - Uherska bylo zavedeno důchodové pojištění pro ně které vybrané nedělnické profese a to sice profese zřízenců ve službách soukromých i ve veřejných¹²⁹. Pro nedělnické profese nebylo důchodové pojištění jako takové zřízeno, nicméně určitý druh sociálního pojištění byl zřízen ve formě úrazového a nemocenského pojištění, které vycházelo z tradice bratrských pokladen¹³⁰. Pokračováním tohoto druhu sociálního pojištění byla úprava nemocenského pojištění pro horníky¹³¹. Důchodové pojištění v jeho komplexnější podobě bylo v SR přijato již v roce 1924¹³², přičemž došlo k propojení nemocenského a důchodového pojištění a dle názoru mnohých odborníků¹³³ se jednalo o skutečně připravený právní předpis, který nejen spojoval výše uvedené nemocenské a důchodové pojištění, ale také především otevřel systém sociálního pojištění relativně široké veřejnosti. Jednalo se o zaměstnance v trvalém pracovním poměru, ale také i o živnostníky, kteří vykonávali tzv. domácí práce¹³⁴. Pokud se týká vybraných parametrů tohoto zákona, je vhodné zmínit především věk odchodu do důchodu ve věku 65 let, doba pojištění, tzv. čekací lhůta činila 150 pracovních týdnů a ochranná lhůta činila jeden rok po zániku pojištění¹³⁵. I když byl tento zákon velmi pokrokový, nesjednocoval systém sociálního zabezpečení tak, jak ho známe v současnosti, takže byly přijímány i jiné speciální zákony pro určité profesní skupiny¹³⁶.

---

¹²⁹ Zákon č. 1/1907 ř.z., o penzijním pojištění zřízenců ve službách soukromých a některých zřízenců ve službách veřejných.

¹³⁰ Jedná se například o zákon č. 127/1889 ř.z. o bratrských pokladnách dle obecného zákona horního.

¹³¹ Zákon č. 242/1922 Sb. z. an. o pojištění u báňských bratrských pokladen.

¹³² Zákon č. 221/1924 Sb. z. an., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří.

¹³³ Chvátalová, I. aj. Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 290 s., s. 42.

¹³⁴ Viz § 2-4 Zákona č. 221/1924 Sb. z. an., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří.

¹³⁵ Chvátalová, I. aj. Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 290 s., s. 42.

¹³⁶ Například Zákon č. 26/1929 Sb. z. an., o penzijním pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách.

Po druhé světové válce začal vznikat systém národního pojištění, který by sjednotil celý systém, přičemž určité práce započaly již za války. Došlo ke sjednocení dvou proudů, přičemž první byl reprezentován vzorem z Anglie, kde pobývala česká exilová vláda a druhý pak pojistnými matematiky, kteří zůstali v protektorátu a podíleli se i na odbojové činnosti¹³⁷. Výsledkem této činnosti byl relativně velmi pokrokový předpis¹³⁸, který sjednotil dosud rozdílný systém sociálního pojištění v SR. Bohužel tento právní předpis byl na dlouhou dobu jediným demokratickým předpisem v oblasti sociálního zabezpečení v SR a jeho realizaci zabezpečoval Ústřední národní pojišťovna, přičemž po únoru 1948 se začal prosazovat sovětský model koncepce sociálního pojištění¹³⁹. Pědvacet let došlo k oddělení důchodového a nemocenského pojištění a dále pak byl v podstatě zrušen systém sociálního pojištění a důchody byly financovány ze státního rozpočtu¹⁴⁰. Systém zavedený tímto zákonem v zásadě přetrvával až do roku 1989 a procházel pouze drobnými úpravami¹⁴¹, kde docházelo zejména k úpravám jednotlivých dávek. Přesto byl systém důchodového zabezpečení relativně tvrdý a zohledňoval především národní pozici členů, které kromě zapojení do pracovního procesu měly i národní rodinné povinnosti. Odpovídal tomu například i výskok odchodu do důchodu, který byl u mužů v šedesáti letech, u žen byl nižší a lišil se podle počtu vychovaných dětí. Bezdětná žena odcházela do důchodu v 57 letech, žena, která vychovala jedno dítě v 56 letech, dvě děti v 55 letech, tři děti v 54 letech, čtyři a více v 53 letech¹⁴².

Po roce 1989 nastaly demokratizační změny i v systému sociálního zabezpečení, přičemž jedním z programových pilířů bylo vytvoření jednotného systému sociálního pojištění, které by poskytovalo nejen nemocenské a důchodové pojištění, ale i pojištění

---

¹³⁷ Chvátalová, I. aj. Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 290 s., s. 44.

¹³⁸ Zákon č. 99/1948 Sb. z. an., o národním pojištění.

¹³⁹ Chvátalová, I. aj. Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 290 s., s. 44.

¹⁴⁰ Jednalo se o zákony č. 102/1951 Sb., o přebudování národního pojištění a zákon č. 55/1956 Sb., o sociálním zabezpečení.

¹⁴¹ Zákon č. 101/1964 Sb, zákon č. 121/1975 Sb. a zákon č. 100/1988, kterými se upravoval zákon o sociálním pojištění.

¹⁴² Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 7.

zdravotní a také státní sociální podporu a sociální pomoc¹⁴³. Klíčovým zákonem v oblasti důchodového zabezpečení byl zákon č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění, kterému předcházela zákon č. 47/1994 Sb. o penzijním pojištění se státním příspěvkem, což je v podstatě zákon umožňující vedle státního příspěvkového systému se ještě navíc důchodové pojištění a zvýšit tím svoji reálnou životní úroveň v důchodovém věku.

---

¹⁴³ Chvátalová, I. aj. Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 290 s., s. 47.

3.2. Charakteristika d chodového zabezpečení v R

System d chodového zabezpečení v R je založen na n kterých základních principech, p i emfl za základní lze považovat zejména¹⁴⁴:

1. Princip ú asti v–ech ekonomicky aktivních osob na d chodovém zabezpečení.
2. Princip jednotné úpravy.
3. Princip povinné ú asti na d chodovém poji–t ní.
4. Princip obligatornosti dávek d chodového poji–t ní.
5. Princip soudní ochrany.
6. Princip státní garance.
7. Princip zásluhovosti.
8. Princip solidarity.
9. Princip –irokých náhradních dob poji–t ní.
10. Princip dynamí nosti.

Princip jednotné úpravy vyjad uje skute nost, že pro v–echny skupiny poji–t nc platí jednotné nároky na d chod i jednotný zp sob jeho výpo tu. Nerozli–ují se jifi jednotlivé pracovní kategorie, jak tomu bylo do roku 1992, tj. I. a II. pracovní kategorie¹⁴⁵. Povinná ú ast vyjad uje skute nost, že ob an se nem že vyvázat ze systému d chodového poji–t ní, ale naopak se m že v n kterých vybraných p ípadech k d chodovému poji–t ní p íhlásit. Obligatornost dávek d chodového zabezpečení znamená, že existuje právní nárok na výplatu d chodu p í spln ní daných podmínek a ve v–ech záležitostech d chodového zabezpečení m že ob an spoléhat na soudní ochranu, p i emfl p í sporech ohledn d chodového poji–t ní je p íslu–ný v prvním stupni soud krajský¹⁴⁶. D chody a jejich vyplácení je garantováno státem, p i emfl

---

¹⁴⁴ S využitím Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 143-145

¹⁴⁵ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 143.

¹⁴⁶ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 144.

v rámci výpočtu výše jednotlivých druhů důchodů se spojuje solidarita a zásluhovost, což se projevuje v tom, že osoba s vyššími příjmy má nárok na vyšší důchod, avšak nikoliv absolutně, ale s příslušnými redukčními hranicemi tak, aby část prostředků mohla být naopak využita na posílení solidárních prvků ve výpočtu důchodů. Poměrně rozvinutý systém náhradních dob pojištění, což jsou doby, kdy pojištění neplatí pojištění, přesto je mu tato doba do důchodového pojištění započítána, inženýrský systém důchodového zabezpečení systémem s velmi silným sociálním aspektem, avšak na druhé straně poměrně široký rozsah náhradních dob pojištění výrazně zhoršuje finanční bilanci důchodového systému¹⁴⁷. Systém dynamizace systému se projevuje jednak v tom, že výpočtové prvky ovlivňují změny průměrné mzdy a také v tom, že výše vyplácených důchodů je ovlivňována především vývojem spotřebitelských cen.

Model důchodového zabezpečení v ČR vychází z průběžného systému financování špagas you go, který funguje na principu mezigenerační solidarity. Vedle tohoto průběžného systému existuje dobrovolné důchodové pojištění¹⁴⁸, které je státem podporováno a to jednak státními příjmy na toto spoření a dále pak jako daň odpočitatelná položka. V současné době se ke konci druhý důchodový pilíř povinného fondového spoření¹⁴⁹, který však v rámci systému kvůli velmi omezenému zájmu hrál jen velmi okrajovou roli.

Systém důchodového pojištění zahrnuje, jak již bylo dříve uvedeno, důchody starobní, vdovské, sirotčí a invalidní. Klíčovou roli hrají pochopitelně důchody starobní, pro jejich výplatu je třeba splnit určité podmínky. Třetí podmínkou je například platit z právního hlediska skutečnost, že nárok na starobní důchod vzniká dnem, kdy je splněna podmínka poslední¹⁵⁰. První dvě podmínky jsou podmínky základní a jedná se o podmínku dosažení příslušného věku a dále pak o podmínku potřebné doby pojištění. Třetí podmínka je podmínkou zvláštní a souvisí s problematikou předasných

---

¹⁴⁷ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 144.

¹⁴⁸ V současné době na základě zákona č. 427/2011 o doplňkovém penzijním spoření.

¹⁴⁹ Vytvořený na základě zákona č. 426/2011 o důchodovém spoření.

¹⁵⁰ Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 155.

starobních důchodů. Pokud se týká vstupu do důchodu, bude této problematice podrobněji v nově vydané mimo jiné následující podkapitole.

Potřebná doba pojištění je jedním z velmi důležitých parametrů, které byly v rámci součástí důchodové reformy, a proto bude rovněž řešena v rámci následující podkapitoly. V případě předasných důchodů je třeba splnit je také některé další podmínky, především za dobu předasnosti je možné označovat dobu, která chybí k dosažení vstupu do důchodu.

Pokud osoba splní podmínky pro výplatu důchodu a o důchod požádá, je výměna výše důchodu, především nárok na důchod může zaniknout pouze vznikem příslušné právní události, kterou představuje smrt. Výpočet výše důchodu závisí na již zmíněných dobách pojištění, i náhradních dobách pojištění, na výpočtovém základu a na procentní sazbě za dobu pojištění. Tato sazba se rozlišuje za dobu před vznikem nároku na důchod a po vzniku nároku na důchod. Tato sazba činí za dobu pojištění respektive za náhradní dobu pojištění, především těch které náhradní doby pojištění se započítávají ve výši pouze 80 %, 1,5 % za každých 365 dní pojištění¹⁵¹, takže například u 40 let činí výsledná sazba 60 % z výpočtového základu.

Výpočtový základ se stanovuje na základě osobního výměnovacího základu, který se stanoví jako měsíční průměr úhrnu ročních výměnovacích základů pojištěnce za rozhodné období, především roční výměnovací základ je představován před prvním lednem 1996 průměrným výdělkem, zatímco po tomto datu se jedná o výměnovací základ pro stanovení pojistného na důchodové pojištění¹⁵². Výměnovací základ je redukován příslušnými redukčními hranicemi, které byly před rokem 2015 tři a od roku 2015 jsou dvě a to sice první redukční hranice ve výši 44 % průměrné mzdy a druhá redukční hranice ve výši 400 % průměrné mzdy¹⁵³.

Cílem této rigorózní práce v žádném případě není popisování způsobu výpočtu starobních důchodů, avšak výše uvedené informace byly uvedeny z důvodu možnosti

---

¹⁵¹Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s., s. 158.

¹⁵² Chvátalová, I. aj. Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 290 s., s. 135.

¹⁵³ Chvátalová, I. aj. Právo sociálního zabezpečení v České republice a Evropské unii. Plzeň: Aleš Čeněk, 2012, 290 s., s. 135, s. 139 a s.140.

analyzovat n které parametry d chodového systému, aby bylo možné navrhovat p ípadné jejich budoucí zm ny. Pokud hovo íme o parametrech d chodového systému, ur it nebude od v ci se krátce zamyslet nad náhradními dobami poji-t ní, které se zapo ítávají ve vý-i 80 %, pokud nejde o náhradní dobu za dobu ú asti na d chodovém poji-t ní z dvodu pé e o dít , pé e o osobu závislou na pé i jiné osoby a o výkon vojenské základní slufby, které se zapo ítávají pln . P ed rokem 2010 se zapo ítávala v rozsahu max. 6 let také doba studia po dosažení v ku 18 let a také náhradní vojenská slufba vykonávaná p ed rokem 2004, doba evidence na ú adu práce po dobu, po kterou poji-t nec nepobírá podporu v nezam stnanosti, max. v-ak po dobu t í let s maximální dobou jednoho roku do 55 let v ku¹⁵⁴. Existuje rovn fl možnost dobrovolného d chodového poji-t ní, p í emfl tato doba byla prodloufena z maximáln deseti let na patnáct let¹⁵⁵, což je jist p ínosné pro tzv. osoby bez zdanitelných p íjm , naopak za náhradní dobu poji-t ní jifl není považována od roku 2010 doba soustavné p ípravy na budoucí povolání studiem na st ední nebo vysoké škole v R¹⁵⁶.

---

¹⁵⁴ Blíže zákon č. 155/1994 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁵ Zákon č. 155/1994 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁶ Zákon č. 155/1994 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

3.3. Malá a velká důchodová reforma v ČR

Důchodová reforma ve smyslu změn v rámci důchodového systému probíhá v postupných krocích vedených snahou o jeho stabilizaci v podstatě permanentně již od r. 1990 a to nejen ve smyslu prodloužení věku odchodu do důchodu, ale i ve smyslu komplexního přijetí zákona o důchodovém pojištění, o penzijním připojištění, vytvořením zvláštního úvodu důchodového pojištění v rámci státního rozpočtu, atd.¹⁵⁷.

Významnou roli v rámci postupných změn důchodového systému hrála především v 90. letech možnost předčasného odchodu do důchodu, kdy bylo umožněno občanům odejít předčasně do důchodu při splnění určitých zákonných předpokladů, přičemž se jednalo zejména o občany, kteří v důsledku např. restrukturalizačních změn i v důsledku dalších opatření v souvislosti s přechodem na tržní mechanismus ztratili práci a bylo již velmi komplikované se snažit o jejich zapojení do případných rekvalifikačních programů. Jednalo se o občany, kteří byli blízko věku odchodu do důchodu a kteří by ve většině případů stejně získali podporu v nezaměstnanosti i na které ze sociálních dávek, a proto neznamenalo toto opatření výrazně negativní dopad do systému veřejných financí¹⁵⁸. Předčasné důchody byly pochopitelně kráceny, nicméně za určitých okolností bylo možné dokonce získat následně plnou výměru důchodu v době splnění podmínek na řádný důchod. U předčasných odchodů bylo nutné rozlišovat, zda tyto důchody byly oproti klasické výměře důchodu kráceny trvale, nebo jenom dočasně do doby dosažení věku odchodu do důchodu. Deficit ve veřejných financích postupně přetrvával, řadě podmínek předčasného odchodu do důchodu byly postupně zhoršovány, i když v rámci velké důchodové reformy byl zaveden tzv. institut předčasného odchodu, které však vzhledem k rušení této důchodové reformy současnou vládní koalicí budou opět zrušeny. Předčasně do důchodu je však možné odejít i v současné době a to tři roky respektive pět let před věkem odchodu do důchodu¹⁵⁹, za

---

¹⁵⁷ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 23.

¹⁵⁸ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 24.

¹⁵⁹ Pokud má člověk nárok na odchod do důchodu dříve než v 63 letech, může odejít do důchodu o tři roky dříve, pokud má nárok na odchod do důchodu později, může odejít až o 5 let dříve. Zdroj www.cssz.cz a Předčasný důchod: Kdy můžete jít a o kolik méně dostanete? Dostupné z WWW: <http://www.penze.cz/starobni-uchod/296495-predcasny-uchod-kdy-muzete-jit-a-o-kolik-mensi-penzi-dostanete>.

předpokladu, že je splněna minimální doba pojištění, která činí pro odchod do důchodu v roce 2015 31 let a v roce 2016 32 let¹⁶⁰, přičemž postupně bude minimální doba pojištění zvýšena až na 35 let od roku 2018. Předčasný důchod je v současnosti krácen a to trvale, přičemž procentní výměra důchodu se krátí v závislosti na době, o kolik dříve se do důchodu odchází. Za prvních 360 dní se krátí výpočtový základ o 0,9 %, za 361. - 720. den o 1,2 % a od 721. dne o 1,5 %¹⁶¹. Současné předčasné důchody nejsou tedy příliš výhodné a je otázkou, zda není pro obě strany výhodnější vykat dosažení důchodového věku jako uchaze o zaměstnání na úřad práce.

Za zásadní změny v systému důchodového zabezpečení je možné považovat tzv. šmalou důchodovou reformou a šVelkou důchodovou reformou. Pojem šMalá důchodová reforma vychází ze slovníku Ministerstva práce a sociálních věcí¹⁶², pro kterou se stal impulsem Nález ústavního soudu (ÚS) vyhlášen pod číslem 135/2010 Sb., kdy s účinností k datu 30. 11. 2011 byl zrušen §15 zákona č. 155/1995 Sb. o důchodovém pojištění. Jednalo se o problém výrazného krácení důchodů přičemž příměch, což bylo považováno návrhovateli jako protiústavní. Argumentace ÚS spočívala v tom, že *šstávající úprava redukčních hranic v návaznosti na ostatní parametry výpočtu dávky neodpovídá ústavou garantovanému právu na přiměřené hmotné zabezpečení podle čl. 30 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a vede k výrazné nerovnosti mezi jednotlivými příměchovými skupinami pojištěnců*¹⁶³. Rozhodnutí ÚS tak v podstatě dalo impuls pro snížení míry solidarity a rovnostářství a ke zvýšení principu zásluhovosti v rámci důchodového systému¹⁶⁴. Malá důchodová reforma tak mimo jiné stanovila, že výše důchodu bude více záviset na dosažených příměch v průběhu aktivního věku, než tomu bylo doposud, čímž se v podstatě model důchodového zabezpečení v České republice více přiblížil situaci v sousedním Německu, kde je právě vysoká míra zásluhovosti. Protože nebylo možné zavést toto

---

¹⁶⁰ Předčasný důchod: Kdy můžete jít a o kolik méně dostanete? Dostupné z WWW: <http://www.penize.cz/starobni- duchod/296495-predcasny-duchod-kdy-muzete-jit-a-o-kolik-mensi-penzi-dostanete> a § 29 Zákona č. 155/1994 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶¹ §36 Zákona č. 155/1994 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶² Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 23.

¹⁶³ Nález ÚS č. 135/2010 Sb.

¹⁶⁴ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 23.

opatření ihned, dochází ke změnám postupně v letech 2012-2014. Malá důchodová reforma byla realizována přijetím zákona č. 220/2011, kterým se změnil zákon č. 155/1995 o důchodovém pojištění, který nabyl účinnosti ke dni 30. 9. 2011 v souladu s výše uvedeným nálezem ÚS. Tento zákon obsahuje především změny v procentních částkách z výpočtového základu pro jednotlivé redukční hranice. Například z částky nad první redukční hranicí se od roku 2014 bude počítat 26 %, mezi druhou a třetí redukční hranicí se od roku 2014 počítá 22 %, z částky nad třetí redukční hranicí se počítá od roku 2014 3 %¹⁶⁵. Výpočtový základ se stanoví z osobního výměrovacího základu do částky první redukční hranice ve výši 100 %, z částky mezi první a druhou redukční hranicí se počítá 26 %, a částka nad druhou redukční hranicí se nepřihlíží¹⁶⁶. Základní výměra důchodu a redukční hranice již tedy nejsou stanoveny pevnou částkou, ale jsou odvozeny od výše průměrné mzdy v národním hospodářství. Druhá redukční hranice dosáhne v roce 2014 hodnoty 400 % průměrné mzdy v národním hospodářství¹⁶⁷. Byla změněna také základní výměra starobního důchodu na 9 % průměrné mzdy měsíčně¹⁶⁸. Tato základní výměra důchodu by měla být v roce 2016 2 440 Kč¹⁶⁹ a je pro všechny pojištěnce, kteří splnili podmínky nároku na starobní důchod stejná. Základní výměra důchodu je tedy v podstatě dalším důležitým parametrem, který je možné měnit.

Vedle výše uvedeného nálezu Ústavního soudu bylo klíčovou záležitostí malé důchodové reformy provedená změna veku odchodu do důchodu. Nejednalo se o změnu pouze kosmetickou, která by upravila vek odchodu do důchodu o rok i o dva, tak jak se to děje ve většině ostatních zemí světa, ale o změnu zcela zásadní. Vek odchodu do důchodu nyní závisí na roku narození pojištěnce s tím, že pojištěnci narození v roce 1977 přejdou do starobního důchodu v 67 letech a tento vek je stejný jak pro muže, tak pro ženy a také u žen nezávisí na počtu vychovaných dětí¹⁷⁰. Pro pojištěnce narozené po roce 1977 platí, že věk veku 67 let se připočte takový počet kalendářních měsíců, který odpovídá dvojnásobku rozdílu mezi datem narození pojištěnce a rokem 1977¹⁷¹, takže

¹⁶⁵ Zákon č. 220/2011 Sb. o důchodovém pojištění.

¹⁶⁶ Zákon č. 220/2011 Sb. o důchodovém pojištění.

¹⁶⁷ Zákon č. 220/2011 Sb. o důchodovém pojištění.

¹⁶⁸ Zákon č. 220/2011 Sb. o důchodovém pojištění.

¹⁶⁹ Dle návrhu MPSV a Výpočet důchodu v roce 2016. [cit.2016.01.17].Dostupné z WWW: <http://www.financninoviny.cz/zpravy/vypocet-duchodu-v-roce-2016/1261702>

¹⁷⁰ Příloha k zákonu č. 220/2011 Sb. o důchodovém pojištění.

¹⁷¹ §32, odst. 3 zákona č. 220/2011 Sb. o důchodovém pojištění

např. pojištěnec narozený v roce 2010 by měl jít do důchodu v 67 letech + 66 měsíců, neboli v 72,5 letech, což je jistě výsledek, který nemá v ostatních zemích srovnání.

Malá důchodová reforma přinesla i další důležitou změnu týkající se valorizace důchodu, kdy k této valorizaci by mělo docházet automaticky na základě splnění příslušných podmínek a to v závislosti na růstu indexu spotřebitelských cen¹⁷². Procentní výměry důchodu se budou například měnit ve chvíli, kdy inflace v ekonomice přesáhne hodnotu 5 % za příslušné období¹⁷³. Základní výměra se bude měnit v závislosti na růstu průměrné mzdy v národním hospodářství.

Malá důchodová reforma přinesla také zafixování maximálního výměrového základu pro jednotlivce pro placení pojistného a to ve výši 48násobku průměrné mzdy ročně¹⁷⁴. Dochází také, jak již bylo dříve uvedeno k výraznějšímu krácení nároku na předčasný důchod a to zejména tehdy, pokud je doba předčasnosti delší než 360 dní. Pak dochází ke krácení důchodu z dosavadních 0,9 % na 1,2 % z výpočtového základu, a pokud doba předčasnosti je delší než 720 dní, zachová se dosavadní doba krácení 1,5 % z výpočtového základu¹⁷⁵. Rozhodné období pro výpočet důchodu je celoživotní a dochází rovněž ke sjednocení doby odchodu do důchodu mužů a žen na stejnou úroveň. Na základě této reformy pak dochází ke zvýšení důchodů lidí s příjmy nad 36 000,- Kč měsíčně a k mírnému snížení důchodů lidí, kteří mají průměrnou mzdu někde mezi 12 500 až 36 000,- Kč¹⁷⁶. Malá důchodová reforma předpokládala, že náklady na důchod ve vyšších příjmových kategoriích by měly být rovnoměrně rozloženy mezi ostatní pojištěnce, přičemž toto opatření by se nemělo dotknout nejnižších příjmových kategorií, tak aby nebyl porušen princip solidarity.

Tzv. šVelká důchodová reforma probíhala v letech 2011 a 2012 a jejím základním stavebním kamenem bylo vytvoření tzv. druhého fondového pilíře důchodového systému, kdy obě strany měly možnost vstoupit do tohoto systému tím, že na

---

¹⁷² Hrdý, M. Koncepte důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 25.

¹⁷³ Hrdý, M. Koncepte důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 25.

¹⁷⁴ Zákon č. 220/2011 Sb. o důchodovém pojištění.

¹⁷⁵ Zákon č. 220/2011 Sb. o důchodovém pojištění.

¹⁷⁶ Krákorová, E.- Marhefková, M.: „Malá důchodová reforma“ schválená poslaneckou sněmovnou. CFO World, 2011, [cit. 2016.01.17]. Dostupné na internetu: <<http://cfoworld.cz/legislativa/mala-duchodova-reforma-schvalena-poslaneckou-snemovnou-1008>>

základ tzv. opt-outu vyvedou 3 % ze svého sociálního pojištění na účet vybraného penzijního fondu za podmínky, že navíc doplatí ještě 2 % ze svého základu na sociální pojištění¹⁷⁷. Vstup do systému byl dobrovolný a byl umožněn lidem mladším 35 let v ku. Ze systému však již následně nebylo možné vystoupit, i když osoby starší 35 let mohli do systému vstoupit též, avšak své rozhodnutí museli učinit nejpozději do konce prvního pololetí roku 2013¹⁷⁸. Osoby, které nebyly v uvedené době aktivní na trhu práce, mohli přirozeně registraci lhůtu, i když tato lhůta zašla plynout bezprostředně po jejich návratu na trh práce¹⁷⁹. Jednalo se o osoby, které byli například mateřské dovolené, byli evidováni jako uchazeči o zaměstnání, nebo měli dlouhodobý pobyt v zahraničí atd. Pojištění bylo i nadále odváděno za zaměstnavatelem správci pojistného a stejně tak správci pojistného bude pojištění odvádět i OSV. Zaměstnavatel bude tedy i nadále odvádět 21,5 %, ale zaměstnanec odvádět 8,5 % s tím, že 5 % šlo na účet soukromého penzijního fondu a 3,5 % do veřejného systému¹⁸⁰. Příspěvky do druhého důchodového pilíře byly realizovány pouze v případě, že došlo k odvodu do pilíře prvního.

Velká důchodová reforma přinesla také nová pravidla pro penzijní fondy. Především se objevil název špenzijní společnosti, které vytvářejí a obhospodávají jednotlivé penzijní fondy a to nejen v rámci druhého povinného fondového pilíře, ale i v rámci třetího pilíře dobrovolného, což bude děno dále. Důležitou změnou bylo sledné oddělení majetku penzijní společnosti a majetku účastníků penzijního spoření a rovněž se předpokládá přísnější dozor depozitáře i státu. Princip druhého důchodového pilíře byl mimo jiné založen na tom, že účastníci tohoto penzijního spoření budou moci vybírat mezi různými rizikovými a výnosnými penzijními strategiemi, což v podstatě odpovídalo zkušenostem ze zahraničí, kde se předpokládalo, že penzijní společnosti budou jako institucionální investoři významnými hráči na finančních trzích. Penzijní společnosti tak mohly vytvářet i základní typy fondů a to sice fondů státních dluhopisů, vyvážený fond, konzervativní fond a dynamický fond.

¹⁷⁷ §7a Zákona č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷⁸ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 27.

¹⁷⁹ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské

vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 27.

¹⁸⁰ § 7a Zákona o 155/1995 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti.

Fond státních dluhopisů investuje pouze do státních dluhopisů¹⁸¹ a tím byl nejbezpečnějším fondem, avšak zároveň také nejméně výnosným, což vyplývá ze známého finančního vztahu mezi výnosností a rizikem.

Konzervativní fond je fond s relativně velkou averzí k riziku, přičemž se předpokládalo, že fond bude zaručovat minimální výnos při minimálním riziku¹⁸². Investice tohoto fondu byly omezeny do tuzemských a zahraničních státních dluhopisů, pokladničních poukázek a termínovaných vkladů.

Vyvážený dochodový fond¹⁸³ představoval kompromis mezi fondem konzervativním a vyváženým, přičemž jeho portfolio mělo tvořit z části více a z části méně rizikové investice. Rizikovější investice jsou jinde představovány investicemi do akcií, které jsou obecně ve finanční teorii považovány za nejrizikovější část každého portfolia.

Dynamický dochodový fond představoval fond s nejvyšším rizikem a také s nejvyšší výnosností¹⁸⁴. Hlavním investičním instrumentem tohoto fondu byly akcie a jako doplňkové instrumenty mohly být využity méně rizikové dluhopisy.

I když nejvýznamnější změnou této dochodové reformy bylo zavedení výše analyzovaného druhého dochodového pilíře, součástí dochodových změn velké dochodové reformy byly rovněž změny související se tímto dochodovým pilířem, tj. změny týkající se dobrovolného dochodového pojištění. Tato opatření souvisela se schválením zákona č. 427/2011, o doplňkovém penzijním spoření, který nahradil do té doby účinný dosavadní zákon č. 42/1994 Sb. o penzijním pojištění se státním příspěvkem. Jednalo se tedy o změny v rámci tohoto pilíře dochodového systému, které vyvolaly nebývalý zájem o rychlé uzavření smluv ke konci roku 2012, kdy se penzijní pojištění ve tomto pilíři mohlo uzavírat ještě podle starého zákona o doplňkovém penzijním spoření¹⁸⁵.

---

¹⁸¹ § 46 Zákona č. 426/2011 Sb. o důchodovém spoření.

¹⁸² § 47 Zákona č. 426/2011 Sb. o důchodovém spoření.

¹⁸³ § 48 Zákona č. 426/2011 Sb. o důchodovém spoření.

¹⁸⁴ § 49 Zákona č. 426/2011 Sb. o důchodovém spoření.

¹⁸⁵ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 28.

Penzijní spole nost tak m fle podle nového zákona obhospoda ovat nejen fondy druhého d chodového pilí e, ale také tzv. ú astnické fondy¹⁸⁶, p i emfl dosavadní penzijní p ipoži-t ní podle starého systému je realizováno v rámci tzv. transformovaného fondu¹⁸⁷, do kterého p e-ly smlouvy uzav ené v minulosti a není mofné jifl do n j dále vstupovat. V ú astnických fondech penzijní spole nost shromafuje prost edky získané od ú astník , zam stnavatel a od státu ve form státních p ísp vk .

Státní p ísp vky tvo í velmi významnou podporu systému dopl kového penzijního spo ení i bývalého penzijního p ipoži-t ní v rámci transformovaného fondu a jsou v rozmezí 0 ó 230 K ¹⁸⁸, p i emfl maximální hodnotu státního p ísp vku lze dosáhnout p i m sí ní vý-i p ísp vku alespo 1 000 K . Vedle tohoto p ímého státního p ísp vku si m fle ú astník dopl kového penzijního spo ení ode íst od da ového základu nezdanitelnou ást základu dan , která íní v roce 2016 maximáln 12 000 K ¹⁸⁹ a od roku 2017 by to m lo být dokonce afl na 24 000 K ¹⁹⁰, cofl by m lo znamenat dodate né náklady na státní rozpo et ve vý-i 1 mld. K .

Pokud se vrátíme k problematice ú astnických fond , penzijní spole nost musí povinn vytvá et konzervativní fond a vedle toho m fle vytvá et je-t fondy dal-í¹⁹¹. Konzervativní fond p ipomíná dosavadní omez etné hospoda ení penzijních fond podle d ív j-ího zákona o penzijním p ipoži-t ní se státním p ísp vkem, p i emfl m fle výhradn investovat do relativn bezpe ných cenných papír , jako jsou nap . nástroje pen flního trhu, jehofl emitentem je ílenský stát OECD, nebo pak dluhopis , jehofl emitentem je ílenský stát OECD nebo Evropský fond finan ní stability, Evropská centrální banka, Evropská investí ní banka, Sv tová banka, Mezinárodní m nový fond nebo jiná mezinárodní finan ní instituce¹⁹². Ostatní ú astnické fondy musí být zalofeny tak, aby respektovaly zásady rozlofení rizika spojeného s investováním na podobné bázi jako je tomu u investí ních fond . Musí se jednat zejména o investice do cenných

¹⁸⁶ Zákon č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření.

¹⁸⁷ Část třináctá zákona č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření.

¹⁸⁸ Zákon č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření.

¹⁸⁹ § 14, odst. 5, nezdanitelná část základu daně, zákona o daních z příjmů.

¹⁹⁰ Sobotka: Změny připojištění vyjdou na miliardu. [cit. 2016. 01.16]. Dostupné na WWW:

<http://ekonomika.idnes.cz/sobotka-zmeny-pripojisteni-vyjdou-na-miliardu-je-prostor-pro-vyssi-dane-1qn-/ekonomika.aspx?c=A151106_130756_domaci_kop>

¹⁹¹ Zákon č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření.

¹⁹² § 98 zákona č. 427/2011 Sb. o doplňkovém penzijním spoření.

papír , které jsou přijaty na regulovaných trzích a které respektují příslušná zákonná omezení¹⁹³. Nový systém rovněž zavádí větší možnosti investování vložených prostředků do různých instrumentů rozdelených především podle rizikovosti, čímž rovněž souvisí skutečnost, že doplňkové penzijní spoření podle nových podmínek již nebude garantovat tzv. nulový výnos¹⁹⁴, tj. v krajním případě se bude moci dostat příslušný penzijní fond i do ztráty.

Mezi další rozdíly mezi oběma systémy, tj. systémem doplňkového penzijního spoření a penzijního připojištění realizované v souvislosti v transformovaném fondu patří v případě nároku na výplatu důchodu i jednorázového vyplácení, kdy v rámci transformovaného fondu je možné požádat o vyplácení penzí i jednorázové vyplácení již od 60 let, případně u starých smluv dokonce již od 50 let. Staré smlouvy podle dřívějšího umění výplatu až 50 % prostředků po 15 letech formou tzv. výsluhové penze¹⁹⁵.

Za podobnou problematiku je rovněž možné považovat skutečnost, že státní příspěvek se dle nového systému doplňkového penzijního spoření snížil u nižších částek spoření a naopak zvýšil u částek vyšších, což není možné považovat za dobré řešení, protože nejen v rámci druhého povinného fondového pilíře, ale také v rámci třetího pilíře dobrovolného penzijního připojištění se ukazuje i ve své době, že fondový systém není obecně příliš výhodný pro připojištěnce s nízkými příjmy a proto by naopak bylo vhodné tyto připojištěnce motivovat například státními příspěvky.

Zákon o doplňkovém penzijním spoření byl novelizován¹⁹⁶, přičemž tato novela zavedla pojem špendlíkové chůvy. Nárok na špendlíkové chůvy budou mít pouze Ti, kteří budou účastníky v něm kterým z nových účastnických fondů, a bude jim zbývat maximálně 60 měsíců do dosažení důchodového věku¹⁹⁷. Podmínkou je, že budou mít v příslušném účastnickém fondu k dispozici minimální výši naspořených peněžních prostředků,

---

¹⁹³ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 29.

¹⁹⁴ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 29.

¹⁹⁵ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 29.

¹⁹⁶ Na základě zákona č. 403/2012 Sb.

¹⁹⁷ § 20, odst. 1, písm.a zákona č. 427/2011 o doplňkovém penzijním spoření ve znění novely č. 403/2012 Sb.

přeměně bude možná chybějící prostředky k této minimální částce jednorázově doplatit¹⁹⁸. Minimální doba před odchodem zatím dle výše uvedené novely činí 3 roky a minimální výše musí být minimálně 30 % průměrné mzdy¹⁹⁹. Zároveň se předpokládá, že stát bude za tyto osoby platit zdravotní pojištění, než dosáhnou důchodového věku²⁰⁰. Systém před odchodem je možné považovat za rozumné propojení povinného penzijního pojištění, ať již v průběhu či fondovém pilíři a dobrovolného důchodového spoření ve třetím pilíři. Otázkou bude vyfukitelnost tohoto opatření, které bude možné ověřit patrně až ve vzdálenější budoucnosti, nebo v rámci dosavadních ústavních třetích pilíře přešla do transformovaného fondu a noví lidé v ústavních fondech budou odcházet do důchodu až za relativně dlouhou dobu, ve které může dojít i k zásadní změně legislativy.

Malá i velká důchodová reforma však v současnosti dostávají určité trhliny, nebo s nástupem nové vládní garnitury dochází k zásadním změnám v našem důchodovém systému. Jak již bylo výše uvedeno, v rámci třetího dobrovolného pilíře dochází k výraznějšímu posílení tohoto pilíře vlivem budoucího rozšíření daňových úlev. V současné době upravuje vláda změnu doby odchodu do důchodu, kterou chce zafixovat na úrovni 65 let²⁰¹. Tato opatření by se mělo týkat ročníku narození 1971 a starším, kterým by mělo být garantován věk odchodu do důchodu na úrovni 65 let. Na další ročníky by se pak vztahoval automatický mechanismus přehodnocování důchodového věku v pravidelných intervalech²⁰². Lidé by měli strávit ve starobním důchodu zhruba třetinu života. Český statistický úřad by vyhodnocoval průměrnou délku dožití a mohlo by docházet k případnému prodloužení věku odchodu do důchodu, nebo zafixování věku odchodu do důchodu na úrovni 65 let by přineslo dodatečné výdaje ve státním rozpočtu ve výši desítek miliard ročně. Proto například ti narození v roce 2010, které by podle stávajících pravidel měly chodit do starobního

---

¹⁹⁸ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 29.

¹⁹⁹ § 22, odst. 4, zákona č. 427/2011 o doplňkovém penzijním spoření ve znění novely č. 403/2012 Sb.

²⁰⁰ Hrdý, M. Koncepce důchodového pojištění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 29.

²⁰¹ Nová pravidla pro odchod do důchodu: Vrací se strop, dlouho ale nevydrží. [cit. 18.01.2016].

Dostupné z WWW: <<http://www.penize.cz/starobni- Duchod/302563-nova-pravidla-pro-odchod-do- Duchodu- vraci-se- strop!- dlouho- ale- nevydrzi>>

²⁰² Nová pravidla pro odchod do důchodu: Vrací se strop, dlouho ale nevydrží. [cit. 18.01.2016].

Dostupné z WWW: <<http://www.penize.cz/starobni- Duchod/302563-nova-pravidla-pro-odchod-do- Duchodu- vraci-se- strop!- dlouho- ale- nevydrzi>>

d chodu v 72,5 letech, jak jifl bylo v práci d íve uvedeno, by podle nových pravidel mohl jít do starobního d chodu v 69 letech²⁰³. V cný zám r nového zákona je v sou asné dob v p ipomínkovém ízení, p i emfl se objevují i názory zafixovat v k 65 let pro ro níky 1977 a star-í. Vedle diskusí ohledn v ku odchodu do d chodu je v-ak v sou asnosti mnohem výrazn j-í zm nou v-ak zru-ení druhého d chodového pilí e, tj. povinného fondového spo ení²⁰⁴.

Dochází k úplnému zru-ení d chodového spo ení v rámci druhého d chodového pilí e, p i emfl se p edpokládá výplata prost edk ú astníkovi penzijního spo ení nejpozd ji do 31. 12. 2016²⁰⁵. P evedení dosud naspo ených a zhodnocených penzijních prost edk je mořné šp evedením na jím uvedený ú et u osoby oprávn né poskytovat platební slufby, nebo dodáním prost ednictvím po-řovního poukazu, nebo p evedením na jeho dopl kové penzijní spo ení podle zákona upravujícího dopl kové penzijní spo ení, nebo penzijní p ipoji-ř ní se státním p ísp vkem podle zákona upravujícího penzijní p ipoji-ř ní se státním p ísp vkem²⁰⁶. Mořnost p edvedení naspo ených pen řních prost edk na ú et dopl kového penzijního spo ení je jen dal-ím potvrzením snahy sou asné vlády o posílení t etího d chodového pilí e.

Vý-e uvedené poznatky jasn prokazují problém, který byl identifikován jifl v p edchozích kapitolách v rámci analýzy d chodových reforem v zahrani í, p edev-ím pak v rámci zemí st ední a východní Evropy. Na zavád ní a provád ní d chodových reforem neexistuje politická shoda a dochází tak k následným šsilovýmõ e-ením, kdy p íslu-ná vládní garnitura prosazuje v t-inovém hlasování svoji p edstavu o realizaci opat ení v oblasti d chodového zabezpe ení. Jedná se zejména o st et pravicových a levicových vizí e-ení tohoto problému, p i emfl ur itý kompromis a -ir-í shoda by jist byla pro budoucí fungování d chodového systému v R prosp -ná. Stejn tak by

---

²⁰³ Nová pravidla pro odchod do důchodu: Vrací se strop, dlouho ale nevydrží. [cit. 18.01.2016].

Dostupné z WWW: <<http://www.penzize.cz/starobni- Duchod/302563-nova-pravidla-pro-odchod-do- Duchodu- vraci-se-strop!-dlouho-ale-nevydrzi>>.

²⁰⁴ Končí druhý důchodový pilíř. Lidé naspořili 3 miliardy. Co s penězi bude?. [cit.2016.01.18]. Dostupné z WWW: < http://ekonomika.idnes.cz/druhy-pilir-penzijniho-sporeni-se-zacne-likvidovat-co-bude-s-penezi-11e-/ekonomika.aspx?c=A151125_171525_ekonomika_jvl>. Byly schváleny dva zákony, které vyšly ve Sbírce zákonů 28. 12. 2015 a jsou účinné od 1.1.2016 a to sice zákon č. 376/2015 Sb., o ukončení důchodového spoření a zákon č. 377/2015 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o důchodovém spoření. Zároveň dochází ke zrušení zákona č. 397/2012 o pojistném na důchodovém spoření.

²⁰⁵ § 11, odst. 1 zákona č. 376/2015 Sb. o ukončení důchodového spoření.

²⁰⁶ §3, odst. 1 zákona č. 376/2015 Sb. o ukončení důchodového spoření.

e-ením mohlo být přijímání zákonů týkajících se změn v dýchacích systémech na bázi ústavních zákonů s potěsbnou tiskovou v t-inou.

4. Budoucnost d chodového zabezpečení v České republice

4.1. Analýza systému d chodového zabezpečení v ČR

Na základě již dříve zmíněných údajů a informací s přihlednutím k situaci v České republice a k dosavadním provedeným reformám a dále pak s přihlednutím k informacím týkajících se d chodových modelů a systémů v zahraničí i zkušenostem ze zahraničních d chodových reforem je možné provést analýzu d chodového zabezpečení v České republice.

Česká republika zdědila systém d chodového zabezpečení bývalého SSR a později SFR, přičemž se jednalo o sovětský model socialistického d chodového zabezpečení, který nebyl v krátké době existence SFR nijak zásadním způsobem změněn. To bylo klíčové specifikum nejen ČR, ale také i dalších zemí střední a východní Evropy. Vedle toho musí ČR čelit dalšímu celosvětovému fenoménu stárnoucí populace a nízké natality, což je záležitost, která se vyskytuje prakticky ve všech vyspělých zemích světa. Do d chodu totiž odcházejí poměrně silné poválečné generace a naopak lidé v produktivním věku v těchto zemích ubývá. S prvním specifikem se dokázala ČR relativně dobře vyrovnat, když převzala určité fungující prvky z minulosti a zavedla moderní systém jednotného d chodového zabezpečení s jasně vymezenými prvky a pravidly. Systém je založen na principu solidarity i zásluhovosti, na principu soudní ochrany, principu státní garance a principu povinné úasti na tomto systému. Mělo za to mimo jiné i kvalitně zpracovaný zákon č. 155/1994 Sb. o d chodovém pojištění. Financování d chodu bylo ponecháno na úrovni prvních pilířů systému prvního pilíře s tím, že později byl v rámci státního rozpočtu vytvořen samostatný d chodový účet. Za velmi pozitivní je možné rovněž označit zavedení tohoto dobrovolného d chodového pilíře ve formě penzijního připojištění, což je prvek naprosto běžný v rozvinutých demokratických zemích, přičemž tento prvek umožnil vedle státního systému i soukromé d chodové pojištění. Byla to první zásadní změna občanů ČR, že ve starobním d chodu se nemusí spoléhat pouze na státní systém, ale že mohou sami významným způsobem ovlivnit svoji životní úroveň v tomto období svého života. Významnou roli hrála rovněž jednotnost systému pro všechny pojištěnce bez ohledu na profesní zařazení a také jasně stanovená pravidla jak

pro placení pojistného, a jifi zam stnanci, zam stnavateli, tak i OSV , tak i pro stanovení vým ry d chodu p i zohledn ní jak p íslu-né míry solidarity, tak i zásluhovosti.

Druhé vý-e zmín né specifikum jifi p sobí zna né problémy a to nejen v R, ale i celosv tov . Vypo ádat se s problémem stárnoucí populace i s nífl-í natalitou není ani pro nejvysp lej-í zem sv ta v bec jednoduché. V R první záleflitostí, o které se za alo hovo it a se kterou se ob ané museli smí ovat, bylo prodluflování v ku odchodu do d chodu. Byla to naprosto zásadní zm na, která byla navíc spojena s novým fenoménem, na který nebyly lidé z minulého režimu zvyklý a to s nezam stnaností. Mnozí lidé nejenfle se museli smí it s faktem, fle p jdou do d chodu déle, ale fle je-t stráví toto období na ú adech práce jako uchaze i o zam stnání. áste ným e-ením alespo pro p echodné období byla jifi d íve analyzovaná moflnost p ed asného odchodu do d chodu. Nicmén i tuto záleflitost se poda ilo relativn dob e vy e-it a odchod do d chodu se za al pomalu prodluflovat afl ke hranici 65 let a také do-lo ke sjednocování v ku odchodu do d chodu mufl a fen. Podstatným zásahem do problematiky v ku odchodu do d chodu bylo prodlouflení tohoto v ku v rámci malé d chodové reformy afl k hodnotám vysoko p es sedmdesát let, cofl byla záleflitost, která se setkala s pom rn velkou kritikou a to kritikou oprávn nou. V mnohých profesích jifi totifl není moflné práci v takto pokro ílém v ku vykonávat a to bez ohledu na prodlufující se lidský v k. Jedná se zejména o t ílké manuální práce nebo i o práce, kde v p ípad zdravotního selhání pracovníka hrozí obecné ohroflení, nap . v p ípad ídi ve ve ejné doprav . Dal-ím problémem je v bec zájem zam stnavatel zam stnávat ob any v takto pokro ílém v ku. Pokud bychom cht li oponovat p ípadnou rekvalifikací t chto pracovník i finan ní motivací zam stnavatel takovéto osoby zam stnávat, je t eba si uv domit, fle tato opat ení vyfladují dodate né pen flní prost edky, které pon kud sníflí úsporný efekt pozd j-ího odchodu do d chodu. Dal-ím argumentem podporujícím oprávn nost kritiky takto výrazného posunutí v ku odchodu do d chodu je skute nost, fle prakticky v fládné vysp lej-í zemi sv ta k takto razantnímu posunutí v ku odchodu do d chodu nedochází a budoucí plány se soust e ují maximáln k posunutí v ku odchodu do d chodu k hranici sedmdesáti let, p i emfl má být v fldy umofln no odejít do d chodu d íve, tj. má se jednat o ur íté pásmové rozp tí.

Vedle vku odchodu do d chodu je dalším parametrem, který by m l být podroben analýze, minimální doba poji-t ní. Také v tomto parametru do-lo ke zm n pom rn zásadní a to je k prodloužení této doby z 25 postupn afl na 35 let. Tato opat ení je na rozdíl od neúm rného prodlufování v ku odchodu do d chodu považovat za rozumné a akceptovatelné. R má totiž pom rn době rozvinutý i pom rn -t drý systém náhradních dob poji-t ní, které mohou vykompenzovat p ípadnou krat-í dobu, kdy byl ob an poji-t n a odvád l do systému p íslu-né poji-t ní. Pokud bychom vycházeli z faktu, že teoreticky možná doba poji-t ní by byla od 18 do 65 let, tj. celých 47 let, je možné bez problém eliminovat skute nost, že jifl náhradní dobou poji-t ní není soustavná p íprava na budoucí povolání, která v-ak trvá v p ípad studia na V^{TM} obvykle 5 let a také skute nost, že v p ípad evidence na ú adech práce uchaze o zam stnání, jsou zapo ítána pouze období, kdy je vyplácena podpora v nezam stnanosti a dále pak maximáln t i roky, z toho maximáln jeden rok do 55 let v ku. Navíc existuje možnost dobrovolného poji-t ní, které m že dokonce trvat i bez zákonem vymezených d vod afl patnáct let, místo d ív j-ích deseti let.

Dalším parametrem, který je velmi d leflitý, je pom r míry zásluhovosti a solidarity v rámci systému d chodového zabezpe ení. Jedná se zejména o vý-i základního d chodu, který iní, jak jifl bylo d íve uvedeno 2 440 K a dále pak stanovení reduk ních hranic pro vym ovací základ pro výpo et d chodu. I kdyfl je třeba respektovat jifl d íve zmín né rozhodnutí ÚS, nebylo by od v ci ur ité zamy-lení se nad zvý-ením základní vým ry d chodu a to i na úkor mírného snížení zásluhovosti a to z jednoho velmi d leflitého dvodu. Jak ukazují nap . i zku-enosti ze zahrani í, problémy s d chody mají práv nízkop íjmové skupiny, pro které je nevýhodný povinný druhý fondový pilí , dále pak daleko mén si spo í i v rámci p ípadného t etího pilí e a také jsou ast ji nezam stnaní a mají daleko v t-í problém splnit minimální dobu poji-t ní. Tato skute nost by m la být vykompenzována práv vy-í pom rem základního d chodu, p í emfl ob ané s vy-ími p íjmy by mohli mít tuto skute nost kompenzovanu nap . zlep-ujícími se podmínkami v rámci t etího dobrovolného d chodového pilí e i spln ním del-í nefl povinné doby poji-t ní. Tím by princip ur ité rovnováhy solidarity a zásluhovosti byl zachován.

Pokud z staneme u jednotlivých parametr , jist nebude od v ci se zmínit o odvodech na d chodové poji-t ní, které v podstat financují celý systém d chodového

zabezpečení. Jak již bylo v práci dříve zmíněno, pokud bychom vycházeli z principu solidarity mladých se starými, měly by tyto platby plně pokrýt výplatu důchodu a nebylo by vlastně co dělat. Méně lidí v produktivním věku a více důchodců by znamenalo, že lidé v produktivním věku budou platit více. Tato záležitost je však neakceptovatelná, protože zátěž pro lidi v produktivním věku by byla ohromná a tato záležitost by byla i politicky neprůchodná. Navíc odvody na důchodové pojištění jsou v ČR srovnatelné s vyspělými zeměmi světa a jiní v součtu zaměstnavatele 28 %, což odpovídá, jak již bylo řečeno v rámci druhé kapitoly, situaci například v Lotyšsku nebo Španělsku, Litvě a Švédsku. Srovnatelné, i když o něco nižší odvody má také Slovensko, výrazně vyšší odvody má například Belgie, Velká Británie, Nizozemí, naopak relativně nižší hodnoty najdeme například v Německu, Polsku, Irsku. Výrazně nižší odvody jsou také v USA a v Kanádě, kde jen lehce převyšují 10 %, což je výrazně nižší než v Evropě. Naopak činí se svými 28 % je na tom stejně jako v ČR. Více zatížení není možné ani zaměstnavatele, kteří by zvýšením odvodů na důchodové pojištění ztratili konkurenceschopnost. Na druhé straně by se však zaměstnavatelé mohli zapojit více do systému důchodového zabezpečení a mohly by být vytvořeny i silné zaměstnavatelské penzijní fondy, jako je tomu například v Dánsku, Nizozemsku, USA, ale i třeba ve Slovinsku. Efekt těchto zaměstnavatelských fondů je velmi užitečný a státy s těmito fondy nemají zdaleka takové problémy s financováním penzijních systémů jako je tomu v případě jiných zemích. V rámci ČR se již pokusy o zřízení takových fondů v minulosti objevily, avšak nebyly dotaženy do zdárného konce²⁰⁷. Ke zvýšení by mohlo dojít u OSV, jejichž odvody jsou oproti zaměstnavatelským pouze jen o něco nižší. Určitým řešením na straně financování důchodového zabezpečení je nalezení dalších zdrojů ve veřejných rozpočtech, které by důchodový systém mohly podpořit. Odvody nejsou některá navrhovaná opatření v daňovém systému, která se týkají například vyřazení zdanění v těchto nadnárodních firmách, nebo firem energetických a bank²⁰⁸. Také část prostředků získaných z úsilí boje proti daňovým únikům by mohla sloužit k posílení důchodového systému. Znamenalo by to přesné oddělení důchodového útu

²⁰⁷ Jedná se především o zákon č. 430/2006 Sb. o činnosti instituce zaměstnavatelského penzijního připojištění. Tento zákon však není účinný. Jeho cílem bylo právně ošetřit možnost provozování zaměstnavatelského penzijního pojištění institucemi v ČR. V případě odchodu od příslušného zaměstnavatele k zaměstnavateli jinému, by přešly důchodové nároky na dalšího zaměstnavatele.

²⁰⁸ Např. Sobotka: Změny připojištění vyjdou na miliardu. [cit. 2016. 01.16]. Dostupné na WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/sobotka-zmeny-pripojisti-vyjdu-na-miliardu-je-prostor-pro-vyssi-dane-1qn-/ekonomika.aspx?c=A151106_130756_domaci_kop>

v rámci státního rozpočtu v etn jasné identifikace příjmů, které by na tento účel plynuly. Dalo by se uvažovat i o vytvoření státního penzijního fondu, který by byl oddělen od státního rozpočtu, příjmy do tohoto fondu by mohly plynout i například ze zdrojů z privatizace nebo z případného přebytku státního rozpočtu.

Důležitým parametrem pro posuzování důchodového zabezpečení v dané zemi je také hrubý náhradový neboli výplatní poměr, což je poměr průměrného důchodu k průměrné mzdě v dané zemi. Tento náhradový neboli výplatní poměr činí v ČR²⁰⁹ okolo 44 %, avšak s tendencí se spíše snižovat. Tento problém je způsoben zejména tím, že v ČR dochází v posledních letech k poměrně rychlému nárůstu hrubé průměrné mzdy a tomu neodpovídá příslušný nárůst důchodů. Je třeba si uvědomit, že výplatní poměr by neměl klesnout pod 40 %²¹⁰. Pokud bychom mohli tento výplatní poměr srovnat s jinými státy, je třeba konstatovat, že tato situace, jak vyplývá z údajů z předchozích kapitol, že tento stav odpovídá zhruba situaci v Německu a Belgii, níže výplatní poměr je například ve Velké Británii, ale ve většině ostatních zemí je vyšší. Týká se to jak vyspělých západních zemí, tak i zemí střední a východní Evropy. Příčina je však odlišná, zatímco ve vyspělých západních zemích lze předpokládat relativně vysoké mzdy i vysoké důchody, ve srovnatelných zemích střední a východní Evropy lze spíše předpokládat, že vyšší poměr není způsoben vyššími důchody, ale naopak relativně nízkými průměrnými mzdami.

Vedle jednotlivých parametrů je důležité posoudit též celkový model důchodového zabezpečení, který bude opět dvoupilíový, tj. s prvním pilířem důchodovým pilířem a také s druhým pilířem dobrovolného penzijního příspěvkového penzijního spoření. Zásadní otázka zní, zda by bylo dobré, aby existoval ještě druhý pilíř, tak jak byl zaveden nebo bude lépe, pokud ho ČR mít nebude. Zkušenosti z většiny ostatních zemí střední a východní Evropy jasně ukazují, že pravicové vlády tento pilíř vždy zavedly a naopak levicové vlády se ho snaží zrušit, nebo alespoň utlumit. I když povinné fondové spoření má své výhody i nevýhody, je celkem zřejmé, že není nic horšího, než jeho zavedení a následné zrušení. Vzhledem

²⁰⁹ Průměrný důchod dosahoval loni asi 44 % hrubé mzdy. [cit.2016.01.20]. Dostupné z WWW:<<http://www.e-sondy.cz/aktualne/3936-3/prumerny-duchod-dosahoval-loni-asi-44-hrube-mzdy>>.

²¹⁰ Podle úmluvy Mezinárodní organizace práce – viz Průměrný důchod dosahoval loni asi 44 % hrubé mzdy. [cit.2016.01]. Dostupné z WWW:<<http://www.e-sondy.cz/aktualne/3936-3/prumerny-duchod-dosahoval-loni-asi-44-hrube-mzdy>>.

kurité nedveoban R obecn k fond m a vzhledem k malému zájmu do tohoto systému vstoupit, bude možná lépe, že tento pilíř bude kompletně zrušen, i když je pravdou, že ve vyspělých zemích západní Evropy mnohde druhý fondový pilíř existuje, i když o něj není příliš velký zájem a totéž se dá říci o vstín zemích střední a východní Evropy. V rámci teoretických modelů i modelů např. Světové banky i Panevropského dchodového modelu však požívá povstínou stípilí ovým systémem, přičemž ale první pilíř může být rozdělen na dvě samostatné části. Pokud bychom v ČR chtěli mít rovnou tři pilíře, znamenalo by to ponechat skomírající druhý povinný fondový pilíř nebo zavést nulový pilíř rovného dchodu financovaný ze státního rozpočtu. Pokud se sociálního modelu, je možné konstatovat, že v ČR funguje spíše sociálně - demokratický sociální model, který je charakterizovaný systémem universalit a jednotných sociálních dávek se základním jednotným dchodem s orientací především na střední třídu, což patrně není třeba mluvit.

Závěrem je možné konstatovat, že i když české dchodové zabezpečení je představeno relativně velmi dobře sociálně i právně ošetřeným systémem založeným na relativně dlouhé tradici a na základních principech odpovídajících situaci ve vyspělé zemi, nedokáže se stále rozumným způsobem vypořádat se základním problémem prakticky všech dchodových modelů na světě a to sice s klesajícím počtem lidí v produktivním věku a naopak s rostoucím počtem lidí dchodového věku. Parametrické úpravy dchodového systému byly vesměs dobré, ač na příliš silný posun v nové hranice do dchodu, naopak systémová reforma zkrachovala z důvodu neschopnosti dohody mezi vládnoucími stranami a opozicí, kdy vlády vládnoucí strany prosadily silou své řešení, a již to bylo nejprve zrušení druhého fondového dchodového pilíře, nebo pak jeho zrušení. Součástí dobře fungujícího dchodového systému je také například podpora rodin s dětmi, která výrazně pokulhá.

V této roli i na základě zkušeností se zahraničí by mohli hrát zaměstnavatelé. Otázkou ovšem je, zda provádět zásadní změny na bázi legislativního umocnění zaměstnavateckých penzijních fondů, které mimochodem hrají ve vyspělých zemích velmi významnou roli při financování podniků a mohou se uplatňovat také jako velmi významní institucionální investoři, nebo zda se spíše soustředí špeno na motivaci zaměstnavatelů přispívat více nejvyšší míře svým zaměstnancům v rámci určitého dobrovolného fondového pilíře na bázi doplňkového penzijního spoření, což by

znamenal ještě další případné úpravy zejména daňových úlev pro podniky, které by podporovaly v doplňkovém penzijním spoření své zaměstnance. Jednalo by se o zvýšení především daňových uznatelných nákladů z této podpory, což by ale na druhé straně znamenalo snížení daňového základu a také daňových odvodů zaměstnavatelů do státního rozpočtu.

4.2. Návrh konkrétních úprav systému d chodového zabezpečení v ČR

Návrh konkrétních úprav d chodového zabezpečení v ČR by měl vycházet jednak z volby konkrétního modelu fungování tohoto systému a dále pak z návrhu klíčových parametrů nutných pro fungování tohoto systému. Pro realizaci tohoto návrhu budou využity jednak informace týkající se dosavadního stavu d chodového zabezpečení v ČR včetně zkušeností z konkrétních reformních kroků a dále pak také zkušenosti s fungováním d chodových systémů v zahraničí i zkušenosti s reformními kroky, které byly v průběhu zemích uskutečnily. Návrh konkrétních úprav nebude prováděn fládnými makroekonomickými propočty, protože se jedná o práci především z hlediska právního.

Model fungování vřdy vychází z kombinace průběhových d chodových pilířů, přičemž jak již bylo dříve uvedeno, doporučenými jsou modely se třemi pilíři. Otázkou k diskusi je zejména druhý povinný fondový pilíř, který byl poté, co byl v ČR zaveden následně v souasně době zrušen. Zkušenosti ze zahraničí ukazují, že ač na n které výjimky v těchto nejvyspělejších zemích, tento druhý d chodový pilíř příliš neprosperuje, ale na druhé straně není ani zrušen, pokud již byl zaveden, maximálně v n kterých zemích střední a východní Evropy je velmi silně utlumen. Názor autora je tedy takový, že nebylo úplně správné již zavedený druhý d chodový pilíř nyní zrušit, avšak pokud již byl zrušen, nemá smysl ho znovu v budoucnosti obnovovat a to mimo jiné i z důvodu, že byl o tento pilíř relativně malý zájem a že ve své podstatě není hlavní problém a to nedostatek peněžních prostředků pro realizaci d chodového zabezpečení. Navíc realizace reformy vyžaduje poměrně rozsáhlé mezitímní financování a ČR tyto prostředky v současnosti ani nemá. Každopádně ale na druhé straně by měla být provedena určitá strukturální opatření v rámci prvního průběhového pilíře. Mohlo by být doporučeno vytvoření d chodového fondu, který by byl oddělen od státního rozpočtu a fungoval by víceméně obdobně jako fondy zdravotních pojišťoven a jeho hlavním příjmem by byly příjmy z pojistného na d chodové zabezpečení a hlavním výdajem vyplácené d chody a to na průběhové bázi, proto by se nejednalo o státní povinný fond na úrovni druhého pilíře, jako je tomu například v Itálii, ale stále o úroveň prvního pilíře. Zásadním principem by byla možnost doplnění deficitu příjmy a výdajů z jeho rozpočtu z dalších výnosů veřejných financí, zejména pak z již zmíněných daňových

výnos z další vyšší sazby daní pro právnické osoby. Otázkou je, zda by mohl smysl zavádět nulový pilíř financovaný nikoliv z vybraného pojistného, ale právě z daní a dalších příjmů ve stejných rozpočtech, jak je to doporučováno Panevropským důchodovým systémem v ČR prosazovaným prof. Vostatkem²¹¹, nebo jak to funguje v některých vyspělých zemích, například na Novém Zélandu. Tímto oddělením by se však tento fond připravil o určitou míru flexibility a možný přesun prostředků mezi výplatou základních důchodů a výplatou části důchodů na bázi zásluhovosti, přičemž nemusí být odvízeno zvýšení částky základního důchodu. V zásadě však obě varianty by byly akceptovatelné, tj. oddělený průběžný důchodový fond na průběžné bázi i Panevropský důchodový systém na bázi veřejného pojistného pilíře na bázi příspěvků definovaného systému NDC (Notional Defined Contribution), který je například ve Švédsku, Lotyšsku, Itálii a na bázi veřejného pilíře sociálního na bázi solidárnosti a jeho výše by byla při splnění daných podmínek stejná, přičemž zdrojem tohoto systému by byl státní rozpočet. Kaldopádův určený zdroj v obou případech na státní rozpočet má svoje opodstatnění, protože princip solidarity mladých se starými by se tak dal do určité míry přenést na princip odpovědnosti státu za život lidí v důchodovém věku. Také je třeba si uvědomit, že stát má stejnou povinnost podporovat finančně lidi v nouzi na základě příspěvků sociálních dávek, takže pokud by lidé v důchodovém věku nebyli náležitě zabezpečeni, obraceli by se lidé na stát s žádostmi o sociální podporu a docházelo by stejně k zátěži státního rozpočtu. V rámci průběžného pilíře by existovaly fiktivní útyky jednotlivých pojistných, což by byla i určitá pojistka proti případné manipulaci s penzijními prostředky v rámci tohoto pilíře. Vedle veřejného průběžného pilíře i pilíř by měl fungovat i etí dobrovolný fondový pilíř na bázi doplňkového penzijního spoření nebo na bázi penzijního připojištění se státním příspěvkem. Zamýšlené zvýšení nezdánitelného základu daní z dosavadních max. 12 000 Kč na 24 000 Kč je jedině vítáno. Další úvahy na úpravu tohoto etího pilíře se odvíjejí od toho, zda tento pilíř bude především možností pro střední a vysoce příjmové skupiny nebo zda bude vhodné motivovat na vstup do tohoto pilíře i nízkopříjmové skupiny a to především tím, že budou obnoveny státní příspěvky i pro nižší úlofky, tj. pro 100 i 200 Kč, které byly před 1.1.2013 50 a 90 Kč²¹². Pokud by byl i etí důchodový pilíř chápán

²¹¹ Prof. Ing. Jaroslav Vostatek, CSc., profesor na Vysoké škole finanční a správní.

²¹² Státní příspěvek. [cit. 2016.01.20]. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/duchody-a-davky/penzijni-pripojisteni/abeceda-penzijniho-pripojisteni/statni-prispevek-penzijniho-pripojisteni/>>.

spíše jako možnost pro obany s nadprůměrnými výdělky si zajistit zlepšení na dchod, pak by bylo možné snížit míru zásluhovosti v rámci prvního pilíře a zvýšit velikost jednotného dchodu. Toto však patrně není primárním cílem tohoto pilíře. Co by ale mohlo být velmi přínosné, je větší zapojení zaměstnavatelů. Jak již bylo i v předchozích kapitolách opakovaně uvedeno, penzijní modely, kde existují zaměstnavatecké penzijní fondy, jsou velmi prosperující a obanám, kteří byli po vstupu produktivního flivota účastníci v těchto zaměstnavateckých fondech, mají výrazně vyšší starobní dchody než ostatní populace. Otázka zní, jak již bylo stručně charakterizováno v předchozí kapitole, jakým způsobem zaměstnavatele do penzijního systému v ČR zapojit. Jednou z možností by byla případná úprava již připraveného avšak prozatím neúčinného zákona o účinnosti instituce zaměstnavateckého penzijního příspěvku, což by ale znamenalo opětovný částečný restart nyní rušeného druhého fondového pilíře, nebo by se zavedly penzijní fondy, by zaměstnavatecké. Druhou možností, která by mohla být v souasných podmínkách účinnější a také více přehlednější, je motivovat zaměstnavatele, nejen velké, ale třeba i malé a střední, k tomu, aby přispívali svým zaměstnancům na doplnkové penzijní spoření a to sice prostřednictvím různých daňových úlev, jako je tomu například u jiných benefitů, jako jsou například stravenky. V souasnosti se tak dle je pouze u omezeného počtu zaměstnavatelů, kteří svým zaměstnancům do určitého dobrovolného pilíře přispívají. Pokud by tak činila drtivá většina zaměstnanců, vedlo by to i zaměstnance samotné, aby se přihlášovali do určitého dobrovolného pilíře a spořili si sami na dchod. Zároveň by si zaměstnanci v důsledku přechodu k jinému zaměstnavateli existuje relativně velká pravděpodobnost, že budou dostávat od zaměstnavatelů příspěvky.

Další důležitou záležitostí, která se zafixováním příslušného modelu souvisí, je zavedení praxe, že schvalování zákonů týkajících se dchodového zabezpečení, by mělo být na úrovni ústavních zákonů s potřebnou větší podporou na úrovni politického spektra a se snahou rovněž co nejvíce omezit počet vyhlášek, které se systému dchodového zabezpečení týkají a naopak mít více zákonů v této oblasti. Je to totiž velmi citlivé a problematické, pokud by vřdy legislativu v této velmi citlivé a důležitě oblasti měla příslušná vládní garnitura, bez větší podpory ve společnosti. Jak již bylo dříve uvedeno, hlavním problémem je stárnoucí populace, a proto by nebylo od věci přijímat v rámci řešení dchodové politiky také populační opatření, která by vedla

k posílení obyvatelstva v produktivním věku. Na druhé straně je možné znatelně polemizovat se snahami o výraznější promítání potřeb vychovávaných dětí do systému penzijního pojištění, například jako v případě snížení odvodů sociálního pojištění podle potřeb vychovávaných dětí, kdy by základní sazby sociálního pojištění činily 18 % u bezdětných osob, 13 % u jednoho dítěte, 9 % u dvou dětí, 6 % u tří dětí a 4 % u čtyř dětí a více dětí²¹³. Současná společnost je totiž založena na mezigenerační solidaritě ve své celospolečenské podobě a nikoliv založena na rodové tradici a na podpoře starších členů rodin mladšími, což byl v podstatě důvodem zařazení práce zmíněvaný například tzv. švejtník. Pravdivý je sice argument autorů, že výchova dětí je finančně poměrně velmi náročná a je tím i omezená možnost rodičů spojit. Je však třeba zdůraznit, že výchova dětí je nejen celospolečenská záležitost, ale především také záležitost osobní, která přináší rodičům i další osobní profity a zachování vlastního rodu. Naopak návrh na dodržování tzv. barcelonských kritérií ohledně umístění dětí ve školách a jeslích, tj. možnost umístit 90 % dětí od tří let a 33 % dětí do tří let²¹⁴, je možné jedině podpořit a do určité míry je snaha současně vládní garnitury o zvýšení počtu těchto míst zcela zřejmá a patrná. Zajisté reálná populační politika je velmi vhodnou kombinací se systémem důchodového zabezpečení a tento systém jednoznačně posiluje.

Pokud tedy máme jednoznačně vymezený a vydefinovaný model fungování důchodového systému v ČR, je zapotřebí, abychom určitým způsobem také stanovili její důležité analyzované dílčí parametry tohoto systému.

Prvním a klíčovým parametrem je doba odchodu do důchodu. Tato doba by měla odrážet nejen reálnou schopnost státu financovat systém důchodového zabezpečení a střední délku života člověka, která se neustále prodlužuje, ale také schopnost člověka pracovat v pozdním věku a zájem zaměstnavatelů o tyto osoby zaměstnávat. I s přihlédnutím k reálným zkušenostem ze zahraničí a především pak i k reálné situaci na trhu práce, by bylo vhodné stanovit věk odchodu do důchodu na úrovni 65 let a to pro obě pohlaví, protože světová tendence směřuje jednoznačně k tomuto vyrovnávání. Na

---

²¹³ Fiala, T. – Rusý, P. – Zborník, P. Návrh penzijní reformy - verze se zohledněním výchovy dětí v průběžném systému. 1. vydání. Praha: Cesta, 2012. 24 s. ISBN 9788090513426.

²¹⁴ Fiala, T. – Rusý, P. – Zborník, P. Návrh penzijní reformy - verze se zohledněním výchovy dětí v průběžném systému. 1. vydání. Praha: Cesta, 2012. 24 s. ISBN 9788090513426.

druhé straně pokud bychom chtěli promítnout výše uvedenou podporu natality, mohl by být zachován odečet příspěvku něho potu dít alespoň v minimálním rozsahu a to 1 rok pro jedno dítě, dva roky pro dvě děti a tři roky pro tři děti a více. Na druhé straně je možné považovat za relativně nereálné snahy týkající se zavedení možnosti předčasného odchodu do důchodu při zachování jeho výše, což jsou návrhy, které se v poslední době objevují především ze strany odborů²¹⁵. Stanovení možnosti předčasných důchodů by velmi zatížilo výdajovou stránku systému důchodového zabezpečení nebo by došlo k trvalému snížení již tak relativně malých starobních důchodů, nebo k obojímu. Systém předčasných důchodů by měl smysl, pokud by se v případě odchodu do důchodu přiblížoval hranici sedmdesáti let, a již dokonce překračoval. Zafixování hranice 65 let by bylo již dostatečně vstřícné gestem vlády.

S dobou odchodu do důchodu souvisí i další parametr, tj. minimální povinná doba spojení. Zde je možné potvrdit prodloužení minimální doby z povinných 25 let postupně na 35 let, avšak v této souvislosti by stálo za zamyšlení rozízení délky některých náhradních dob pojištění, zejména pak doba v rámci evidence na Úřadech práce, nebo problém nezaměstnanosti zejména osob starších padesáti let je velmi ošehavý. Proto by bylo účelné navrhnout uznání doby evidence na dobu pětiletou s tím, že tři roky by se započítávali po dosažení věku 55 let. Problematika důchodového zabezpečení a nezaměstnanosti zejména ve věku spolu velmi úzce souvisí.

Pokud se týká odvodů na důchodové pojištění, jak již bylo dříve zmíněno, další záležitostí podnikatelských subjektů je v podstatě nereálná a mohla by snižovat jejich konkurenceschopnost. Na druhé straně je možné navrhnout zvýšení odvodů zaměstnavatelů o jeden procentní bod z dosavadních 6,5 % na sociální pojištění na 7,5 %. Bylo by to plně v souladu s politikou mezigenerační solidarity, nebo snižující se počet lidí v produktivním věku a zvyšující se počet důchodců musí vést v konečném důsledku k rozízení výše odvodů na jednotlivce. Stejně tak by mohli více přispívat i osoby samostatně výdělečně činné, u kterých by ke změně mohla dojít v zásadě dvěma základními způsoby, buď ve formě zvýšení procentuálního odvodu, nebo ve formě zvýšení velikosti minimálního výpočtového základu. Procentuální odvod na důchodové pojištění činí v současné době u OSV 28 % a mohlo

---

²¹⁵ Např. podle názoru předsedy ČMKOS Josefa Středuly.

by dojít k jeho zvýšení na 29 % a také by mohlo dojít ke zvýšení minimálního vyměnovacího základu 25 % z průměrné mzdy²¹⁶, respektive 10 % u vedlejší výdělné činnosti, na hodnoty minimálně 26 % respektive 11 %.

Dalším důležitým parametrem je náhradový poměr, který byl již analyzován v předchozí podkapitole. Je pravdou, že tento poměr není výrazně vysoký a dochází k jeho mírnému poklesu a to sice vlivem neustále se zvyšující průměrné mzdy v národním hospodářství. Nicméně by bylo vhodné se snažit náhradový poměr dostat alespoň na úroveň 50 % s tím, že další kompenzaci by pak představoval důchod i jednorázové vyplácení financovaný z této části.

Posledním důležitým parametrem je poměr zásluhovosti a solidarity v rámci příspěvkové části prvního pilíře. Zde by bylo vhodné nastavit parametry podle návrhu Panevropského důchodového systému.

---

²¹⁶ Aktuální sazby dostupné např. z WWW: <<http://www.finance.cz/dane-a-mzda/dane-z-prijmu/socialni-pojisteni-osvc/zaklad-a-sazby/>>

Závěr

Cílem této rigorózní práce bylo provést podrobnou analýzu jednotlivých d chodových systémů z hlediska teoretického i z hlediska praktického fungování ve vybraných zemích v etn R a také analýzu dosud provedených d chodových reforem ve vybraných zemích v etn R, které by pak mly vyústit v doporučení, jakým způsobem by mohl fungovat d chodový systém v české republice v etn návrhu možných změn. Pro naplnění tohoto cíle byly využity především metody popisu a analýzy dosavadního stavu, metodika komparace neboli srovnání p íslu-ných systémů i reforem a v závěru pak metody syntézy získaných poznatků do p íslu-ných závěrů a doporučení především pro podmínky české republiky.

Nejprve bylo analyzováno d chodové zabezpečení v kontextu práva sociálního zabezpečení, kdy právo sociálního zabezpečení bylo vymezeno jako soubor právních předpisů upravujících hmotné zabezpečení a služby, které poskytuje stát oprávněným osobám, kteří v důsledku p íslu-né sociální události nemohou být výdělníci a hrozí jim sociální vyloučení a problémy s existencím zabezpečením. Moderní systém d chodového zabezpečení se opírá o základní principy, mezi které jsou v souladu s právem evropských společenství a patří zejména princip solidarity a vzájemnosti, princip rovného zacházení, princip zabezpečovací, princip solidarity, princip zásluhovosti, princip sítání dob pojištění, princip práva jednoho státu apod. I když je d chodové zabezpečení z důvodu rozdílnosti p íslu-ných právních úprav v jednotlivých zemích EU nejméně koordinovanou oblastí sociálního pojištění, existují i zde silné regulující a integrační prvky, které se snaží d chodové zabezpečení v jednotlivých zemích EU korigovat a upravovat.

Následně byly podrobeny rozboru jednotlivé modely financování d chodového zabezpečení, které se mohou ve světě vyskytovat, především p í emfili a klasifikaci vlastních d chodových systémů vycházíme zejména ze dvou základních kritérií a to sice z kritéria způsobu financování p íslu-ného d chodového systému a z kritéria členění podle provozovatele d chodového systému na systém veřejný a soukromý. Zabezpečení d chodového systému totiž mže být na bázi veřejné, veřejné nebo fondové a dále pak na bázi soukromé fondové, kdy d chodové zabezpečení obhospodaují soukromé penzijní fondy a společnosti. Klíčové je však členění podle způsobu

v rámci průběhu prvního pilíře se dělá poměr zásluhovosti a solidarity, přičemž velmi silný princip zásluhovosti mají především v Německu.

Mnohem důležitější než samotná situace v jednotlivých zemích je však otázka reform, která byly v práci rozdělena na teoretickou charakteristiku reform a dále pak na praktické aspekty a zkušenosti s reformami v jednotlivých zemích. Z teoretického pohledu byly vymezeny především tři základní typy reform a to sice reforma parametrická, reforma systémová a reforma kombinovaná. Parametrická reforma je představována změnami jednotlivých parametrů, přičemž mezi základní parametry patří zejména věk odchodu do důchodu, dále pak důchodový poměr, minimální povinná doba pojištění, výše odvodů na důchodové pojištění placené zaměstnanci a zaměstnavateli i OSV, nastavením výše případného rovného důchodu, nastavení poměru zásluhovosti a solidarity apod. Reforma systémová je naopak představována změnami v zavedení a upravení poměru mezi jednotlivými pilíři, přičemž nejastější parametrická reforma je představována zavedením druhého povinného fondového pilíře v rámci dosud pouze průběhu systému financování. Kombinovaná reforma pak byla představena jako kombinace úpravy jednotlivých parametrů a zároveň i úpravy systémové nejastěji zavedením druhého důchodového pilíře. Tyto kombinované reformy probíhaly nejastěji právě v již dříve zmíněných zemích střední a východní Evropy.

Zkušenosti z reform ze zemí střední a východní Evropy bylo možné považovat za stejné, nicméně reformy v podstatě probíhají ve všech vyspělých zemích světa a to zejména z důvodu problému stárnoucí populace a zároveň poklesu natality a tím i snižování počtu obyvatel v aktivním věku, kteří by mohli přispívat do systému důchodového zabezpečení. Ve vyspělých zemích EU i ve vyspělých zemích mimo EU probíhají povětšinou reformy parametrické, nebo tyto země, pokud mají zájem, mají obvykle druhý důchodový pilíř zaveden již z minulosti. Základní parametrickou změnou je posun věku odchodu do důchodu i prodloužení minimální povinné délky doby pojištění. Dochází k rovněž k posilování státní podpory tohoto dobrovolného fondového pilíře. Reformy se mohou zabývat rovněž otázkou podpory nízkopříjmových skupin, což je problém například v USA, i v Chile, i v dalších zemích, nebo se jasně ukazuje, že povinný fondový pilíř je výhodný pouze pro obyvatele s vyššími příjmy, zatímco u nízkopříjmových skupin je tomu naopak. To je i důvod, proč dochází

k reformám také například v Chile, které jako jediné na světě zavedlo po roce 1981 plně povinný fondový systém, který zpočátku prosperoval, pak se ale objevily právě výše zmíněné problémy.

Klíčovým východiskem pro další částí rigorózní práce však byly zkušenosti s reformami v zemích střední a východní Evropy. Zásadním problémem těchto reforem, které se bohužel objevily i v ČR, byl naprosto rozdílný pohled pravice a levice na tyto reformy, kdy levice spíše podporovala parametrickou reformu, zatímco pravice se chtěla soustedit na reformu systémovou a to sice v podobě zavedení druhého povinného pilíře, ve kterém by si obě strany samy povinně spoily na svůj budoucí starobní důchod. Pravicové vlády, pokud se dostaly k moci, provedly tyto systémové reformy a zavedly druhý pilíř povinného fondového spoření na starobní důchod. Problémy se v zásadě objevily trojího typu.

Prvním problémem byla skutečnost, že se nejednalo o celospolečenský konsensus a tyto reformy byly víceméně prosazeny šilovými. Druhý problém spočíval v tom, že bylo nutné nějakým způsobem pokrýt výpadek příjmů z prvního pilíře a tímto problémem ukazuje na velkou nedůvěru ve fondové hospodaření, což bylo obecně způsobeno určitými nekalými praktikami především privatizačních fondů v 90. letech v těchto zemích. Tyto systémové reformy byly vesměs neúspěšné a v nich kterých zemích, například v Maarsku, Slovensku, Bulharsku dochází ke zpětnému převodu úspor z druhého pilíře do pilíře prvního příbuzného. Prakticky nikde se však nešlo tak daleko, jako v ČR, aby došlo k úplnému zrušení tohoto druhého povinného fondového pilíře. Jediná země, kde byla systémová reforma relativně úspěšná bylo Slovinsko, nebo v této zemi byly vytvořeny i zaměstnanecké penzijní fondy, které jak je již známo z vyspělých zemí jsou poměrně účinným nástrojem pro podporu úspěšného systému fungování penzijního zabezpečení v dané zemi. Nezájem o druhý pilíř je však možné identifikovat i ve vyspělých zemích, kde obvykle jen menšina lidí v produktivním věku do těchto fondů spojí. Pokud se týká parametrických změn v těchto zemích, soustředily se především na zvýšení věku odchodu do důchodu a na prodloužení minimální délky doby pojištění. Pojistné platby nebyly povinně zvyšovány, ani u zaměstnanců, ani u zaměstnavatelů, protože by se jednalo o relativně velmi nepopulární kroky. V rámci reforem jednotlivých parametrů je možné zmínit i parametr náhradového poměru, tj. mezi průměrnou hrubou mzdou a starobním důchodem respektive meziistou průměrnou

mzdou a starobním důchodem. Tento parametr se aktivně nenastavuje, ale spíše vyplývá jako výsledek reálné situace. Vyšší náhradový poměr máme najít především v ekonomicky vyspělých zemích, které mají vyšší příjmy z vybraného pojistného a také mohou financovat nulový veřejný první pilíř bez problémů ze státního rozpočtu i ze speciálních rozpočtových daňových výnosů.

Zkušenosti z reformou ze zahraničí, zejména ze zemí střední a východní Evropy jasně ukázaly, že patrně největším problémem bylo prvotní zavádění druhého fondového pilíře a jeho následné potlačování. Bohužel, jak již bylo dříve uvedeno, nejdále v tomto došla ČR, která druhý pilíř zavedla a ve velmi krátké době také následně úplně ruší.

Teoretické i praktické poznatky týkající se obecního systému a principu sociálního zabezpečení a jeho jednotlivých modelů a následné poznatky z analýzy důchodových systémů a případných prováděných reformou v jednotlivých zemích se pak staly základem pro analýzu důchodového zabezpečení v ČR a pro následné návrhy případných reformou i úprav tohoto systému do budoucnosti.

ČR zdědila po SSR respektive SFR poměrně relativně tvrdý důchodový systém se silným solidárním prvkem a oproti vyspělým evropským i mimoevropským zemím musela řešit nejen obecný problém stárnoucí populace, ale také přechod k modernímu demokratickému systému důchodového zabezpečení na základě principu jednotné úpravy. Kromě této jednotné úpravy byly základními provedenými změnami především zavedení tzv. dobrovolného fondového pilíře na principu penzijního příspěvku se státním příspěvkem, čímž umožnila občanům, aby sami mohli do určité míry ovlivnit výši svých příjmů v důchodovém věku a také dala najevo, že občané se do určité míry musí starat o své zabezpečení na stáří i sami. Dalším opatřením bylo postupné prodlužování věku odchodu do důchodu, protože jak již bylo dříve zmíněno, československý důchodový systém byl relativně velmi tvrdý a umožniloval mu odchod do důchodu v 60 letech a ženám v 57 letech minus počet dětí, které vychovaly. Počase se ukázalo, že ani tato opatření nejsou dostatečná, takže bylo nutné uvažovat o dalších závažných reformách. Objevila se tzv. malá a velká důchodová reforma. Malá důchodová reforma se týkala razantního posunutí věku odchodu do důchodu a také pak i úpravy poměru zásluhovosti a solidarity na základě příslušného nálezu ÚS. Velká

d chodová reforma pak spo ívala v zavedení druhého fondového pilí e, do kterého by mohly ob an spo it ást svých p ísp vk na d chodové poji-t ní a ti placených zam stnavatelem. Tato reforma byla prosazena proti v li tehdej í opozice, cofl se ukázalo pozd ji jako fatální záleflitost. Vedle tohoto opat ení do-lo také ke zm n v rámci t etího dobrovolného fondového pilí e, kdy bylo zavedeno tzv. dopl kové penzijní spo ení, kdy stávající ú astníci spo ení se mohli rozhodnout, zda z stanou podle stávajících podmínek zákona o penzijním p ípoji-t ní se státním p ísp vkem nebo zda p ejdou na podmínky nového zákona. Spo ení podle starého zákona ponechalo garanci tzv. nulového výnosu, nový zp sob spo ení nabídnul podstatn ír í volatilitu moflných zp sob spo ení p edev-ím v závislosti na pom ru rizika výnosu. D chodová reforma tak jednozna n po ítala s aktivn j í ú astí soukromých penzijních fond obhospoda ovaných p íslu-nými penzijními spole nostmi na celkovém systému penzijního zabezpe ení v R s jejich aktivní ú astí na finan ních trzích, protofle jednotlivé d chodové fondy se li-ily mimo jiné i tím, do jakých instrument a v jakém pom ru mohly investovat. Bohuffel se ukázalo, fle p edev-ím o fondy druhého pilí e nebyl velký zájem, cofl bylo zp sobeno p edev-ím ur itou nejistotou, nebo opozice od po átku deklarovala, fle tento druhý pilí zru-í, pokud se dostane k moci. Dále pak panuje jifl od devadesátých let mezi ob any ur itá ned v ra k soukromým fond m, cofl je d sledek ur itých problém p edev-ím z období fond privatiza ních. Druhý fondový pilí byl skute n sou asnou vládní garniturou zru-en, av-ak fládné alternativní reformní kroky podniknuty nebyly. P ípravuje se pouze zm na v ku odchodu do d chodu, kdy celkem správn bylo identifikováno, fle odchod do d chodu p edev-ím po dosaflení v ku sedmdesáti let se jeví jako jen velmi t flko akceptovatelný, nebo v n kterých profesích jifl není moflné práci v tomto v ku zodpov dn vykonávat a také zájem zam stnavatel o lidi ve vy-ím v ku klesá významn jifl po 50. respektive po 55. roce v ku. Zafixování v ku odchodu do d chodu okolo 65 let je proto moflné považovat za rozumné. P estofle systém penzijního zabezpe ení v R je moderní a funk ní, nebyl dosud vy e-en základní problém prodlufování pr m rného v ku doflití a problém sniflování po tu lidí v produktivním v ku.

Autor této práce si proto dovolil navrhnout systém d chodového zabezpe ení, který by mohl být flivotaschopný a udrflitelný po del-í dobu. Návrh byl rozd len na ást

systematických změn a na změny v nastavení vybraných parametrů. Výsledný návrh je možné shrnout do následujících bodů:

1. Důchodový model s kombinací prvního a druhého pilíře s rozdělením prvního pilíře na část veřejného pilíře sociálního financovaného z rozpočtových (daňových) zdrojů se stanovením minimálního základního důchodu a na část veřejného pojistného příspěvků definovaného systému na bázi Panevropského důchodového systému. Minimální základní důchod by mohl být oproti současnosti zvýšen o 50 %.

2. V rámci druhého pilíře pak posílení motivace zaměstnavatelů přispívat svým zaměstnancům na důchodové příspěvky a to ve formě daňově uznatelných nákladů i daňově odíratelných polofek a dále pak možnost vzájemného převodu této zaměstnanecké podpory přiznané zaměstnavatelem. Mělo by dojít ke zvýšení minimální výše daňově uznatelných nákladů pro tuto úroveň.

3. Zavedení státní podpory pro spoření do druhého pilíře jifi od minimální částky spoření 100 Kč, tak aby bylo výhodné i pro skupinu obyvatel s nízkými příjmy.

4. Jakékoliv změny v systému důchodového zabezpečení by měly být schvalovány stejnou procedurou, jako se schvalují ústavní zákony, tak aby bylo zapotřebí jejich konsensu politického a celospolečenského konsensu.

5. Posílení zvýšení porodnosti opatřeními zvyšujícími zejména uplatnění rodičů malých dětí na trhu práce, jesle, školky, udržení pracovních míst pro ženy na mateřské i rodičovské nebo pro mufle na rodičovské dovolené.

6. Zafixování věku odchodu do důchodu pro obě pohlaví na úrovni 65 let bez možnosti dřívějšího odchodu do důchodu, se snížením věku odchodu do důchodu pro ženy, které vychovaly jedno dítě o jeden rok, dvě děti o dva roky a tři děti a více o tři roky.

7. Ponechání minimální doby pojištění na úrovni 35 let s tím, že by se rozšířily náhradní doby pojištění a zejména v souvislosti s evidencí občanů, kteří uchazejí o zaměstnání. Aby se zabránilo zneužívání, předpokládalo by se, že se jedná o uchazeje, který neodmítá nabídky vhodného zaměstnání a sám prokáže svoji snahu si odpovídající zaměstnání získat.

8. Zvýšení odvodu důchodového pojištění o 1% u zaměstnanců, a také o 1 % u OSV a také zvýšení základu výpočtu důchodového pojištění u OSV a jifi u hlavní nebo i vedlejšíinnosti o 1 %.

9. Náhradový poměr by měl být alespoň na úrovni 50 % průměrné hrubé mzdy v národním hospodářství.

Přehled použité literatury

1. Bezdek, V. Penzijní systémy obecní v kontextu české ekonomiky (Současný stav i potřeby reformy). Interní materiál NB. Dostupné z WWW:
http://www.cnb.cz/en/research/research_publications/mp_wp/download/vp2500.pdf
2. Češi se doflíjí o 7 let více než před 20 lety, Češky o 5 let. Dostupné z WWW:
http://zpravy.idnes.cz/cesi-se-dozi-ji-o-sedm-let-vice-nez-pred-20-lety-cesky-o-pet-pj3-/domaci.aspx?c=A110801_165736_domaci_jw
3. Druhý důchodový pilíř je fiaskem, tvrdí slovenský premiér. [cit. 2016-01-15].
Dostupné z WWW:
<http://www.rozhlas.cz/zpravy/ekonomikavevropce/_zprava/druhy-pilir-duchodoveho-sporeni-je-fiaskem-tvrdi-slovensky-premier--1450801>.
4. Důchodový výhled, případně důchod, doba pojistění ve světě. Dostupné z WWW:
< <http://www.finance.cz/duchody-a-davky/vse-o-duchodech/duchodove-systemy/duchodovy-vek-predcasny-duchod-doba-pojistenie-ve-svete/>>.
5. Ebbers, H; Hagendijk, R. Smorenberg, H. China's Pension System. Dostupné z WWW:<http://www.mn.nl/pls/portal/docs/PAGE/MN_CORPORATE_2011/CONTENT_MN/PDF_BIJLAGEN/PAPERS_EN_RAPPORTEN/POSITION%20PAPER%20CHINA%27S%20PENSION%20SYSTEM.PDF>.
6. Fiala, T. a Rusý, P. a Zborník, P. Návrh penzijní reformy - verze se zohledněním výchovy dětí v průběžném systému. 1. vydání. Praha: Cesta, 2012. 24 s. ISBN 9788090513426.
7. Gola, P. Asijské důchody? Spoléhat na sebe. Dostupné na internetu:
<<http://www.investujeme.cz/asijske-duchody-spolehat-se-na-sebe/>>.
8. Gola, P. Dánský penzijní systém je nejlepší. Investujeme, 2012. Dostupné na WWW: <<http://www.investujeme.cz/dansky-penzijni-system-je-nejlepsi/>>
9. Hrdý, M. Koncepce důchodového pojistění a česká důchodová reforma. Bakalářská práce Panevropské vysoké školy, Fakulty práva. Bratislava, 2013, 46 s., s. 16.

10. Chovancová, H. D chodové systémy ve vybraných zemích. Diplomová práce, Fakulta ekonomická Západo české university v Plzni.
11. Chvátalová, I. aj. Právo sociálního zabezpečení v české republice a Evropské unii. Plzeň : Aleš, 2012, 290 s.
12. Končí druhý důchodový pilíř. Lidé naspořili 3 miliardy. Co s penzi bude? [cit. 2016. 0118]. Dostupné z WWW: <http://ekonomika.idnes.cz/druhy-pilir-penzijniho-sporeni-se-zacne-likvidovat-co-bude-s-penezi-11e/ekonomika.aspx?c=A151125_171525_ekonomika_jvl>
13. Krákorová, E.- Marhefková, M. Malá důchodová reforma schválená poslaneckou sněmovnou. CFO World, 2011, [cit. 2016.01.17]. Dostupné na WWW: <<http://cfoworld.cz/legislativa/mala-duchodova-reforma-schvalena-poslaneckou-snemovnou-1008>>
14. Krzyzak, K. *Croatian minister threatens contribution freeze for second pillar*. In: IPE [online]. 8 January 2014. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.ipe.com/croatian-minister-threatens-contribution-freeze-for-secondpillar/10000743.article>
15. Krzyzak, K. *Lithuanian second-pillar pension funds enjoy strong 2013*. In: IPE[online]. 15 January 2014. [cit. 2014-01-30]. Dostupné z WWW: <http://www.ipe.com/lithuanian-second-pillar-pension-funds-enjoy-strong-2013/10000780.fullarticle>
16. Krzyzak, K. *Polish employers confederation refers pension law to Constitutional Tribunal*. In: IPE [online] 18 March 2014. [cit. 2014-03-14]. Dostupné z WWW: <http://www.ipe.com/10001296.article>
17. Listina základních práv a svobod. In Sbírká zákonů, česká republika. 1992, ročník . 1993, částka 1, usnesení předsednictva české národní rady . 2, s. 17-23
18. Moss, G. *Portuguese Parliament OKs government's pension reform plans*. In: IPE[online]. 20 February 2014. [cit. 2015-01-15]. Dostupné z WWW: <http://www.ipe.com/10001013.article>

19. Nález Ústavního soudu ÚS . 135/2010 Sb.
20. Na ízení EU . 1408/71, lánék 39, odstavec 1.
21. Na ízení EU . 1248/92, které má za cíl regulovat aplikaci národních pravidel proti p ekryvajícíím se výhodám (dávčkám).
22. Na ízení EU . 883/2004
23. New Zealand. *International Update*. February 2014 In: SSA [online]. [cit. 2016-01-15]. Dostupné z: http://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/intl_update/2014-02/2014-02.pdf
24. Nová pravidla pro odchod do d chodu: Vrací se strop, dlouho ale nevydrffí. [cit. 18.01.2016]. Dostupné z WWW: <http://www.penize.cz/starobni-duchod/302563-nova-pravidla-pro-odchod-do-duchodu-vraci-se-strop!-dlouho-ale-nevydrzi>
25. Panevropský penzijní systém: zajímavá alternativa pro d chodovou reformu. [cit. 2016. 01.19]. Dostupné z WWW: <http://www.penize.cz/duchody/204366-panevropsky-penzijni-system-zajimava-alternativa-pro-duchodovou-reformu>.
26. Patric Temple-West, Ross Kerber. *Treasury to pick manager for Obama myRA retirement program*. In: Reuters.com. [online]. Jan 29 2014. [cit. 2016-01-15]. Dostupné z WWW: <http://www.reuters.com/article/2014/01/29/us-usa-obama-retirement-savingsidUSBREA0S0Q020140129>
27. Pennings, F. *Introduction to European Social Security law*. 3. Edition. Netherland: Kluwer Law International, 2001, 347 pp., p. 164.
28. Penzijní spo ení na Slovensku opustilo 60 000 lidí, dohromady jifl p es 200 000 lidí. HNPeníze, 2013, [cit. 2016.01.15]. Dostupné na WWW: <<http://penize.ihned.cz/penze-pripojsteni/c1-59236380-penzijni-sporeni-na-slovensku-opustilo-60-tisic-lidi-dohromady-uz-pres-230-tisic>>
29. Pom r d chod versus pr m rný plat aneb esko kulhá za sousedy. Dostupné z WWW: http://www.tyden.cz/rubriky/byznys/cesko/pomer-duchod-v-prumerny-plat-cesko-kulha-za-sousedy_228503.html s vyffitím dat OECD.

30. Průměrný důchod dosahoval loni asi 44 % hrubé mzdy. [cit. 2016.01.20]. Dostupné z WWW:< <http://www.e-sondy.cz/aktualne/3936-3/prumerny-duchod-dosahoval-loni-asi-44-hrube-mzdy>>.
31. Předčasný důchod: Kdy můžete jít a o kolik méně dostanete? [cit. 2016.01.17] Dostupné z WWW: <http://www.penize.cz/starobni-duchod/296495-predcasny-duchod-kdy-muzete-jit-a-o-kolik-mensi-penzi-dostanete>
32. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání úmluvy o minimální normě sociálního zabezpečení evidovaného ve Sbírce zákonů pod č. 461/1991 Sb.
33. Schneider, O. Konec penzijních reforem v Evropě? IHNED.cz, 2012, [cit. 2016.01.15]. Dostupné na internetu: <<http://schneider.blog.ihned.cz/c1-55981210-konec-penzijnich-reforem-v-evrope>>
34. Sobotka: Změny připojení vyjdou na miliardu. [cit. 2016. 01.16]. Dostupné na WWW:<http://ekonomika.idnes.cz/sobotka-zmeny-pripojisteni-vyjdou-na-miliardu-je-prostor-pro-vyssi-dane-1qn-/ekonomika.aspx?c=A151106_130756_domaci_kop>
35. Státní příspěvek. [cit. 2016.01.20]. Dostupné z WWW: <<http://www.finance.cz/duchody-a-davky/penzijni-pripojisteni/abeceda-penzijniho-pripojisteni/statni-prispevek-penzijniho-pripojisteni/>>
36. Marc, D. Důchodová reforma na Slovensku – inspirace pro ČR? Měsíc.cz, 2005, [cit.2016.01.15.] Dostupné na internetu: <http://www.mesec.cz/clanky/duchodova-reforma-na-slovensku-inspirace-pro-cr/>
37. Tröster, P. a kol. Právo sociálního zabezpečení. 6. Podstatně přepracované a aktualizované vydání. Praha: C.H.Beck, 2013, 320 s.
38. Vostatek, J. Sociální a správní modely důchodového pojištění. Centrum pro ekonomické studie a analýzy (CESTA). Working Paper 2/2015. [cit. 2016. 01.19]. Dostupné z WWW: <http://www.vsfs.cz/prilohy/vostatek_wp_2_socialni_a_spravni_modely_.pdf>.

39. Výpočet důchodu v roce 2016. [cit. 2016. 01. 17]. Dostupné z WWW:
<http://www.financnioviny.cz/zpravy/vypocet-duchodu-v-roce-2016/1261702>
40. Williams, J. *Polish pensions raid harmed credibility of future reforms* *ó OECD*.
In: IPE [online] 10 March 2014. [cit. 2016-15-01]. Dostupné z WWW:
<http://www.ipe.com/10001221.article>
41. Zákon č. 127/1889 ř.z. o bratrských pokladnách dle obecného zákona horního.
42. Zákon č. 1/1907 ř.z. o penzijním pojištění zřízené ve službách soukromých a
v kterých zřízené ve službách veřejných.
43. Zákon č. 242/1922 ř. an., o pojištění u báňských bratrských pokladen.
44. Zákon č. 221/1924 ř. z. an., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a
starosti.
45. Zákon č. 26/1929 ř. z. an., o penzijním pojištění soukromých zaměstnanců ve
veřejných službách.
46. Zákon č. 99/1948 ř. z. an., o národním pojištění.
47. Zákon č. 102/1951 o přebudování národního pojištění.
48. Zákon č. 55/1956 ř. z. an., o sociálním zabezpečení ve znění zákona č. 101/1964 ř. z. an.,
zákonu č. 121/1975 ř. z. an., a zákona č. 100/1988 ř. z. an.
49. Zákon č. 586/1992 ř. z. an., ve znění pozdějších předpisů, o daních z příjmů.
50. Zákon č. 155/1995 ř. z. an., o důchodovém pojištění ve znění zákona č. 220/2011 ř. z. an.
51. Zákon č. 47/1994 ř. z. an., o penzijním pojištění se státním příspěvkem.
52. Zákon č. 430/2006 ř. z. an., o činnosti instituce zaměstnaneckého penzijního pojištění.
53. Zákon č. 427/2011 ř. z. an., o doplňkovém penzijním spoření a jeho novela ve formě
zákonu č. 403/2012 ř. z. an.
54. Zákon č. 220/2011 ř. z. an., o důchodovém pojištění ve znění pozdějších předpisů.

55. Zákon č. 397/2012 o pojistném na důchodovém spoření.
56. Zákon č. 589/1992 Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.
57. Zákon č. 376/2015 Sb., o ukončení důchodového spoření.
58. Zákon č. 377/2015 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o důchodovém spoření.
59. Zíka, M. Důchodová reforma: o úspěších v Chile, aneb je průběžný systém potřebný? Peníze.cz, 2006, [cit. 2013.02.16]. Dostupné na internetu: <<http://www.penize.cz/inflace/18408-duchodova-reforma-o-uspesich-v-chile-aneb-je-prubezny-system-potrebný>>
60. Změny důchodových systémů ve vybraných zemích světa. Dostupné na WWW: <http://www.vupsv.cz/sites/File/prispevky/duchod_reformy-2014-03.pdf>

Seznam použitých zkratk a poznámky

MKOS ó eskomoravská konfederace odborových svaz

SR ó eskoslovensko (1918 - 1960)

SSR ó eskoslovenská socialistická republika (1960 - 1989)

SFR ó eská a Slovenská federativní republika (1990 - 1992)

R ó eská republika (1993 - dosud)

EU ó Evropská unie

EUR ó Euro

HDP ó hrubý domácí produkt

MSP ó malé a střední podniky

OSSZ ó okresní správa sociálního zabezpečení

OSV ó osoba samostatně výdělečně činná

USA ó Spojené státy americké

Důchodové zabezpečení ó zabezpečení pro případ státní důchodový výraz, v současném právní úpravě je používán pojem důchodové pojištění, důchodovým zabezpečením je v práci myšleno ze současného právního pohledu důchodové pojištění

Počet normostran vlastní práce (Úvod a Závěr) ó 103,32 (185 983 znaků včetně mezer)

Abstrakt

Předkládaná rigorózní práce se zabývá problematikou analýzy důchodových systémů s možnou aplikací získaných poznatků na podmínky ČR. Teoreticky práce vychází z analýzy důchodového zabezpečení a důchodových systémů a také z analýzy možných způsobů provádění důchodových reforem. Z praktického hlediska jsou pak analyzovány důchodové systémy a reformy ve vybraných zemích. Tato teoretická i praktická východiska jsou následně použita ke komplexní analýze systému důchodového zabezpečení v ČR včetně analýzy dosud prováděných důchodových reforem. Získané poznatky jsou pak syntetizovány do píslušných závěrů a jsou provedeny návrhy konkrétních úprav tohoto systému do budoucna. Důchodový systém v ČR je moderním systémem důchodového zabezpečení, který obsahuje prvky solidarity i zásluhovosti a kromě státního příspěvkového systému umožňuje i systém doplňkových forem tohoto zabezpečení v rámci této části důchodového systému. Problémy se objevují v oblasti shody politické reprezentace na provádění systémových změn v důchodovém systému, což se negativně projevilo v prvotní realizaci a následném zrušení druhého důchodového příspěvku. Pro budoucnost je doporučováno především uplatnění Panevropského důchodového systému s rozdělením prvního příspěvku na veřejně-sociální a veřejně-pojistnou část a také posílení této dobrovolného příspěvku doplňkového penzijního spoření se zvýšenými zaměstnavatelskými příspěvky. Také je možné doporučit zafixování věku odchodu do důchodu na úrovni 65 let vzhledem k nemožnosti u některých profesí zodpovědně po dosažení tohoto věku vykonávat a vzhledem k velmi malému zájmu zaměstnavatelů o tyto osoby.

Abstract

The submitted thesis deals with the analysis of pension systems with possible application of acquired knowledge on the conditions of the Czech Republic. Theoretically, the work is based on analysis of pension insurance and pension systems, as well as on the analysis of possible ways of implementation of pension reforms. From a practical point of view pension systems and reforms in selected countries are analyzed. These theoretical and practical bases are subsequently used for a comprehensive analysis of the pension system in the Czech Republic including an analysis yet undertaken pension reforms. The knowledge gained is then synthesized into the appropriate conclusions and some concrete suggestions are made for specific adjustments to the system in the future. The pension system in the Czech Republic is a modern pension scheme which includes elements of solidarity and merit and excluding state pay system enables the system of additional forms of security under the third pillar of the pension system. Problems occur in conformity political representation on systemic changes in the pension system which had a negative impact in the initial implementation and subsequent cancellation of the second pension pillar. For the future, it is recommended primarily to use the Pan-European pension system with the distribution of the first pillar on social public- and publicly-insured part and the strengthening of the third pillar of voluntary supplementary pension savings with broader participating employers. It is also possible to recommend the fixing of the retirement age at 65 years because of the impossibility to perform some professions after coming to this age and due to the very low interest of employers continue to employ persons after this age.

Shrnutí

Předkládaná rigorózní práce se zabývá problematikou analýzy důchodových systémů s aplikací získaných poznatků na podmínky ČR. Teoreticky práce vychází z analýzy důchodového zabezpečení a důchodových systémů a také z analýzy možných způsobů provádění důchodových reforem. Z praktického hlediska jsou pak analyzovány důchodové systémy a reformy ve vybraných zemích. Tato teoretická i praktická východiska jsou následně použita ke komplexní analýze systému důchodového zabezpečení v ČR včetně analýzy dosud prováděných důchodových reforem. Získané poznatky jsou pak syntetizovány do příslušných závěrů a jsou provedeny návrhy konkrétních úprav tohoto systému do budoucna. Práce je členěna na úvod, čtyři samostatné kapitoly a závěr. První kapitola charakterizuje a analyzuje důchodové zabezpečení v kontextu práva sociálního zabezpečení včetně práva EU a důchodové systémy a modely z hlediska právní teorie i z hlediska fungování v jednotlivých zemích. Druhá kapitola charakterizuje a analyzuje důchodové reformy z hlediska teoretického i z hlediska praktických zkušeností z těchto reforem v konkrétních zemích, zejména v zemích střední a východní Evropy. Třetí kapitola popisuje stav a vývoj důchodového zabezpečení v ČR včetně rozboru dosud provedených důchodových reforem. Čtvrtá kapitola poté analyzuje aktuální situaci v ČR a prezentuje návrh konkrétních úprav týkající se fungování důchodového systému v ČR do budoucna. Pro budoucnost je doporučováno především uplatnění Panevropského důchodového systému s rozdělením prvního pilíře na veřejné sociální a veřejné pojistnou část a také posílení třetího dobrovolného pilíře doplňkového penzijního spoření se zvýšením ústavního státního zaměstnavatele. Také je možné doporučit zafixování věku odchodu do důchodu na úrovni 65 let vzhledem k nemovitosti některých profesí zodpovědných po dosažení tohoto věku vykonávat a vzhledem k velmi malému zájmu zaměstnavatelů osoby po dosažení tohoto věku zaměstnávat.

Resumé

The submitted thesis deals with the analysis of pension systems with possible application of acquired knowledge on the conditions of the Czech Republic. Theoretically, the work is based on analysis of pension security and pension systems, as well as the analysis of possible ways of implementation of pension reforms. From a practical point of view pension systems and reforms in selected countries are analyzed. These theoretical and practical bases are subsequently used for a comprehensive analysis of the pension system in the Czech Republic, including an analysis yet undertaken pension reforms. The knowledge gained is then synthesized into the appropriate conclusions and some concrete suggestions are made for specific adjustments to the system in the future.

The first chapter describes and analyzes the pension system in the context of social security, including EU law and pension systems and models in terms of legal theory and in practical terms in individual countries. The second chapter describes and analyzes the pension reform not only from the theoretical point of view, but also from the point of view of practical experience in terms of these reforms in specific countries, especially in Central and Eastern Europe. The third chapter describes the status and development of the pension system in the Czech Republic including analysis yet undertaken pension reforms. The fourth chapter then analyzes the current situation in the Czech Republic and presents a proposal for specific adjustments relating to the functioning of the pension system in the Czech Republic in the future. For the future, it is recommended primarily to use the Pan-European pension system with the distribution of the first pillar on social public- and publicly-insured part and the strengthening of the third pillar of voluntary supplementary pension savings with broader participating employers. It is also possible to recommend the fixing of the retirement age at 65 years because of the impossibility to perform some professions after coming to this age and due to the very low interest of employers continue to employ persons after this age.

Klí ová slova:

d chodové systémy; d chodové reformy; analýza;

Key Words:

Pension Systems; Pension Reforms; Analysis;

Název práce v angli tin :

The Analysis Of The Pension Systems and Pension Reforms And Their Possible Applications In The CR